

T.C.

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ

ANABİLİM DALI

YÜKSEK
LİSANS
TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ
POLİTİKA BİLİMİNE YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ

AHMET UYGUR

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK
LİSANS PROGRAMI

Antalya, 2022

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETİMİNDEKİ POLİTİKA BİLİMİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmet UYĞUR

Danışman

Doç. Dr. Osman Akhan

Antalya, 2022

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Eylül 2022

Ahmet UYĐUR

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ahmet UYGUR'un bu çalışması **16.09.2022** tarihinde jürimiz tarafından **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Ana Bilim Dalı **Sosyal Bilgiler Eğitimi** Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak **oy birliği** ile kabul edilmiştir.

İMZA

Başkan : Doç. Dr. **Hayati ADALAR** .....

(Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi **Serpil DEMİREZEN** .....

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi)

Üye (Danışman) : Doç. Dr. **Osman AKHAN** .....

(Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi)

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Politika Bilimine Yönelik Görüşleri

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarihli ve ..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

TEŞEKKÜR

Lisans ve yüksek lisans sürecim boyunca bana yol gösteren, desteğini benden esirgemeyen öğrencisi olmaktan gurur duyduğum saygıdeğer danışmanım sayın Doç. Dr. Osman AKHAN hocama teşekkürlerimi sunarım. Bana kazandırdığınız her şey için çok teşekkür ederim.

Lisans eğitimim boyunca desteğini benden esirgemeyen, beni yüksek lisans eğitimine yönlendiren, bana daima yardımcı olan sayın Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN hocama teşekkürlerimi bir borç bilirim. Yüksek lisans tez jüriliğimi kabul etme nezaketi göstererek beni onurlandıran tez sürecimde değerli görüşlerini benimle paylaşan Doç.Dr. Hayati ADALAR ve Dr. Öğretim Üyesi Serpil DEMİREZEN hocalarıma teşekkür ederim.

İlk öğretmenim değerli hocam Durdu ÇINAR'a bana verdiği emekleri için çok teşekkür ederim. Ortaöğretimde hayatıma dokunan Erkan KÜRÜN öğretmenim ve saygı değer Özgür KARAGEDİK hocama minnetlerimi sunarım. Ayrıca tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen değerli arkadaşlarım Burcu KAYMAK, Hafize Eda GÜMÜŞ ve Samet ÇİÇEK'e teşekkür ederim.

Ve son olarak 7 yıl boyunca her anımda yanımda olan, beni destekleyen ve hiç yalnız bırakmayan kıymetli Sidal KORKMAZ'a ve aileme minnetlerimi sunarım.

Politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin yetişmesi umuduyla...

Ahmet UYGUR

Eylül, 2022

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDEKİ POLİTİKA BİLİMİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ

Uyğur, Ahmet

Yüksek Lisans, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Osman AKHAN

Eylül 2022, 122 Sayfa

Bu araştırmanın amacı; Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politika konularına yönelik görüşlerini belirlemektir.

Bu araştırma 2020-2021 eğitim öğretim yılında MEB'e bağlı okullarda görev yapan 35 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen ve nitel sorulardan oluşan "politik okuryazarlık formu" görüşme formu kullanılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonuçlarını genel olarak değerlendirdiğimizde; çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarısından fazlasının politik konulara yönelik sohbetlerden hoşlandığını söylemek mümkündür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun politik haberleri takip ettiklerini söylemek mümkünken öğretmenlerin daha çok internet ve televizyon gibi kaynaklardan yararlandıkları tespit edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 3 tanesi kendini kısmen politik okuryazar olarak nitelendirirken geriye kalan öğretmenlerin yarısı kendini politik okuryazar olarak nitelendirirken diğer yarısının kendini politik okuryazar olarak nitelendirmediği tespit edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda politik okuryazarlık becerisinin yer almasına olumlu bir karar olarak nitelendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Politika, Politik Okuryazarlık.

ABSTRACT

THE OPINIONS OF SOCIAL SCIENCE TEACHERS ON POLICY SCIENCE IN SOCIAL SCIENCES EDUCATION

Uygur, Ahmet

Master, Department of Social Studies Education

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Osman AKHAN

September 2022, 122 Pages

The purpose of this research; The aim is to determine the political literacy status of social studies teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education and their views on policy issues in the social studies curriculum.

This research was carried out with 35 social studies teachers working in schools affiliated to the Ministry of National Education in the 2020-2021 academic year. The "political literacy form" interview form, which consists of qualitative questions and developed by the researcher, was used as a data collection tool in the research. In this study, scanning model, one of the qualitative research methods, was used. The data obtained in the research were analyzed with the descriptive analysis method.

When we evaluate the results of the research in general; It is possible to say that more than half of the social studies teachers who make up the study group enjoy conversations about political issues. While it is possible to say that the majority of social studies teachers follow political news, it has been determined that they mostly benefit from sources such as the internet and television. While 3 of the teachers who made up the study group described themselves as partially politically literate, half of the remaining teachers described themselves as politically literate, while the other half did not describe themselves as politically literate. The majority of Social Studies teachers who made up the study group considered the inclusion of political literacy skills in the 2018 Social Studies curriculum as a positive decision.

Keywords: *Social Studies, Social Studies Teachers, Politics, Political literacy.*

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	İ
ÖZET	İİ
ABSTRACT	İİİ
İÇİNDEKİLER.....	İV
TABLolar VE ŞEKİL LİSTESİ	Vİİİ
KISALTMALAR LİSTESİ	X

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.5. Sınırlılıklar	6
1.6. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilimler İçerisinde Politika Bilimi	8
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politika Bilimi	11
2.2. Politik Okuryazarlık Kavramı.....	13
2.2.1. Politik Okuryazarlığın Tarihçesi	16
2.3. Politik Okuryazarlığın Önemi.....	18
2.4 Eğitimde Politik Okuryazarlığın Yeri ve Önemi	24
2.5. Politik Okuryazarlık Eğitiminin Amacı, Boyutları ve Aşamaları.....	30
2.5.1. Anahtar Aşama 1.....	33
2.5.2. Anahtar Aşama 2.....	34
2.5.3. Anahtar Aşama 3.....	36

2.5.4. Anahtar Aşama 4.....	38
2.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık.....	40
2.6.1. Sosyal Bilgiler Programında Politik Okuryazarlık.....	42

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	50
3.2. Çalışma Grubu	50
3.3. Veri Toplama Aracı	51
3.3.1. Politik Okuryazarlık Görüşme Formu	52
3.4. Veri Toplama Süreci.....	52
3.5. Verilerin Analizi	53

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Durumları.....	54
4.1.1.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politika İle İlgili Sohbetlerden Hoşlanma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	54
4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politika Kavramına İlişkin Metaforlarına Yönelik Bulgular	55
4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Haberleri Takip Etme Durumları/Takip Ettikleri Kaynaklara İlişkin Bulgular	57
4.1.4.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Görüşleri.....	58
4.1.4.1.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisine Yönelik Görüşleri.....	58
4.1.4.2.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kendilerini Politik Okuryazar Olarak Değerlendirmelerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	59

4.1.4.3.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Metaforlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	60
4.1.4.4.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Politik Okuryazarlık Kapsamında Tartışmalı Konulara Değınme Durumlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	62
4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitimlerinde “Siyaset Bilimi” İle İlgili Aldıkları Derslere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	63
4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleklerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Bilgilerini Şekillendirme Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	64
4.2.Öğretmenlerin Programa İlişkin Görüşleri	65
4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Politik Okuryazarlık Becerisi Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular	66
4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Yeterli Olma Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	67
4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Öğrencilerin Yaş Düzeylerine Uygunluk Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular.....	68
4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık Becerisi İle Bağlantılı Olduğunu Düşündükleri Öğrenme Alanları ve Konular Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	69
4.2.5.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Politik Okuryazarlık Becerisini Kazandırılmasına Yönelik Etkinlik Yapma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	71
4.2.6.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Politik Okuryazarlık Becerisi Kazandırırken Zorlandıkları Konuların Olma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	72
4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Ders Kitabı Dışında Kullandıkları Materyal Ya Da Araç-Gereç Olma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	73
4.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullanılabilecekleri Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular	74

4.2.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dersin İyi Vatandaş Yetiştirme Hedefi İle Politik Okuryazarlık Becerisi Arasındaki İlişki Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	75
4.2.10.Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Derste Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Verdikleri Eğitim Hakkındaki Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular.....	76
4.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Kapsamında Politik Okuryazarlık Eğitiminin Hangi Sınıftan İtibaren Verilmesi Gerektiğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	77
4.2.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisini Öğrencilere Nasıl Kazandırılabileceğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular	78
4.2.13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilerin Politik Okuryazar Olmasının Önemi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	80

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	82
5.2. Öneriler	89
KAYNAKÇA.....	91
EKLER	101
Ek 1: Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu İzni	101
Ek 2: Milli Eğitim Bakanlığı Uygulama İzni.....	101
Ek 3: Bildirim Formu.....	103
Ek 4: Politik Okuryazarlık Görüşme Formu	104
ÖZGEÇMİŞ	107
İNTİHAL RAPORU.....	108

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Siyaset Tanımına Farklı Yaklaşımlar	8
Şekil 1. Zaman Cetvelinde Politikanın Tanımı.....	10
Tablo 2 Politik Okuryazarlığın Tarihçesi	18
Tablo 3. Politik Eğitimin Boyutları Ve Göstergeleri.....	32
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 4.Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi İle İlgili Kazanımlar	46
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 5.Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi İle İlgili Kazanımlar	46
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 6.Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi İle İlgili Kazanımlar.....	47
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 7.Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi İle İlgili Kazanımlar.....	48
Tablo 8. Çalışma Grubuna Ait Özellikler.....	51
Tablo 9. Öğretmenlerin Hoşlanma Durumları.....	54
Tablo 10. Öğretmenlerin Politikaya İlişkin Metafor Nedenlerine Yönelik Görüşleri.....	56
Tablo 11. Öğretmenlerin Politik Haberleri Takip Etme Durumları/Kaynakları	57
Tablo 12. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisine Yönelik Görüşleri.....	58
Tablo 13. Öğretmenlerin Kendilerini Politik Okuryazar Olarak Değerlendirmelerine Yönelik Görüşleri	59
Tablo 14. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlığa İlişkin Metafor Nedenlerine Yönelik Görüşleri	61
Tablo 15. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Kapsamında Tartışmalı Konulara Değinme Durumları	62
Tablo 16. Öğretmenlerin Aldıkları Derslere Yönelik Görüşleri.....	63
Tablo 17. Öğretmenlerin Mesleklerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Bilgilerine Etkileri...	64
Tablo 18. Öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Politik Okuryazarlık Becerisine Yönelik Görüşleri.....	66
Tablo 19. Öğretmenlerin Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Yeterli Olma Durumu.....	67

Tablo 20. Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Konularına Yönelik Yaş Düzeylerinin Uygunluk Durumları	68
Tablo 21. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık Becerisi İle Bağlantılı Olduğunu Düşündükleri Öğrenme Alanları ve Konular Hakkındaki Görüşleri.....	69
Tablo 22. Öğretmenlerin Derslerinde Politik Okuryazarlık Becerisini Kazandırılmasına Yönelik Etkinlik Yapma Durumları	70
Tablo 23. Öğretmenlerin Öğrencilere Politik Okuryazarlık Becerisi Kazandırırken Zorlandıkları Konuların Olma Durumları	71
Tablo 24. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullandıkları Materyal Ya Da Araç-Gereç Olma Durumları	72
Tablo 25. Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullanılabilecekleri Öğretim Yöntem ve Teknikleri.....	74
Tablo 26. Öğretmenlerin İyi Vatandaş Yetiştirme İle Politik Okuryazarlık Becerisinin İlişkisine Yönelik Görüşleri.....	75
Tablo 27. Öğretmenlerin Derste Politik Okuryazarlık İle İlgili Verdikleri Eğitime Yönelik Değerlendirmeleri.....	76
Tablo 28. Öğretmenlerin Ders Kapsamında Politik Okuryazarlık Eğitiminin Hangi Sınıftan İtibaren Verilmesi Gerektiğine Yönelik	77
Tablo 29. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisini Öğrencilere Nasıl Kazandırılabilceğine Yönelik Görüşleri	79
Tablo 30. Öğretmenlerin Öğrencilerin Politik Okuryazar Olmasının Önemi Hakkındaki Görüşleri	80

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

NCSS: ABD Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi

Ö: Öğretmen

Akt.: Aktaran

Ed.: Editör

Vb.: Ve Benzeri

Bnz: Bakınız

S.: Sayfa

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın dayandığı problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemleri, sayıtları, sınırlılıkları ve belli başlı tanımlar belirtilmiştir.

1.1. Problem Durumu

“Politika, politikacılara bırakılmayacak kadar önemli bir konudur.” Charles De Gaulle tarafından söylenen bu söz politikanın ne kadar önemli bir bilim olduğunu ortaya koymaktadır. İnsan doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu toplumsal ve siyasi yapının bir parçasıdır. Bireyin doğumuyla beraber içinde var olan güven ve mutluluk ihtiyacını karşılama çabası onu toplumsal yaşama dahil olmaya yöneltir. Bütün insanların içinde bulunan bu ihtiyaçlar, toplumu oluşturan insanları kurumsallaşmaya ve iş bölümü yapmaya yöneltirken birçok problemle karşılaşmalarına neden olur. Politika olgusu ise bu durumdan ortaya çıkmıştır (Akhan, 2011). Politika hayatın her alanını etkilemektedir. Politika ve politikacıların aldıkları kararlar sadece bugünü değil daha sonraki yılları da etkilemektedir. Politikaya karşı olan ilgi ve politik eğilimler toplumların yapılarına göre farklılık göstermektedir (Altan, 2011). Bunun yanında hayatımızın her anında herhangi bir yer ve zamanda muhakkak politik konuşmalara şahit oluruz. Aslında bakıldığında apolitik olma durumu bile politik bir tutum sergilemektir. Politika bilimi bu kadar kritik bir öneme sahipken gelişmiş veya gelişmekte olan ülke vatandaşlarının politikayla ilgili olması beklenmektedir. Öyle ki Çınar (2022)’ye göre de gelişmiş ülkeler gelişmişliklerini bu vatandaşlarının bu ilgisine borçludur. Bu noktada eğitim rolü de son derece kritiktir.

Dewey, eğitimi yaşamın kendisi olarak tanımlamıştır. Dewey’e göre eğitim toplumda meydana gelen ve insanların yaşadığı çevrede karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmesini sağlayan bir araçtır (Keleş, 2013). İnsanlık tarih boyunca en iyiye ulaşmak adına çalışmalar yaparak geliştikçe çeşitli problemlerle karşılaşmıştır. Bu kapsamda verilen eğitimde vatandaşların karşılaştıkları problemleri çözmeye olanak sağlayacak niteliktedir (Howard, Berkowitz ve Schaeffer, 2004). Vatandaşlık eğitiminin içeriği değişse de özellikle gelişmiş ülkelerde demokrasi kültürünün yerleşmesiyle vatandaşlık kavramı daha da önemli bir hale

gelmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında vatandaşların politik tercihleri ile beraber iktidarı belirlemede etkin güç olmuştur (Dağ, 2019).

Vatandaşların demokrasiyi benimsemesi, doğru ve etkili karar vermesi, haklarını bilmesi ve kullanması kısacası etkin birer vatandaş olması alacakları politik okuryazarlık eğitiminden geçmektedir. Öğrenciler de politik okuryazarlığın oluşması ve gelişmesi, okullarda verilen eğitim ile mümkün kılınabilir (Mahmud, Wutsqah, Atikah ve Kusnadi, 2019). Okullarda eğitim aracılığıyla bir toplumun inşası gerçekleşmektedir (Çuhadar, 2006). Günümüz dünyasında bütün ülkeler, sosyal katılımın üst seviyede olduğu, kendini özgür bir şekilde ifade eden ve siyasi iradenin üstünde etki yaratma becerisine sahip bireyler istemektedir. Gelişmiş toplumlar, vatandaşlarına bu özellikleri kazandırmak amacıyla eğitim sistemlerini bu doğrultuda biçimlendirmiştir (Görmez, 2018). Türk eğitim sisteminin amaçlarından bir tanesi demokratik bilince sahip bireyler yetiştirmektir (Çuhadar, 2006). Politik okuryazarlık eğitimi aracılığıyla verilecek olarak politik eğitim ile öğrencilerde demokratik bilinç oluşacağı söylenebilir (König, 2017).

Politik okuryazarlık informal ve formal yollar ile kazandırılabilir. Okullar formal öğrenme alanları oluştururken, sivil toplum örgütleri, aileler ve kitle iletişim araçları informal öğrenme ortamları oluşturur (Mahmud ve diğerleri, 2019). Ülkemizde politik okuryazarlık eğitiminin temel eğitim düzeyinde verilebileceği ilk ders sosyal bilgiler dersidir.

“Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir” (MEB, 2005).

Tanımdan yola çıkılarak sosyal bilgiler dersinin multidisipliner bir ders olduğu ve içerisinde politika bilimini de barındırdığını söylemek mümkündür. Borhaug (2008) sosyal bilgiler dersi içeriğinde politik okuryazarlık eğitiminin olması gerektiğini, bu eğitim kapsamında “politik bilgilerin kendisine katkısını ve bu katkıyla beraber toplumu nasıl değiştirebileceklerini öğretilmesinden oluşmalıdır” diyerek ifade etmiştir. Öyle ki 2018 sosyal bilgiler öğretim programında etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasından söz edilmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin politik bilgileri

son derece önemlidir. Politik okuryazarlık düzeyleri ne kadar yüksek olursa bilgi aktarımının o kadar sağlıklı olacağını söylemek mümkündür. Öğrencilerin yanında öğretmenlerin de gelişimini sağlamak için politik okuryazarlık becerilerine sahip olmalarını sağlamak gerekmektedir (Carr ve Porfilio, 2009).

Bu doğrultuda sosyal bilgiler eğitimi içerisinde yer alan politik okuryazarlık becerisinin kazanılmasını sağlayacak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan politika konularına yönelik görüşlerini belirlemek oldukça önemli bir husustur. Bu bakımdan araştırmanın ilgili alan yazına katkı sağlaması umulmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacını sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumları ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan politika konularına yönelik görüşlerini ortaya koymak oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik sohbetler gerçekleştirme durumları nedir?
2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politika kavramına yönelik metaforları nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik haberleri takip etme durumları nedir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlığa yönelik görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans programında aldıkları siyaset bilimi dersine yönelik görüşleri nelerdir?
6. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleklerinin politik okuryazarlık becerisini şekillendirmede katkısı var mıdır?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politika konularına yönelik görüşleri nelerdir?
8. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin iyi vatandaş yetiştirme hedefi ile politik okuryazarlık becerisi arasındaki ilişki hakkında görüşleri nelerdir?
9. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerde politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik eğitim verme durumları nelerdir?
10. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık eğitiminin kaçınıcı sınıftan itibaren verilmesi gerektiğine yönelik görüşleri nelerdir?

11. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere politik okuryazarlık eğitiminin nasıl kazandırılacağına yönelik görüşleri nelerdir?
12. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin politik okuryazar olmasının önemine yönelik görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde bir ülkenin sosyal, ekonomik, demografik, hukuk yapısını politik kararlar belirlemektedir. Bireyler ister politikaya ilgili olsun ister olmasın politika ve politikacılar onların hayatını etkilemektedir. Gelişmiş ülkeler vatandaşlarını demokrasiyi benimsemiş, demokratik değerlere saygı duyan, politik katılımları yüksek düzeyde olan bireyler olarak yetiştirmek ister. Bireylerin kendi hayatlarında vereceği kararlar toplumun tüm kesimini etkileyebilir. Karar vericileri seçerken politikayı, politik sisteminin yapısını, devletin işleyişini temel düzeyde bilmek her vatandaş için elzemdir. Bireylerin bir vatandaş olarak haklarını bilmesi politikacıları nasıl etkileyebileceğini, politik kararların etkisini iyi bilmesi gerekmektedir. Bunun yanında bireyler politik eylemlere ve politik kararlara katılmalı bu süreçlere dahil olmalıdır. Demokrasi ve günümüz koşulları vatandaşlardan bunları beklemektedir. Politikaya yönelik tutum ve davranışların geliştirilmesi bireylerin politik okuryazarlık durumları ile yakından ilişkilidir. Politikaya yönelik ilk bilgiler şüphesiz ki önce ailede edinilmektedir. Daha sonra ise arkadaş çevresi ve okul ortamı gelmektedir (Mahmud ve diğerleri, 2019). 2021 yılında hazırlanan gençlerin politik tercihleri araştırması raporuna göre son yıllarda ülkemizde özellikle genç nüfuzun politikaya karşı tutumlarının ve ilgilerinin azaldığını söylemek mümkündür (Gofor ve NDI, 2021). Özellikle günümüz dünyasında gençlerin politikaya karşı ilgilerinin azalması tüm modern demokrasiler için bir tehlikedir. Çünkü demokratik sistemlerde iktidarın kaynağı halktır. Bu durum iktidarın seçilmesinde halkın belirleyici güç olduğu anlamına gelir. Halk yetki verdiği temsilciler aracılığı ile iktidarı kullanacaktır (Güzel, 2018). Gençlerin politik ilgilerini az olması demokrasinin katılımcı ruhunu zedeleyebilir. Katılımın az olması demokrasi sisteminin işlememesi ve dolayısıyla yok olmasına neden olabilir. Böylelikle de günümüzde en iyi yönetim şekli kabul edilen demokrasi tehlikeye girebilir. Gençlerin politika bilimine olan tutumlarını geliştirmek onların alacağı politik okuryazarlık eğitimi ile mümkündür. Sosyal bilgiler politik okuryazarlık eğitimi için son derece önemli bir derstir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, politik okuryazarlık

becerisine sahip olması ve bu beceriyi içselleştirip öğrencilerine aktarması önemlidir. 2018 sosyal bilgiler öğretim programı da bu hedefi işaret etmektedir.

Türkiye gelişmekte olan ülkeler arasındadır. Türkiye'nin gelişmiş ülkeler arasında yer almasının önemli hedeflerden biri olduğunu söylemek yanlış olmaz. Türkiye'nin bu hedefine ulaşması için birçok alanda gelişmenin sağlanması gerekmektedir. Bu alanların başında eğitim ve politika gelmektedir. Eğitime yapılan yatırım diğer alanları doğrudan etkilemektedir. Öğrencilerin okullardan iyi bir eğitim alıp politik okuryazarlık becerisine sahip birer vatandaş olmaları kuşkusuz diğer alanların gelişimi destekleyecektir. Ortaokul ve lisans öğrencileriyle yapılan çalışmalar bu düzeyde verilen politik okuryazarlık eğitiminin yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır (Tarhan, 2015; Faiz, 2016; Tarhan, 2019; Demir, 2019). Bu çerçevede öğrencilere politik okuryazarlık becerisini kazandıracak olan ilk öğretmenlerden olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerisine yönelik görüşlerini almak önem arz etmektedir. Bu amaçla yapılan bu çalışmanın sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarının ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politika konularına yönelik görüşlerinin ortaya konulmasının eğitim sistemine ve ilgili literatürde yapılacak çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Uluslararası literatüre bakıldığında politik okuryazarlık ve politik eğitim üzerine çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Crick, 1978; Minogue, 1980; Collins, 1992; Thompson, 1996; Advisory Group On Citizenship, 1998; Dudley ve Getilson, 2002; Douglas, 2002; Beznosova, 2016; Hunter ve Rack, 2016; Perveen ve Awan, 2017). Ancak bu çalışmalar arasında öğretmenlerin politik okuryazarlık durumlarına yönelik yapılan çalışmalara rastlanmamıştır.

Türkiye'de ise alan yazına bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarına yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar incelendiğinde; Akhan (2011) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politika bilimine yönelik eğilimlerini tespit etmeyi; Faiz (2016) ve Demir (2019) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumlarını tespit etmeyi amaçlamıştır. Şan (2021) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlığının geliştirmesine yönelik bir çalışma yapmıştır. Çınar (2022) ise coğrafya lisans öğrencilerinin politik okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Alanyazına bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretim programında yer

alan politika konularına yönelik görüşlerini belirlemeye yönelik bir çalışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politika konularına yönelik görüşlerini ortaya koymayı hedeflenmektedir. Bu bakımdan araştırmanın alana katkı sağlayacağı umulmaktadır.

1.4. Sayıltılar (Varsayımlar)

Araştırmada,

- Kullanılan veri toplama aracının araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu,
- Kullanılan veri toplama aracının (Politik Okuryazarlık Görüşme Formu) kapsam ve geçerliliği için alınan uzman görüşlerinin yeterli olduğu,
- Veri toplama sürecinde sosyal bilgiler öğretmenlerinin sorulara objektif olarak ve içtenlikle cevap verdikleri varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

- 2021-2022 eğitim-öğretim yılı Antalya ili merkez ilçelerinde bağlı Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenleri,
- Araştırmada kullanılan veri toplama aracı,
- Araştırmacının, araştırmada kullanmak için ulaşılmış olduğu ilgili kaynaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Sosyal bilgiler: Bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle

etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir öğretim dersidir (MEB, 2005, s. 46).

Politika: Siyasal otorite ile ilgili kurumların, bu kurumların ortaya çıkmasında ve çalışmasında rol oynayan davranışların bilimidir (Kışlalı, 2004).

Politik okuryazarlık: Politikayı okuyabilme yetisine denmektedir (Dağ ve Koçer, 2019).

BÖLÜM II

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilimler İçerisinde Politika Bilimi

Sosyal bilimler, temelde insan ile toplum arasındaki ilişkiyi inceleyen ve açıklamaya çalışan bilim alanları olarak tanımlanabilmektedir (Homans, 1967). Bir başka anlamıyla toplum ve insan ilişkilerini inceleyerek toplum ve birey sorunlarına çözümler üreten bilim dallarını içermektedir (Akhan, 2011). Sosyal bilimlerin tarihsel gelişimi incelendiğinde öne çıkan dönemin Fransız İhtilali ve sonrası olduğu görülmektedir (Demircioğlu, 2006). Fransız İhtilaliyle birlikte insanlar arası düzenle ilgili meselelere verilen önem artmış, bunun neticesinde sosyal bilimler önem kazanmıştır. Ülkemizdeki tarihsel gelişimine bakıldığında ise “Göktürk Yazıtları”na kadar uzanan bir geçmişi olduğunu söylemek mümkündür. Göktürk Yazıtları’nda tarihi, kültürel ve sosyolojik pek çok mesajın barındığı görülmektedir. Bunların dışında Selçuklu ve Osmanlı devleti zamanlarında sosyal bilimlerle ilgili pek çok gelişmenin yaşandığı bilinmektedir (Çetin, 2003).

Modern eğitim sisteminde önemli bir rol oynayan sosyal bilimlerin çeşitli disiplinleri sayesinde günümüz insanının ihtiyaç duyduğu birçok temel beceri ve niteliklerin öğrencilere kazandırılması mümkün olmaktadır (Demircioğlu, 2006). Bu bilimlerden biri de “Politika”dır. Politika batı kökenli bir kelime olmakla birlikte doğuda siyaset kelimesi ile aynı anlamda kullanılmaktadır (Akhan, 2011). Politikanın tanımına yönelik birçok farklı yaklaşım olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki tablo 1’de bu tanımların bazılarına yer verilmiştir.

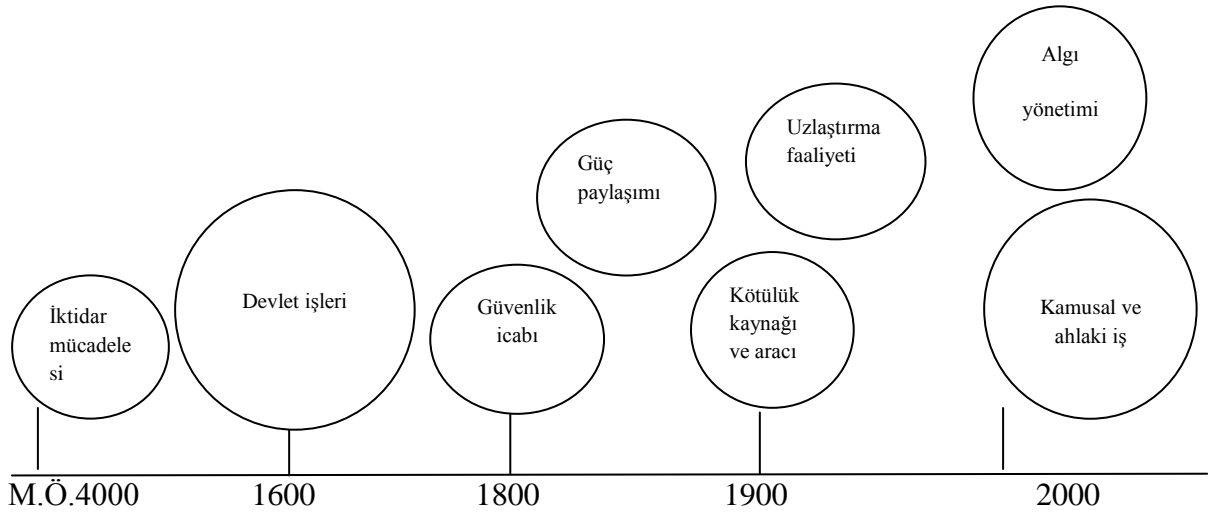
Tablo 1. *Siyaset Tanımına Farklı Yaklaşımlar*

No	Yazar adı	Tanım	Biçimi
1	Kışlalı, 2010	Siyasal otorite ile ilgili kurumların, bu kurumların ortaya çıkmasında ve çalışmasında rol oynayan davranışların bilimidir.	Genel Tanım
2	Kongar, 2010	Toplumu yönetme sanatıdır.	
3	Öztekin, 2000	Toplumsal birliği, bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlar yerine genel çıkarları gerçekleştirerek toplumun iyiliğini düşünmektir.	Toplumu Yönetme Sanatı Olarak Siyaset
5	Merkel (Dalkıran),	İnsanın içinde yaşadığı topluma kendi toplumsal görüşleri doğrultusunda bir düzen verme sürecidir.	

1995			
6	Kışlalı, 2010	Ülke, devlet ve insan yönetimidir.	
7	Habermas, 2002	Toplumsal ilişkiler kurulurken, bireysel ve kolektif kimliklerin birbirlerine bağımlı olarak yaşamak zorunda olduklarını fark ederek, sınırlı da olsa aralarında sorgulama, dayanışma ve tartışma olgularını öne çıkararak etkinlikte bulunmalarıdır.	
8	Kapani, 2009	Aynı toplumda yaşayan insanlar arasında yaşanan çatışma, mücadele ve kavgadır.	
9	Heywood, 2006	Toplumların iktidar olma eylemlerini düzenleyen genel kuralları koymak, korumak ve değiştirmek için sürekli olarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerin bütünüdür.	İnsanlar Arası İktidar Mücadelesi Olarak Siyaset
10	Weber, 1993	Devletler arasında ya da aynı devlet içindeki çeşitli grupların iktidar gücünü paylaşmaları ve bu gücün dağılımını etkilemeye çalışmalarıdır.	
11	Yavaşgel, 2004	Siyasetin temel konusunu toplumsal iktidar değil, siyasal iktidar oluşturmaktadır.	
12	Van Dyke, 1960	Kamuyu ilgilendiren sorunlarda kendi tercihlerini kabul ettirmek, uygulamak, başkalarının tercihlerinin gerçekleşmesini engellemek üzere çeşitli aktörlerin yürüttükleri bir mücadeledir.	Siyasi Aktörler Arasındaki Mücadele Olarak Siyaset
13	Easton (Özkan,2007)	Maddi ve manevi değerlerin otoriteye dayalı olarak dağıtılması sürecidir.	
14	Wolton, 1991	Siyasetin yapılabilmesi için siyasal aktörler olan politikacıların, gazetecilerin ve kamuoyunun söylemlerinin karşılıklı tartışıldığı ‘mücadele’ edildiği bir meşru alan olmalı ve siyaset ancak böyle bir alanda yapılmalıdır.	
15	Kılıçaslan, 2008	Siyasetin olduğu yerde iktidar mücadelesi kendini gösterir.	

(İnanç Demir, 2018, s. 82-83)

Tablo 1’de İnanç Demir’in (2018, s. 82-83) yaptığı çalışmada politikanın tanımına ilişkin farklı yaklaşımların ortaya konulduğu görülmektedir. Birçok tanımın olması politika biliminin herkes tarafından farklı algılandığını göstermektedir. Bu durum politikaya verilen önemden kaynaklanmaktadır. Çünkü politika, insanın en temel özelliklerinden olan “toplumsal ve siyasal varlık” olmasıyla ilgilenmektedir (Akhan, 2011).

Şekil 1. Zaman Cetvelinde Politikanın Tanımı

(İnan, 2021, s. 38)

Şekil 1’de İnan’ın (2021) yaptığı politika tanımı çizelgesinde görüldüğü üzere politikaya yönelik yapılan sınıflandırmaların eski çağlara kadar uzanmasının yanı sıra tanımlarda da farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır.

Politika bilimine yönelik yukarıda belirtilen tanımların haricinde pek çok tanımın olduğu ya da birçok yeni tanımın yapılabileceğini söylemek mümkündür. Bununla beraber yapılan tanımların doğrultusunda her şeyden önce politikanın bir sosyal bilim dalı olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bir sosyal bilim dalı olan politika temelinde yönetim, çatışma, kurallar ve uzlaşma gibi daha pek çok kavramı bünyesinde barındıran geniş bir alanı kapsamaktadır (Aslan, 2019).

Politika bilimi sosyal bilim dallarının içinde hem en eskisi hem en yenisi sayılmaktadır. Politika bilimini genel anlamıyla insan yönetimi olarak ele alındığında insanlığın ilk çağlarından itibaren birçok önemli düşünürün bu alanda yazmaya ve düşünmeye başladıkları görülmektedir. Örneğin “politika” isimli eseri ile Aristo, bilimlerin sınıflandırmasını yaparken politika bilimini insan yaşayışının en kapsamlısı olmasından dolayı bilgi kademelerin en üstünde tutmakta ve bu bilimi üstün bilim olarak nitelendirmektedir (Yayla, 2015). Çünkü politika bilimine ait hemen hemen her konu insanın toplumsal yaşayışı ile doğrudan bağlantılı olarak ele alınmaktadır. İnsan yaşamını doğrudan etkileyen bu denli kapsamlı bir bilim dalının eski yıllardan beri ilgi odağı olması doğal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politika Bilimi

İnsanların en temel özelliklerinden biri siyasal ve toplumsal bir varlık olmasıdır. İnsanoğlu toplu olarak yaşamaya başladıktan sonra toplumsal düzenin temin edilmesi ve amaçların gerçekleştirilebilmesi için iş bölümü ve kurumsallaşmanın sağlanabilmesi gibi birçok sorun ile karşı karşıya kalılabilmektedir. Bu durum politika kavramının çıkmasına neden olmaktadır. Politika bilimi ise geniş bir alan kapsayan ve daha yeni gelişen bir sosyal bilim alanı olarak öne çıkmaktadır (Akhan, 2011). Böyle geniş kapsamlı ve bireyin temel vatandaşlık bilgilerine ulaşmasını sağlayan bir bilim alanının öğretimi ise politik eğitim çatısı altında yapılmaktadır. Politik olarak bilinçli bireylerin oluşabilmesi için ise erken yaşlardan itibaren başlanması gereken bir “politika öğretiminin” önemli olduğuna dikkat çekmek gerekmektedir. Erken yaşlarda bireyleri demokrasi ve onun kazandırdıklarıyla tanıştırmak için en ideal dönemler olduğu bilinmektedir. Kazandırılması amaçlanan hedefleri; adalet sistemi ve önemi, kuralların var olma sebepleri ve birlikte çalışma olarak ifade etmek mümkündür (Tarhan, 2019). Bu doğrultuda bir ortaöğretim dersi olan sosyal bilgilerin politik eğitim konusunda en elverişli derslerden biri olduğu söylenebilmektedir.

Sosyal bilgiler dersi, politika bilimini de içerisinde barındıran geniş bir yelpazeye sahiptir (NCSS, 1992). Dünyada ve ülkelerde yaşanan ve hala yaşanmaya devam eden her türlü meselede politikanın etkisi görülmektedir. Mevcut bulunan durumun iyileştirilmesi veya değiştirilmesi konusunda çözüm yine politikada görülmekte ve bu alanda sorumluluk sahibi bireylere ulaşabilmeyi sağlayan vatandaşlık sorumluluklarında ve haklarında saklı olmaktadır. Bundan dolayı politika ile ilgili meselelerin daha iyi anlaşılması adına sosyal bilgiler dersi kapsamında politik eğitime dair etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir (Şan, 2021).

Sosyal bilgiler eğitiminin belli bir bilim dalı ve disiplin olmasının doğrudan politik süreçlerle ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Dış göçler, ırkçılık ve iktisadi koşullar gibi gelişmeler politikanın üretiminden çıkmaktadır. Bundan dolayı sosyal bilgiler dersinin ana konusunun zaten politika bilimi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (İnan, 2019). Politik eğitimin her boyutunun sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınması sayesinde öğrenciler, haklarının farkında olan, anlayışlı, sorumluluk sahibi ve özgüvenli bireyler olarak yetişmektedirler. Ayrıca bu derste toplumsal değerler ile demokratik kavramların öğretilmesiyle öğrenciler, farklı dini, ulusal ve etnik kimliklere hoşgörülü olmayı öğrenmektedirler (Tarhan, 2019).

Günümüzde ülkelerin büyük çoğunluğu yeni nesillerin çağdaş politik gelişmelerden haberdar etmek, politik bilinç kazandırmak, demokratik sisteme aktif ve sağlıklı katılımlarını sağlamak, eleştirel düşünebilmelerini sağlamak amacıyla ilk ve ortaokullarda sosyal bilgiler, vatandaşlık, siyaset bilimi ve tarih gibi derslerin içeriğinde çeşitli konulara yer vermektedir. Bu ülkeler eğitim programlarını bu doğrultuda düzenlemektedir (Aktekin, 2016). Türkiye’de vatandaşlık eğitimi, hem vatandaşlık ve insan hakları hem de sosyal bilgiler dersinde verilmektedir. Bu dersi vermekle görevli olan öğretmenler ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Öğretmenlere verilen eğitim kapsamında sosyal bilgiler öğretiminde esas alınacak konunun vatandaşlık eğitimi olduğu üzerinde durulmaktadır (Şan, 2021).

Etkili vatandaş yetiştirmek amacıyla programda da yer alan sosyal bilimlerden biri de politika bilimi olmaktadır. Politika bilimi, öğrencinin günlük yaşantısında karşılaşacağı bilgileri, toplum bütünlüğüne fayda sağlamak, ülkenin kişisel çıkarlarını koruyabilmek ve tüm insanlığın ortak iyiliğini sağlayabilmek amacıyla öğretilmektedir (Faiz, 2016). 2018 yılında sosyal bilgiler dersi kapsamında hazırlanan öğretim programında 4, 5, 6 ve 7. sınıflar için politika bilimi “politik okuryazarlık” adı altında kazandırılması gereken becerilerden sayılmaktadır (MEB, 2018, s. 9). Aynı programın 6. Sınıf düzeyinde “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı adı altında politik okuryazarlık becerisinin öğrencilere kazandırılması gerektiği bir kere daha vurgulanmaktadır (MEB, 2018, s. 21).

Sosyal bilgiler öğretim programında politika bilimine yönelik doğrudan bilgiler yer almazken ilişkili olduğu konular sosyal bilgiler öğrenme alanları ile vatandaşlık eğitimi, hukuk ve adalet, insan hakları ve demokrasi gibi derslerde işlenmektedir (İnan, 2019). Sosyal bilgiler öğretim programının rolü bireye politikayla alakalı bir bilgiyi eleştirel olarak ele almasına yardımcı olarak kendi düşüncelerini ve başka kişilerin düşüncelerini analiz edip değerlendirmesi, onlara sorumlu ve etkin bir tutum geliştirerek fikirlerini söyleyebilmesi konusunda yol göstermesidir. Etkili bir sosyal bilgiler programı aracılığıyla sosyal bilgiler eğitmeni öğrencilere politikayı anlayabilme ve eleştiri yapabilme yeteneğini politikayla alakalı bir fikir ileri sürebilme, politik hayatın toplum üzerinde önemini kavrayabilme, katılım ve siyasal tutumların toplumları nasıl etkileyebildiğini anlama becerilerini kazandırmalıdır (Tarhan, 2019).

Politik konular geçmişten beri toplumun gündemindedir. Son yıllarda ülkemizde daha önce tartışılmayan konular dünyadaki gelişmelerle beraber toplumumuzun gündeminde yoğun bir şekilde yer tutmaya başlamıştır. Laikliğin farklı biçimleri, ulus devlet ve milliyetçilik,

Avrupa Birliği ve küreselleşme, kamuoyu ve partiler, ordunun siyasetteki yeri, demokrasi ve cumhuriyet ilişkisi, din-devlet ilişkisi gibi birçok farklı konu görsel, yazılı medya ve internet aracılığıyla toplum nazarında tartışılmaktadır. Modern iletişim araçlarıyla bu tartışmaların tamamı toplumun farklı kesimleri tarafından kolaylıkla takip edilebilir durumdadır (Aktekin, 2016). Öğrenciler özellikle sosyal medya aracılığıyla bu konulara maruz kalıp ilgilenme fırsatını yakalamışlardır. Bu durumda politik tartışma konularının eğitim programlarında yer almasını kaçınılmaz kılmaktadır. Politik konuların ilköğretim seviyesinde öğretilmesi için en ideal derslerin başında sosyal bilgiler gelmektedir. Genç vatandaşların nüfus olarak fazla bulunması ve politikaya yönelik olumsuz tavırlarının olduğu düşünülünce politik eğitimin ortaokul döneminde anlamlandırabileceği en doğru dersin sosyal bilgiler dersi olabileceği görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi içerisinde demokrasi, yönetim biçimleri, özgürlük, insan hakları, adalet, hoşgörü ve sivil toplum örgütleri gibi kavramları barındırmaktadır. Birçok disiplini çatısı altında bulunduran sosyal bilgiler dersi politika bilimine yönelik konulara değinse de yeterli olmadığı düşünölmektedir (Tarhan, 2019). Bundan dolayı etkili vatandaş yetiştirmek adına sosyal bilgilere yardımcı olan bu disipline daha fazla yer verilmesi ile birlikte ülkesine karşı daha sorumlu vatandaşlar yetişeceği düşünölmektedir.

2.2. Politik Okuryazarlık Kavramı

Bireylerin yaşadıkları topluma ait olduğunu gösteren uygulamalardan biri o toplumu etkileyen kararlarda söz sahibi olmasıdır. Bu doğrultuda bireylerin politik bilgilerinin ve politikaya olan sempatilerinin arttırılması bireyin toplumda yer almasını kolaylaştırmaktadır. Bu noktada politik okuryazarlık kavramı karşımıza çıkmaktadır. Politik okuryazarlık kavramını açıklamadan önce okuryazarlıktan bahsetmek gerekmektedir (Faiz, 2016). Okuryazarlık kavramı sözlükte “okuryazar olma” yani “okuma yazma sahibi olma” olarak tanımlansa da daha kapsamlı bir anlam içerdiğini söylemek gerekmektedir. Okuryazarlık okuma ve öğrenmeden ibaret değildir (Çakmak, 2013). Bireylerin sadece okumasından ziyade okuduklarını anlaması, anlamlaştırması ve analiz etmesi de gerekmektedir. Böyle bir durumda bireylerin okuryazar olduğunu söylemek mümkün olmaktadır.

Pek çok okuryazarlık çeşidi bulunmasına rağmen içlerinde hayatımızın hemen hemen her alanını etkileyen bir kavram vardır ki o da politik okuryazarlık kavramıdır. Bireylerin yaşadıkları dünya ve ülke genelinde gerçekleşen olayları analiz etme, yorumlama ve mantıklı bir değerlendirme yapabilmeleri amacıyla bazı becerilerinin gelişmiş olması gerekir. Çünkü

bireyin bulunduğu ülke ya da dünyada yaşanmış olan gelişmeler diğer toplumları da etkilemektedir (Aslan, 2019). Bu noktada ülkelerin vatandaşlarının politik okuryazarlık durumu önem kazanmaktadır.

Politik okuryazarlık geniş anlamda politikayı değerlendirmeyi dar anlamda ise bir toplumu yönetmeye imkân sağlayan temel beceri ve bilgiyi içermektedir. Politik okuryazar olmak demek, bireyin yönetim ve katılım hakkına dair bilgi ve araçlara sahip olduğu anlamına gelmektedir. Kısaca politik okuryazarlık, siyasi süreçlerde bilinçli katılım sağlamayı anlatmaktadır. Bu durum aktif bir vatandaşlığı da temsil etmektedir. Bundan dolayı politik okuryazarlık kavramı “politik farkındalık” ya da “politik uzmanlık” olarak da ifade edilebilmektedir (İnan, 2019). Politik okuryazarlık kavramını diğer okuryazarlıklardan ayıran daha genel ve geniş bir anlamı bulunmaktadır. Öyle ki tüm okuryazarlıkların politik olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Collins, 1992). Tarhan’a (2015) göre politik okuryazarlık bilgi, beceri ve yeteneklerin bir potada birleşmesi ve bu doğrultuda politik yaşamla ilgili esasları anlayarak bunların uygulanması olarak değerlendirilmektedir. Collins (1992) ise politik okuryazarlık kavramını bilgi, kavrama ve beceri dâhilinde üç kategoriye ayırmaktadır:

- Gerçek/olgu: Siyasi kuruluşlar ile süreçleriyle alakalı bilgi (partiler, yerel yönetimler, parlamento, oylama)
- Kavramsal: Politik fikirler ve değerleri anlama (adalet, özgürlük, demokrasi)
- Uygulama: Politik sorumluluk becerileri (savunma, analiz, tartışma)

Politik okuryazarlık, günlük hayatta katılımın devam etmesini gerektiren kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke yönetimi bağlamında ele alındığında politik okuryazarlık, sadece seçim zamanları oy kullanıp sonrasında yaşama pasif olarak devam etmek değildir. Oy kullanıp sergilediği politik katılımı günlük hayatta da devam ettirmek politik katılımın bir gereği olarak görülmektedir (Şan, 2021). Politik okuryazar olmak bir ihtiyaçtan ziyade zorunluluktur. Çünkü toplumun şekillenmesinde önemli bir role sahip olan bireylerin katılım hakkını ve ülkesine yönelik diğer sorumluluklarını daha bilinçli kullanabilmesi adına politik okuryazar olması gerekmektedir (Dağ ve Koçer, 2019).

Bireylerin ülkede ve dünyada yaşanan politik atmosferi doğru okuyabilmesi için İnan ve Tarhan (2018) politik okuryazarlıkla ilgili hedeflerin gerçekleştirilmesi ile alakalı olarak politik eğitim için üç amaçtan söz etmektedir:

- Mevcut bulunan hükümet sisteminin işlevini ve bununla ilgili inançları tam olarak bilmek
- Etkin vatandaşlık ile ilgili gereken bilgi, beceri ve tutumların gelişimi
- Tartışmalı bir alan olan hükümet yönetimi ile alakalı değişiklikleri anlamak veya alternatif sistemleri düşünmek

Politik okuryazarlığın amacı, toplum ve siyasi kurumlar arasındaki bağı sağlıklı olarak tesis etmektir. Vatandaşlar hem yaşadıkları yerin hem de kendilerinin ihtiyaçlarını görebildiği, sorumluluklarını ve haklarını bildiği, sosyal konularda duyarlılık gösterdiği, politik söylemleri analiz edip değerlendirdiği sürece politik okuryazarlıkla ilgili amaçları gerçekleştirmiştir denebilmektedir (Aslan, 2019). Politik okuryazarlık bünyesinde bilgiyi doğru bir şekilde kullanarak bireylerin politik hayatta etkili olabilme becerilerini barındırmaktadır. Bunların dışında politik hayatta etkin katılım veya vatandaşlık için oy verme, insanları etkileyebilme olarak da belirtilebilmektedir.

Politik okuryazar olan birey, aktif katılım sırasında bilinçli olmalı veya katılmama özgürlüğünü kullanmalıdır. Bunun yanı sıra politik okuryazar olan birey kendi düşüncesi dışındaki görüşlere karşı da saygılı olabilmeyi başarabilmelidir (Tarhan, 2019). Günümüzde bireylere politik okuryazar diyebilmek için aşağıda yer alan niteliklerden tamamına ya da bazısına sahip olması gerekmektedir (Fyfe, 2007, s. 120- 121; akt. Dağ ve Koçer, 2019):

- Gençlerin kullandığı dilden ve günlük hayattaki deneyimlerinden yararlanmalıdır.
- Herhangi bir durumun politik boyutunu analiz edebilme yeteneğine sahip olması gerekmektedir.
- Demokratik kararları verebilme konusunda becerisi olmalıdır.
- Farklılıklara saygı duymalı ve yerinde hipotezler ileri sürebilmelidir.
- Eylemde bulunabilmeye kendini adanmış olmalıdır.

Politik okuryazarlık, demokratik yönetim anlayışının bir gereği olarak gerekli ve önemli olan bir kavramdır (Nwaubani, Nwabuko, Okeke ve Sette, 2016). Çünkü demokrasinin güçlenmesini sağlayan okuryazarlıkların en başında politik okuryazarlık gelmektedir (Horvath, 2018). Bu doğrultuda Avrupa'da bulunan ülkelerin eğitim programlarına göz atıldığında ülkelerin vatandaşlık eğitiminin temelinde insan hakları, özgürlükler, adalet ve hukukun üstünlüğü gibi kavramların olduğu görülmektedir (Starkey, 2002). Farklı ülkelerde (Japonya, İngiltere, İskoçya, ABD, Hindistan) politik okuryazarlığa yönelik çeşitli eğitimlere rastlanmaktadır. Bunların bir kısmı e-platform halinde bulunmakta

ve çoğunlukla gençlere yönelik eğitimler ile politik bilinçlenmeye katkı sağlamak amacıyla yapılmaktadır. Türkiye’de ise politik eğitim dolayısıyla politik okuryazarlık oldukça yeni bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Politika gibi hassas bir konu ile ilgili akademi dışında eğitim hayatında var olması ise ancak denetlenebilir bir yapılanma ile mümkün olabilecektir. Bunun için ise araştırmacılar politika ile ilgili ön yargılardan kendilerini arındırarak olayın bilimsel tarafı ile ilgilenmeleri ve bunu yaymak adına çaba göstermelidirler (İnan, 2019).

Politik okuryazarlık kavramının bilimsel literatüre girişi yeni bir durum değildir. Bazı araştırmacılar (Barnes ve Kaase, 1979; Crick ve Porter, 1978). 1960’lı yıllardan beri çalışmalarında bu kavramdan söz etmektedirler. Politik okuryazarlık, ülkede mevcut bulunan ve ileride de olması muhtemel politik tartışmaların içeriğini iyi bir şekilde analiz etmek için gerekli olan kavramlar ile olgular bilgisidir (Westholm, Lindquist ve Niemi, 1990, s. 70; akt. Dağ ve Koçer, 2019). Politik okuryazarlık kavramının ilk olarak ne zaman kullanıldığının tespit edilmesi güç olmasına rağmen günümüze yaklaştıkça konuyla ilgili araştırmaların arttığı görülmektedir. Bu konuyla ilgili araştırmaların artması bireylerin politika bilimine yönelik kavramsal bilgilerinin yeterli düzeyde olmaması ve gençlerin politikaya yönelik ön yargıları ana etken olarak görülmektedir (Tarhan, 2019).

2.2.1. Politik Okuryazarlığın Tarihçesi

İlk anlamı ile “okumak ve yazmak” yazı sembollerini kullanmak, bu sembollerin anlamını çözmeyi ifade etmektedir. Okuryazarlık ise okuma ve yazma faaliyeti ile beraber bireyin yaşadığı hayatı, olayları ve nesnelere algılayışı, sosyal yaşantısındaki tüm ilişkilere anlam yüklemesini içeren bir kavramdır (Aşıcı, 2009). TDK okuryazarlığı “okuryazar olma durumu” olarak tanımlamıştır. İngilizce literatüre bakıldığında okuma ve becerileriyle alakalı; “okuma-yazma (reading-writing)” ve “okuryazarlık (literacy)” şeklinde iki farklı terimin olduğunu görmekteyiz (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010). Okuryazarlık kelimesi farklı adların önüne geçerek çeşitli anlamlar kazanmaktadır (Güleç ve Hüdavendigâr, 2020). İnan’a (2021) göre okuryazarlık bireyin ilgili alanda, temel bilgileri edinmesi, bilgileri doğrultusunda beceriler göstermesi ve bu yönde yeteneğini keşfedip geliştirmesidir. Bu çerçevede okuryazarlık bireyin birtakım becerilerini ifade etmektedir. Bu becerilere baktığımızda politik, hukuk, çevre, teknoloji, eleştirel, tarih, medya, harita, ekonomi ve coğrafya okuryazarlıklarıdır (Ay ve Yavuz, 2016).

Politik okuryazarlık becerisinin tarihsel gelişimi anlamak için politika biliminin gelişime bakmak son derece isabetli olacaktır. Nitekim Çınar'a (2022) göre politik okuryazarlık eğitiminin ortaya çıkışı "vatandaşlık- vatanseverlik" kavramları ile paraleldir. Bu bağlamda Spartalılarda vatanseverlik kapsamında adı konmamış bir politik okuryazarlık eğitimi verilmektedir. Platon ve Aristoteles gibi düşünürler devlet, yönetim, vatandaşlık gibi kavramlar üzerinde dururken aslında politik okuryazarlık becerisini kapsayan bir eğitimden söz etmektedirler. Eski Roma'da vatandaşlık son derece önemli bir kavramdı. Eğitimin amacı ise "iyi vatandaş" yetiştirmek olarak ifade edilmiştir (Karakuş, 2019). İlerleyen zaman içerisinde vatandaşlık tanımı ve vatandaşlık eğitiminin içeriği değişip gelişse de "politik okuryazarlık" kavramının 20. yy.a kadar bir tanımını görmek mümkün değildir.

Büyük Britanya'da İkinci Dünya Savaşı ile birlikte vatandaşların özellikle gençlerin politikadan uzaklaştığı ve ülkede gerçekleştirilen seçimlerde oy kullanmayıp yönetime katılmadığı görülmektedir. Bu sebeple mevcut hükümet oy kullanma oranını arttırıp gençlerin yönetime katılımı sağlamak amacıyla vatandaşların politik okuryazarlık düzeylerini arttırmayı hedeflemiştir (Şan, 2021). İkinci Dünya Savaşı sonrasında toplumu oluşturan genç kesimin siyasette daha fazla söz sahibi olmak istediği görülmektedir (İnan, 2021).

Politik okuryazarlığın bir kavram olarak ortaya çıkmasının İngiltere'de geliştiğini söylemek mümkündür. İngiltere'de demokrasinin güçlendirilmesi parlamenterlerin görevi ve işi olarak görülmektedir. Bu görevin eğitim kademelerine yansması 1970'li yılları bulmaktadır (İnan, 2021). Bernard Crick bu yıllarda bir rapor yayımlarken başlık olarak "Politik Eğitim ve Politik okuryazarlık" ismini kullanmıştır (Lockyer, 2007). Bu rapor politik okuryazarlık becerisinin eğitim içerisinde yer almasında etkili olmuştur.

1960'ların sonu ve 1970'lerin başında politik okuryazarlığın dillendirilmeye başlandığı düşünülmektedir. Bu dönemde demokratik ülkelerde vatandaşlık eğitimi yeniden ele alınmıştır. Aynı dönemde politik okuryazarlık eğitim sürecinin bir parçası olarak görülmektedir. 2000'li yılların başında Peter Brett başkanlığında Birmingham Üniversitesinde bir çalıştay yapılmıştır. Bu çalıştayda demokratik ve aktif vatandaşlık eğitimi çerçevesinde politik okuryazarlık konusu ele alınmıştır (İnan, 2021). Özellikle Crick raporunun etkisiyle günümüzde vatandaşlık eğitiminin temelinde politik okuryazarlık eğitiminin olduğunu söylemek mümkündür (Estep, 2016).

Tablo 2. Politik Okuryazarlığın Tarihçesi

Yıl	Politik Okuryazarlığın Tarihçesi
1969	Bernard Crick, politik okuryazarlıkla ilişki kurabilen okullarda siyasetin tanıtılmasından söz etti.
1978	İngiltere'deki Hansard Topluluğu hazırladığı raporda politik okuryazarlığı politik eğitim ile birlikte aynı yerde geçirdi.
1985	Paulo Freire kitabında politik cahilliğin zıttı bir kavram olarak politik okuryazarlığı ele aldı.
1989	Avustralya, karşılaştığı siyasetle ilgili "korkunç cehalet" konusunu gündeme taşıdı.
1990	Crick Raporunda vatandaşlık eğitiminin bir parçası olarak politik okuryazarlık 12 defa geçti.
1998	AB Eğitim Bakanlarının Madrid toplantısı ve demokratik vatandaş eğitimi için sonraları sürekli ve tutarlı bir yaklaşım benimsendi.
2002	19 Kasım günü İngiltere Birmingham üniversitesinde katılımcıların politik okuryazarlık üzerine belirli tartışma sorularına cevap arandığı bir çalıştay yapıldı.

(İnan, 2021, s. 107)

Tablo 2'ye bakıldığında politik okuryazarlık becerisinden ilk olarak Bernard Crick'in söz ettiği söylemek mümkündür. İngiltere'de özellikle vatandaşlık eğitimi ve vatandaşların politikaya karşı ilgisizliği üzerine hazırlanan rapor politik okuryazarlığın önemli adımlarını oluşturmaktadır. 2000'li yılların başında ise tüm Avrupa'da vatandaşlık eğitimi temelinde politik okuryazarlıktan söz etmek mümkündür.

2.3. Politik Okuryazarlığın Önemi

Dünya yaklaşık olarak 4,5 milyar yaşındadır (Öksüz, 2016). İnsanlık tarihi ise yaklaşık olarak 2,5 milyondur (Gedik, 1998). Politika bilimi insanlık ile aynı yaşıdadır (İnan, 2021). Politika diğer sosyal bilimler gibi insan ile özdeştir. Mahmud ve diğerlerine (2019) göre insanın var olduğu yerde topluluk vardır. Toplumu oluşturan insanların ilişkileri sonucunda politika bilimi doğmuştur. Nitekim Aristo'ya göre de "İnsan siyasal bir hayvandır". Zaman içerisinde insanların sayısı çoğalmış mülkiyetler edinmeye başlamış ve birtakım sorunlar meydana gelmiştir. Bu durum sonucunda insanlar kendi güvenlikleri için özgürlüklerinden vazgeçip "devlet" adlı kurumu kurup, denetimi altına girmiştir. Locke, Hobbes ve Rousseau gibi düşünürler bu süreci toplumsal sözleşme ile doğal durumdan devlet düzenine geçiş olarak adlandırmışlardır (Demir, 2012; Kılıç, 2015). Devletin ortaya çıkışı ile geçen zamanla beraber

onun nasıl yönetileceğini ilişkin çeşitli görüşler ortaya atılmış ve uygulanmıştır (Seçtim ve Erkul, 2020).

Modern demokratik devlet yapıları ile beraber devleti oluşturan toplum yönetiminde söz sahibi olmaya başlamış toplumun içerisinde devleti yöneten bireyler çıkmaya başlamıştır. (Arslanel ve Eryücel, 2012). Demokrasiyi benimsemiş devletler vatandaşlarının politik katılımlar ile varlıklarını sürdüren tüzel kişiliklerdir (Kara ve Tangülü, 2017). Politik katılım, yönetilenlerin yönetimde söz sahibi olmasıdır. En fazla bilinen ve uygulanan politik katılım yönetimi “oy verme”dir (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007). Seçimler de vatandaşlar, iktidara gelmek için çalışan siyasi partiler arasında seçim yaparlar. Politik katılım, sadece politik meseleleri etkileme değil karar vericilerin kim olacağına karar verme meselesidir. Karar vericileri doğru seçmek son derece önemlidir. Çünkü yönetime geldikten sonra üstlerinde çok az kısıtlamalar vardır (Borhaug, 2008). Öyle ki Tarhan’a (2015) göre halkın yönetime katılması bilinçli katılım şeklinde olmalıdır. Bilinçli katılım ise politik okuryazar birey sayısı ile doğru orantılıdır. Bilinçli katılım demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için önemlidir. Toplum oluşturan bireylerin, varlıklarını aktif olarak sürdürebilmesi, içinde bulunduğu toplumun kurumlarına katılabilmesi, bu süreçte toplumun içerisinde aktif bir birey olarak vatandaşlık bilincini geliştirebilmesi, üzerine düşen sorumlulukları öğrenmesi ve politik katılım hakkını daha bilinçli kullanabilmesi için politik okuryazar olmaları bir zorunluluktur (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik okuryazarlık, vatandaşların demokrasi kültürü edinmelerini, hak ve sorumluluklarını öğrenip etkili kullanmasına olanak sağlamaktadır. Politik okuryazarlık politik katılımı doğrudan etkilerken, vatandaşlık bilincinin oluşmasına katkı sağlamaktadır (Thompson, 1996; Beznosova, 2016). Dudley ve Getilson (2002) politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin yüksek düzeyde politik katılım kültürünün olduğunu, bunun sonucunda demokratik ulusun gelişmeye devam edebileceğini savunmaktadır. Demokrasi bireylerin vatandaşlık hakların var olduğu ve korunduğu bir ortamda varlığını sürdürebilir (Kaya, 2011). Demokrasinin var olacağı ortamı sağlamakta bireylerin yönetime katılması, doğru ve etkili kararlar vermesi ile mümkündür. Politik okuryazarlık beceresi bireyi bu yönde geliştirmesi bakımından önemlidir.

Politik okuryazarlık, bir ulus yaratmanın en önemli temel taşıdır. Belirli bir grup tarafından bir ulusun yönetilmesinden, toplumu oluşturan tüm öğelerin aktif katılımını sağlayarak ulusun yönetilmesi için daha sağlıklı bir yapı oluşturacaktır (Mahmud ve diğerleri,

2019). Demokratik bir toplumun politik okuryazarlık becerisinden beslendiği söylenebilir. Nitekim Dağ ve Koçer'e (2019) göre de politik okuryazarlık sağlıklı bir demokrasi için ön şarttır. Vatandaşların sahip oldukları demokrasi becerileri yine onların politik okuryazarlık becerilerine atfedilir. Bireylerin sadece eşit demokrasiye sahip olmaları yeterli değildir. Bunun yanında sağlam demokrasi için yetkin birey olmaları da kuşkusuz gereklidir (Çınar, 2022). Politik okuryazarlık becerisi kişilere yetkin birer birey olma fırsatı sunmaktadır.

Gelişmiş demokrasilerde bireyler oy kullanıp köşesine çekilmez. Politik katılımları sürekli devam etmektedir. Bireyler; imza kampanyası, dilekçe, grev yapma, milletvekillerine mektup yazma, kamu bürokrasisine fikir, istek belirtme, itiraz, yürüyüş, gösteri ve boykot yapma gibi yollarla politik yapının içinde olup, politik kararları etkileyebilir (Doğanay ve diğerleri, 2007). Politik okuryazarlık becerisi bireylerde politik bilinci oluşması açısından oldukça önemlidir. Politik okuryazarlık politik süreçler hakkında bilgi sahibi olmamızı destekler. İmza kampanyası, dilekçe, yürüyüş yapma, bürokrasiye fikir, itiraz ve istekte bulunma grev yapma gibi politik eylem ve sorumlulukların etkin kullanılmasına temel oluşturur (Tarhan, 2020). Gelişmiş ülkelerde bu eylemler son derece etkili ve yerinde kullanılmaktadır. Nitekim Çınar'a (2022) göre de gelişmiş ülkelerin toplumlarının politik okuryazarlık düzeyleri yüksektir. Bu bağlamda politik okuryazarlık becerisi ile politik katılımın doğru orantılı olduğunu söylemek yanlış olmaz. Politik okuryazarlığın toplumun politik rolünü etkilediği söylenebilir (Mahmud ve diğerleri, 2019).

Karl Popper'a göre yönetim biçimlerinin en iyisi demokrasidir. Bu nedenle modern demokrasilerde bireyin yönetim sistemini benimsemesi, demokrasinin sağlıklı işlenmesi ve daha ileriye gitmesi için önem arz etmektedir. Politik okuryazarlık devletin işleyişini, kuralların ve yasaların kamu ve özel alanda işleyişi kavramaya yarar. Bir yönetim sistemini benimsemeye katkı sağlar (Hunter ve Rack, 2016). Dağ ve Koçer (2019) politik okuryazarlığı bir toplumda demokratik kültürün yeşerip, yaşamasının temel şartı olarak nitelendirirken, o toplumda demokrasiye olan inancının gelişmesinin teminatı olarak göstermiştir. Mahmud ve diğerlerine (2019) göre politik okuryazarlık, bir ülkenin demokratik kalitesinin geliştirilmesinde merkezi konumdadır. Vatandaşların politik okuryazar olması hak ve sorumluluklarının farkında olmalarına katkı sağlar.

Politika yapıcıların ve politika yapıcıları seçen halkında politik okuryazar becerisine sahip olması gerekmektedir (Çınar, 2022). Politikacıların alacakları kararlar bireylerin her anını etkilemektedir. Küresel dünyada ülkeler ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda birbirini

etkilemektedir. Ülkeler arasında yapılan anlaşmalar neticesinde bireylerin elektrik, doğal gaz veya besin giderleri olumlu veya olumsuz etkilenebilir (Sönmezoğlu, 2011). Bu noktada verilen ferdi tercihlerin, tüm toplumu etkileyeceğini söylemek yanlış olmaz. Bu anlaşmalar politikacıların görüşmeleri sonrasında oluşmaktadır. Bu nedenle politika ile uğraşan bireylerin politik okuryazarlık becerisini yüksek olması bir zorunluluktur. Politikacılar devleti yönetmek için bireylerden oy istemektedir. Bu bakımdan politikacılar bireyler ile iletişim halindedirler. Lockyer'a (2007) göre politik okuryazarlık becerisi insan ilişkilerini etkileme ve dönüştürme gücüne sahiptir. Bu nedenle politik okuryazarlık becerisine sahip olan politikacıların iletişimleri sayesinde bir adım öne geçeceği savunulabilir.

Devlet yönetiminde görev alanlar, ülkeleri için karar alırken toplumda politik açıdan bilinçli kamuoyunun varlığını son derece önemlidir. Bu bağlamda toplumun politik açıdan tutum, bilgi ve davranışlara sahip olması gerekmektedir (Çınar, 2022). Bu tutum, bilgi ve davranışlar ancak politik okuryazarlık becerisine sahip olarak sağlanabilir. Politik okuryazarlık, bireyin politik sistemi anlamasını kolaylaştırıp, pasif politik bilgileri benimsemekten ziyade gerekli araçları, politik süreçteki ilişkileri anlaması adına önemlidir (Faiz ve Dönmez, 2016). Politik okuryazarlık, sadece seçimlerde oy kullanarak yönetime katılmasını kapsamaz. Seçimlerin düzenlenme biçimleri ve bu süreçte rol alan bileşenlerin yanında, seçim süreçlerini anlamayı da içerir. Politik okuryazarlık, seçimlerin özünü, siyasi katılımın önemini, olumsuz politik davranışları, politik kampanyaların içeriğini ve ayrıca oy kullanmada seçme ve sıralamayı anlamayı kapsamaktadır (Mahmud ve diğerleri, 2019). Nitekim Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhana'ya (2018) göre politik okuryazar bir vatandaş, sadece içinde bulunduğu durumu anlamakla kalmaz, bunun yanında yönetime etkin bir biçimde katılır ve yönetimi yönlendirir. Toplumun politikaya etkin katılımı tüm süreci anlaması ile sağlıklı ve anlamlı olabilir.

Politik okuryazarlık, toplumun aktif yaşamını düzenleyen iktidarı etkileyen bir beceridir. Vatandaşlar yönetime katılarak iktidarı etkileyebilir. Politik okuryazarlık becerisine sahip vatandaşlar, aktif katılımcılardır (Mahmud ve diğerleri, 2019). Politik okuryazarlık becerisi vatandaşların yönetime aktif katılımı sağlaması yönetimi toplum yararına etkilenmesini sağlayacaktır. Faiz ve Dönmez (2016) politik okuryazarlığın, kararların alınma sürecini anlamak açısından son derece önemli olduğunu ifade etmiştir. Bireylerin politik okuryazar olması, içinde bulunduğu toplumsal yapının değerlerini sahiplenmesi açısından önemlidir. Bunun yanında bu beceriye sahip olan bireyler parçası olduğu politik sistemin

yapısının farkına vararak bu yapının işleyişi hakkında bilgi sahibi olup bunları uygulamalarında kullanan aktif vatandaşlardır (Dağ ve Koçer, 2019).

Politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin farklı birçok alanda gelişmiş yeteneklerinin olduğunu söylemek mümkündür. Doğru ve etkili karar veren, karar alma süreçleri hakkında bilgi sahibi olan, tartışma kültürünü benimsemiş ve etkili diyalog kurma gibi yeteneklerinin gelişmesi politik okuryazarlık becerileri ile beraber gelişmiştir (Political Literacy Within ITT Citizenship Education, 2002). Perveen ve Awan'a (2017) göre iyi vatandaş yetiştirilmesi toplumda meydana gelen politik ve sosyal tartışmaların düzeyiyle doğru orantılıdır. İnsanların politik bir konuyu sağlıklı ve bilinçli bir şekilde tartışması ancak politik okuryazar olmaları ile mümkündür (Sheerman, 2007). Vatandaşlar ne kadar sağlıklı ve etkili tartışmalar yaparsa demokrasinin ve ülkelerinin gelişmesine yardımcı olacak fikirlerin sayısının o derece artacağını söylemek mümkündür.

Politik okuryazarlık becerisini kazanmış bireyler, günlük hayatta kendilerini ifade edebilecekleri temel beceri, bilgi ve değerlere sahiptirler (Mahmud ve diğerleri, 2019). Politik okuryazarlık becerisinin bireylerin başka becerilerini de olumlu yönde etkilediği söylenilebilir (Political Literacy Within ITT Citizenship Education, 2002). Nitekim Jack ve Hunter (2016) Politik okuryazarlığı, demokrasinin doğasını ve toplumu oluşturan paydalar arasında ki güç ilişkilerini anlama, farklı politik argümanları ve farklı bakış açılarını dikkate almayı sağlayan etkin vatandaşlığı ve eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi kapsayan bir beceri olarak tanımlamıştır. Eleştirel düşünme becerisinin yetkin vatandaşlarda bulunması gereken bir beceri olduğu savunulabilir. Politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin iyi birer gözlemci olduğunu söylemek mümkündür (Dağ ve Koçer, 2019). Politik okuryazarlık becerisinin, gözlem becerisini geliştirdiği söylenebilir. Bunun yanında politik okuryazarlık becerisi bireylerin karşılaştıkları sorunları çözmesine yardımcı olmaktadır. Nitekim Çınar (2022) politik okuryazarlık becerisinin, problem çözme becerisini kazanılmasında rolü olduğunu ve problem çözme becerisini geliştirdiği belirtmiştir. Politik okuryazarlık; bireylerde güncel bilgi, beceri ve değer oluşumuna bir altyapı sağlar. Bireylerin karar verirken sorumlu davranmalarına, sosyal ve ekonomik sorunlar karşısında duyarlı olmalarına, etkili müzakereler yapıp uzlaşma sağlayabilmelerine olanak sağlar. Politik okuryazarlık etkin bir vatandaşta olması gereken düşünce, dil ve argümanları kullanarak “konuları ve olayları politik olarak okuma” becerisini kazandırır. Politik okuryazarlık bireylerin farklı duygu durumlarına uyum sağlaması, davranışlarını düzenlemeleri düşünce duygu ve fiili dünyaları arasında denge

kurabilmeleri açısından önemlidir (Dağ ve Koçer, 2019). Bu yolla politik okuryazarlık becerisi bireylerin kendi kimliklerini oluşturmalarına yardımcı olur.

Dijitalleşen dünyada politika, eğitim, sosyal hayat, ekonomi, kültür hızla değişmekte ve etkilenmektedir (Mahmud ve diğerleri, 2019). Toplumunu oluşturan bireylerin büyük bir kısmı yaş, statü veya meslek fark etmeksizin bir sosyal medya platformu kullanmaktadır. Günümüzde sosyal medyada doğruluğundan emin olunamayan teyide muhtaç politik bilgi ve haberlere maruz kalmak mümkündür. Durum böyleyken politik okuryazarlık becerisi acil olarak kazanılması gereken bir beceridir. Sosyal medya bireylerin politik aldatmacalar ve politik açıdan kışkırtıcı bilgiler barındırmaktadır (Lailiyah, Yuliyanto ve Pradhana, 2018). Politik okuryazarlık becerisine sahip olmayan bireyler bu bilgiler karşısında savunmasızdır. Bu tür bilgilerden etkilenmemek için bireylerin politik açıdan okuryazar olması çok önemli bir durumdur. Zira bu tür yanlış bilgiler bireylerin politik tutumlarını olumsuz etkileyebilmektedir. Çınar'a (2022) göre politik okuryazarlık politik bilgiyi anlama ve politik bilgiyi doğru kullanma becerisidir. Politik bilgiler aracılığıyla birey içinde bulunduğu topluma, devlete ve yönetenlere yönelik tutumları ile biçimlenmektedir. Bireylerin bu bileşenlere karşı olumsuz tutum geliştirmesi ise bir ülke için son derece sakıncalı olacaktır. Politik okuryazarlık, politik hedeflere ilişkin değerlerin tanınıp, anlaşılmasının yanında tutumları değiştirme ve topluma katılımın artmasına olanak sağlar (Mahmud ve diğerleri, 2019).

Politik okuryazarlık becerisi ulusal ve uluslararası gündemin takipçisi olma becerisi kazanma açısından önem arz eder (Tarhan, 2020). Nitekim Dağ ve Koçer (2019) kendi başına bir amaç olan politik okuryazarlığı, ulusal ve uluslararası politik sorunların çözümü içinde bir araç olarak tanımlarken bir ülkenin iyi şekilde yönetilmesi politik okuryazar bireylerle mümkün olacağını savunmaktadır. Politik okuryazarlık becerisine sahip olan bireyler edindikleri beceri, bilgi, davranış ve tutumlar sayesinde ulusal ve uluslararası yaşanan olayları anlayıp meydana gelen olayların kendisi ve ülkesi üzerinde ki etkisini fark edebilirler (Çınar, 2022). Bu bağlamda politik okuryazarlık küresel bir anlayışın alt yapısında bulunur. Politik okuryazarlık demokrasi-özgürlük-küresellik-uluslararasıçılık temelleri üzerinden yalnızca kendi (milli) ülkesini değil, tüm dünyayı okumasını gerektiren bir dizi yetiyi anlatmaktadır (İnan, 2021, s. 144).

Politika nasıl geçmişte insanlık tarihini şekillendirmişse bugün ve gelecekte de şekillendirecektir. Geçmiş, politikacıların ve onların belirledikleri politikaların sonucunda

meydana gelen isyanlar, savaşlar, acılar, katliamlar ve ihtilaller ile doludur. Gelecek nesiller ileriye yönelik karar alırken hatalı uygulanan politikalardan ders çıkarmalıdır. Toplumların politik bilgilerinin, tutum ve davranışlarının düşük olması neticesinde tarih sahnesine Hitler, Mussolini, Franco gibi diktatörler çıkmıştır. Bu durumların bir daha yaşanmaması için politik anlamda sağlıklı düşünene ve davranış ve tutum geliştiren insanlardan oluşan bir toplumun varlığı zorunludur (Çınar, 2022). Politik okuryazarlık becerisi sadece bugünü etkileyen bir beceri olmaması, bireylerin politik sürece dahil olmaları gelecek yıllarında politik kültürünü yapılandırması göz ardı edilemeyecek bir gerçektir (Dağ ve Koçer, 2019). Ülkelerin vatandaşlarının politik okuryazarlık becerisi sahip olmaları ülkelerin ekonomisini, politikasını, eğitim sistemlerini etkilemektedir. Bu bağlamda tüm ülkeler politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerin varlığı sadece vatandaş olduğu ülkeleri tüm dünyanın gelişimini adına son derece zorunlu olduğu savunulabilir.

2.4 Eğitimde Politik Okuryazarlığın Yeri ve Önemi

Eğitim, bireylerin davranışlarını istedik yönde değiştirme faaliyetidir (Ertem ve Akbulut, 2022). “İstendik davranış” kavramı ile anlatılmak istenen toplumun belirlenen biçimde ve aktarılan değerlerle dönüştürme ve değiştirme faaliyetidir (İnan, 2021). Geçmişten günümüze eğitim ve eğitimin amacı hâkim olan politik yapıdan etkilenmiştir (Korkmaz ve Uyęur, 2021). Günümüzden iki yüz yıl önce eğitim asiller, dini yapılar, sivil toplum ve aileler tarafından yürütölen bir faaliyetti. Devletin sorumluluğu altında olmadığı için belirli bir yöntem, müfredat ve personeli yoktu. Eğitimin devlet sorumluluğuna geçmesi 19. yüzyıl başlarında ulus devletlerin çabaları ile olmuştur. Günümüzdeki eğitim anlayışı bu çerçevede şekillenmiştir. Eğitimin genel amacı “vatandaş yaratmaktır” (İnan, 2021). Vatandaş yaratmak amacıyla verilen eğitimin geçmişi ise çok eski zamanlara kadar dayanmaktadır.

Vatandaş yetiştirmenin temelini politik eğitim oluşurmaktadır (Akhan, 2011). Platon devleti vatandaş eğitimi üzerine fikirler öne sürmesi açısından politik eğitimin temel araştırması olarak görmektedir (Rennick, 1993). Aristo ise devleti iyi bir amacı gerçekteştirmek amacıyla kurulan insan topluğu olarak tanımlar (Urhan, 2016). Bu iyi amacın gerçekteştirilmesi için politik eğitim öneminden söz etmiştir. Gerçek anlamda politik eğitimden 19. yüzyılın ortalarında ancak söz edilebilmektedir. Amerikalı eğitimciler, öğrencilerin üyesi oldukları toplumun ve onun oluşturduğu devletin doğası anlaması gerektiğini savunmuştur. Ülkelerin koydukları hedefleri gerçekteştirebilmeleri için eğitimli,

deneyimli ve yetenekli politikacılar mümkün olabileceği gerçeğinin anlaşılması politik eğitim için son derece önemlidir (Rennick, 1993). Karasar'a (1972) göre de demokratik rejimlerin sağlıklı işlenmesi, ekonomik yapının sağlam olması bireylere verilecek politik eğitimden geçmektedir.

Holtmann (1983) politik eğitimi şu kavramlarla tanımlamıştır;

- Sorgulama
- Olasılıklar
- Etki Sağlama
- Onay
- Kritik Çıkarım
- Çokanlamlılık
- Çeşitli Algı ve Kabuller (Akt, Gümüş, 2006, s. 263).

Holtmann'ın belirttiği çerçeveye bakıldığında politik okuryazarlık becerisinden söz etmek mümkündür. Geçmişten günümüze öğrencilere politik eğitimin verilirken aslında temel amacın henüz adı konmasa da politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüzde çocuklar politika ile ilk olarak aile içerisinde tanışır. Aile değerlerimizin politik tutumlarımızı etkileyeceğini söylemek yanlış olmaz. Arkadaş grubu ve okul yeni politik bilgiler ve tutumlar edinmemizi sağlayabilir. Okul müdürü, öğretmen, kardeş, abi ve arkadaşlarımız politik bilgilerimize ve tutumlarımızda farklı düzeyde etki edebilir. Özellikle günümüzde sosyal medya, televizyon ve internet haberlerine sürekli maruz kalmamız politik kanaatlerimizi ve davranışlarımızı şüphesiz ki etkiler (İnan, 2021). Bazen bu tip etkileşimler politikaya karşı olumsuz tutumlar edinmemize sebep olabilir. Oysa ki politika yaşamamızın her anını etkilemektedir. Günlük hayatta karşılaştığımız birçok sorun ve çözümleri politikanın etki alanı içerisindedir (Huzsar, 2020). Politik okuryazarlık becerisi yaşam içerisinde sağlam durabilmemiz yardımcı olan kritik bir beceridir (House of Commons Education and Skills Committee, 2007). Politik okuryazarlık becerisinin kazanılması adına ilkokul ve ortaokulda verilen eğitim son derece önemlidir. Nitekim İnan'a (2021) göre de bu dönem politik bilgilerin şekillenmesi için kritik bir dönemdir. Bireylerin politik okuryazar becerisine sahip birer vatandaş olmaları için çocukluk yılları son derece önemlidir. Bu dönemde çocukların bu

tutumları içselleştirmesini sağlayacakları eğitim verilmelidir. Çocukların aileden sonra yüksek bilinçli, haklarını bilen, haklarını savunan ve politik okuryazar becerisine sahip aktif vatandaş olarak yetişeceği en önemli kurum okuldur (Tarhan, 2016).

Devletler okullar aracılığı ile “vatandaş” yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Tam anlamıyla bir vatandaş yetiştirmek, politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına ilişkin bir eğitim vermekten geçmektedir (Hunter ve Rack, 2016). Nitekim politik okuryazarlık dünya genelinde okullarda vatandaşlık eğitiminin uluslararası boyutu olarak ele alınmaktadır (Perveen ve Awan, 2017). Vatandaş yetiştirme amacıyla okullarda verilen politik okuryazarlık eğitim ile geleceğin vatandaşları toplumsal yaşamda rollerini ve sorumluluklarını bilen, devlet yaşamına aktif katılabilen bireyler haline gelecektir. Bu çerçevede vatandaşlar gerçek bilgi ve beceriler ile desteklenmelidir (Mahmud ve diğerleri, 2019). Bu bağlamda buradaki kritik bilgi politik bilgi beceri ise politik okuryazarlık becerisidir. Etkin vatandaş, politik açıdan rol ve sorumluluklarını farkında olup eylemlerinin sonucu hakkında öngöründe bulunan kişidir. Eğitim faaliyetlerinde, çocukların bireyselliği korunup, toplumun bir parçası olarak gelişimine katkı sunan sorumluluk sahibi bir “vatandaş” olması gerçekleştirilmelidir. Bu amaç ancak bireye temel demokratik beceri, bilgi ve tutumların kazandırılması ile gerçekleşebilir (Doğanay ve diğerleri, 2007). Öğrencilere politik okuryazarlık becerisi kazandırılırsa bu hedefe daha kolay ulaşılmasını söylemek yanlış olmaz.

Ülkelerin eğitim sisteminin genel amacı, bireylerin etkin vatandaş olmasını sağlamaktır. Sistemin devamlılığı ve ülkelerin gelişebilmesi ise vatandaşların bilgi, beceri ve değerler açısından gelişmesi gerekmektedir (Kaya, 2011). Bu yönden politik okuryazarlık becerisi sadece bireyi değil üyesi olduğu toplumunda geliştirmektedir. Politik okuryazarlık becerisiyle beraber öğrenciler devletin politik dinamiklerini bilerek, ülkenin politik hayatına katılmaya hazır birer vatandaş olarak hayata atılır (Mahmud ve diğerleri, 2019). Okullarda verilen politik okuryazarlık eğitiminin kapsamına baktığımızda anayasa, vatandaşlık hakları ve devletin yapısına yönelik temel bilgileri içermektedir. Bunun yanında güncel konularında politik okuryazarlık eğitiminin içerisinde olduğu söylenebilir (Borhaug, 2008). Bu kapsamda anayasal haklar, seçimler, seçimlerin işleyişi, kamu kurumları ve işleyişi öğrencilerin karşılaştığı konulardır. Öğrenciler seçimlerin nasıl kazanılıp kaybedildiğini, bir vatandaş olarak hangi haklara ve sorumluluklara sahip olduğunu teorik bilgi olarak öğrenmektedir. Ancak bu bilgiler teorik kavramlar olarak kalmamalı pratiğe dökülmelidir (Perveen ve Awan, 2017). Bu teorik bilgilerin uygulamaya dökülmesi ve bilinçli bir davranış olarak

sergilenmesini sıklıkla politik okuryazarlık becerisine sahip bireylerde gözlemleyebiliriz. Borhaug'a (2008) göre öğrenciler gelecekte politik olarak nasıl etkili olacaklarını öğrenmelidir. Mevcut öğretim programlarının öğrencilere oy kullanmanın yanında siyasi parti aktivizmini, sosyal kurumların, doğrudan eylemin de politik etkinin içinde olduğunu ve politik okuryazarlık becerisine sahip olarak bu davranışların etkili bir biçimde kullanılabileceğinin öğretilmesi gereklidir.

İnan'a (2021) göre öğrencilere politik okuryazarlık eğitiminin verilmesinin birtakım kazanımları bulunmaktadır. Bu kazanımlara bakıldığında;

- Politikanın, toplu yaşamın getirdiği zorunlu sosyal bir etkinlik olduğu fark edilir.
- İnsanların bir soru ya da sorun karşısında farklı yollar önerebileceği, bu yüzden farklı düşünebileceği gerçeği fark edilir.
- İnsanların farklı çözüm önerileri ve tercihlerinde belirleyici olanın, inançların, dünyaya bakış açılarının, değerlerin kişisel karakterin olabildiği anlaşılır.
- Toplumsal sorun karşısında çözüm için insanlara tek yolun “mahkumiyetinden” kurtarılıp çoğul tercihler ortaya konabildiği öğrenilir.
- Yönetimi etkilemek için bireysel veya grup taleplerinin oluşturulması öğrenilir.
- İktidarı (gücü) etkilemek için, politikaya-yönetime katılmanın gerekliliği ve zorunluluğu fark edilir.
- Çatışmacı fikirlerin ulaşabildiği genel noktaların neler olduğu fark edilir.
- Çevremizle, ülkemizde ve dünyamızdan haberdar olmamıza ve insanlıkla ilgili duygudaşlığın gelişmesine imkân verir.
- Bireyin, toplumun bir parçası olduğu fark edilir, bu yolla diğerkâmlık duygusu güçlenir.
- Ülke siyasi sistemi hakkında genel bilgilere sahip olunur.
- İşleyen siyasi-yönetim sisteminin bilinmesini kolaylaştırır.
- Olgular ve değerler arasında ayırım yapılmasına imkân verir.
- Politikanın aslı işleminin insanların gelen mutluluğunu sağlamak olduğu anlaşılır. (İnan, 2021, s. 146-147).

Politik okuryazarlık becerisi öğrencilerin bireysel gelişimi sağlamakla beraber üyesi olduğu toplumun parçası olarak o toplumun ve ülkenin de gelişmesini sağlamaktadır. Kaya'ya (2011) göre demokratik toplumlar insanların sahip olduğu hak ve özgürlükleri kullanmasına olanak sağlar. Bireyler hak ve sorumluluklarını ne kadar iyi bilirse o kadar etkili kullanır. Politik okuryazarlık eğitiminin de temel amacının bu olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Gelişmiş ülkelerde demokrasi en önemli değerlerin başında gelmektedir (Ökten, 2007). Günümüz demokrasi ile yönetilen ülkeler eğitim faaliyetleri ile beraber belirli bir demokrasi anlayışı inşa etmeyi amaçlar. Toplumun demokrasi anlayışı, toplumu oluşturan bireylerin demokrasi anlayışlarıyla somutlaşmaktadır. Bireylerin sahip olduğu demokrasi anlayışları, aldıkları eğitim ile oluşmaktadır (Çuhadar 2006). Politik okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin demokratik idealleri benimsemeleri sağlayacağını söylemek yanlış olmaz (Borhaug, 2008). Politik okuryazarlık becerisi aracılığıyla politikadan anlayan genç bir nesil oluşturulabilir. Politik kalkınma sağlanıp vatandaşların tutum ve davranışları değiştirilebilir. Politik değerleri tanımak, anlamak ve bilmek vatandaşların tutum ve davranışlarının yeniden şekillenmesine olanak sağlayacaktır (Mahmud ve diğerleri, 2019). Politik okuryazarlık eğitime de bunu amaçlamaktadır. Politik okuryazarlık becerisine sahip yeni nesille beraber daha iyi toplum ve dünya inşa edilebilir. Politik okuryazarlık zamana bağlı, zorunlu bir eğitim sürecidir. Politik okuryazarlık eğitimi vatandaşların ülkelerinin gelişimi hakkında bilgi sahibi olmalarını, sorumlu ve akılcı bir biçimde bu gelişme katkı sağlamalarını destekler (Thompson, 1996).

Günümüzde dünyada eğitim alanında önde gelen kişiler, global okuryazarlıkların geliştirilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Bu okuryazarlıklardan bir tanesi de politik okuryazarlıktır (Brooks ve Normore, 2010). Öğrenciler, gelecekte toplumsal yaşamda bir konuma sahip olacaklar. Bu sebeple öğrencilerin toplumsal yaşamla ilgili bilgi ve becerilerini geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin ülkelerinde ki politik hayat hakkında okumalarını artırma ve politik okuryazarlık becerilerini geliştirmek kaçınılmazdır (Mahmud ve diğerleri, 2019). Öğrencilerin birey olarak bugünkü politik faaliyetleri anlaması ve anlamlandırması ileride kendi politik fikirlerini ve tutumları şekillendirecektir.

Politik okuryazarlık eğitiminin öğrencilere bir politik bilinç oluşturmada yardımcı olacağını söylemek mümkündür. Toplumun politik bilince sahip bireylerden oluşması politik eğitim ile gerçekleşebilir. Bireylerin parçası olduğu topluma yararlı bir aktif vatandaş olmaları için ilk koşul temel politik bilgiye sahip olmalarıdır (Tarhan, 2016). Politik bilince sahip

bireylerin politik olarak aktif olacakları savunulmaktadır (Crick, 2007). Politik katılım için diğer bireylere saygı, demokratik değerler, inanç özgürlüğü, hoşgörü ve ifade özgürlüğü gibi temel haklar son derece önemlidir. Bu temel haklar günümüz dünyasında eğitim faaliyetleri içinde öğrencilere öğretilmeye çalışılan kavramlardır. Tam da bu noktada politik okuryazarlık eğitimi ile bu haklar daha sağlıklı ve kalıcı olarak öğretilir. Borhaug'a (2008) göre de bu haklar politik eğitimin bir parçasıdır.

Crick (2007) politik okuryazarlık eğitimi ile öğrencilerde bir takım bilgi ve beceriler geliştirilebilir. Bunlar,

- Politik, sosyal ve sivil kurumlarla beraber insan hakları konusunda bilgi edinir.
- Bireylerin toplum olarak uyum içinde yaşaması, sosyal problemler hakkında duyarlı olma.
- Bireylerin haklarını ve sorumluluklarını kullanmayı öğrenmesi.
- Kültürel devamlılığı sağlamak.
- Farklı kültürlerle saygı duymak.

Politik okuryazarlık becerisinin öğrencilerin pek çok farklı alan desteklediğini söylemek mümkündür. Türkiye'de eğitim sistemi de öğrencilerin farklı becerileri edinmesini amaçlamaktadır (MEB, 2018). Politik okuryazarlık becerisi öğrencilere politik yapıyı nasıl etkileyebileceklerini öğretirken öğrencilerde eleştirel düşünme becerisini geliştirmektedir (Borhaug, 2008). Nitekim Carr ve Porfilio'ya (2009) göre de politik okuryazarlık becerisi içerisinde sorgulama yeteneğini barındırmaktadır. Okullar, çocuğun diğer çocuklarla etkileşime girdiği ve politikayı deneyimleyebileceği kamusal alanlardır. Sınıfa giren bir öğretmen tartışma ortamı yaratmazsa politik okuryazarlık becerisinin kazanılması ve gelişmesi için uygun bir ortam yok demektir. Öğrencilere politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması, sınıf içinde tartışma ortamının sağlanması, tartışma konularını anlaması ve aktif bir şekilde tartışmalara katılması ise mümkündür (Lockyer, 2007). Politik okuryazarlık becerisi öğrencilerin tartışma kültürünü benimsemeleri ve tartışma becerilerinin gelişmesine katkı sağlar. Tartışma kültürü toplumda oluşan sorunları çözüm için oldukça önemli bir konudur (Altun, 2015). Tartışma ortamları itaatin olmadığı bir yapıda oluşturulmalıdır. Bu bağlamda politik okuryazarlık, dar bir görüşün ötesinde toplumsal yaşama katılma zorunluluğu olmasa dahi gerekli bir hayat becerisidir (Lockyer, 2007).

2.5. Politik Okuryazarlık Eğitiminin Amacı, Boyutları ve Aşamaları

Politik okuryazarlık, türevi alınmış okuryazarlıktır ve vatandaşlık eğitimi alanında herkes için hedeflenmesi gereken niteliklerden biridir (Osborne, 2000, s. 7-8 akt. Dağ ve Koçer, 2019). Bu yüzden politik okuryazarlık doğrudan ölçülemez, fakat insanların politik okuryazar olması durumunda temel siyasi kavramlarını anladıkları varsayılmaktadır. Bununla birlikte politik okuryazarlık siyasi uzmanlık, siyasi farkındalık ve yurttaşlık yetkinliği olarak da ifade edilebilmektedir (Cassel ve Lo, 1997).

Politik okuryazarlık yapısı gereği demokrasinin ilgi alanına girmektedir. Çünkü demokrasi toplumun onu nasıl bütünleştirip içselleştirdiğine, onunla nasıl yaşadığına bağlı bir kültür meselesidir (Weinber, 2012, s. 40; akt. Dağ ve Koçer, 2019). Bu yüzden de aksamaya yatkın bir yönetsel sistem olan demokrasilerde, sürekli reforme edilmeye ve etkin vatandaşlar yetiştirmeye gereksinim duyulmaktadır. Öyle ki etkili demokrasi için de büyük yurttaşlara ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden demokratik bir kültür oluşturmanın yolu etkin vatandaş yetiştirmekten geçmektedir. Etkin vatandaş yetiştirmenin ise üç önemli ögesi bulunmaktadır. Bu ögeler; sosyal ve ahlaki sorumluluk, toplumsal katılım ve politik okuryazarlıktır. Bu noktada politik okuryazarlığın demokratik bir katılım için bilinçli karar almada ihtiyaç duyulan; bilgi, beceri ve değer kazandırılmasının teminatını oluşturduğunu söylemek mümkündür (Fyfe, 2007; Dağ ve Koçer, 2019).

Charlton (1964) politik okuryazarlığın geleceği şekillendirdiğini ifade ederek politik okuryazarlığın kazandırılması noktasında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar olduğunu ifade etmektedir:

- Politik okuryazarlık; ortaokullarda politika bilimi müfredatının bir parçası olarak üniversiteye girişte ön koşul olarak yer almalıdır.
- Ortaokullara ve üniversiteye girmeden önce okunması gerekli olan kitapların alanlarına (siyaset, din, ekonomi vb.) yönelik bir liste verilmelidir.
- Öğrencilerin yapmış oldukları okumaların sorgulanabilmesi için yüksekokullardaki disiplinleri temsil eden bir panel tarafından sözlü sınav hazırlanmalıdır.
- Üniversite düzeyinde siyaset alanında daha fazla derslere yer verilmelidir.
- Kuruluşlarının görüşlerini temsil etmek için çeşitli gruplardan daha fazla konuşmacıya yer verilmelidir.

- Görev, hak ve özgürlüklerin önemi, sebepleri ile okullarda detaylı olarak ele alınmalıdır.
- Kampüsteki öğrencilerin yerel bir seçim etkinliğine katılmalarına imkân tanınmalıdır. Ayrıca vatandaşların oy verme tercihlerine yönelik görüşlerinin alınmasına izin verilmelidir.

Politik okuryazarlık bireyin kendi görüşlerini, düşüncelerini, çıkarlarını, isteklerini değil; bütün bir toplumun ihtiyaçlarını gözetmesi ve karşısındaki insanların da isteklerini, düşüncelerini, doğrularını dikkate almasından dolayı oldukça önemlidir. Çünkü politik okuryazarlık siyasal kurumlar ile toplum arasındaki bağın sağlıklı olarak işleyebilmesi noktasında önemli bir yere sahiptir. Öyle ki bu noktada birey haklarını ve sorumluluklarını bilip birey olarak kendisinin ve yaşadığı yerin gereksinimlerini görebildiği, siyasal söylemleri analiz edip değerlendirebildiği, sosyal konulara duyarlı olduğu, yaşama kültürü ve değerlerine sadık kaldığı müddetçe politik okuryazarlık amacını gerçekleştirmiş olacaktır. Çünkü politik okuryazarlık; bireyin düşüncelerini, isteklerini, çıkarlarını ve görüşlerini değil, tüm toplumun ihtiyaçlarını gözetererek karşısındaki insanların isteklerini, doğrularını ve düşüncelerini dikkate alması olarak ifade edilebilmektedir (Aslan, 2019).

Politik okuryazarlık politik eğitimde önemli bir yere sahiptir. Politik okuryazarlık aracılığıyla sağlanan politik eğitim de bireylerin siyasi meseleler konusunda düşünme, kişisel kararını oluşturma ve bunların hayata geçirilmesinde bir ön hazırlık sağlar iken; bazıları için ise öğrencilere çeşitli derecelerde dahil olabileceği grup ve şirketlerin siyasetine yönelik bilgi edinme şansı da vermektedir. Öte yandan çeşitli yaş gruplarındaki bireylerin grupların ve şirketlerin siyasi doğasını analiz edip onların politik okuryazar olmasını sağlayan ve aynı zamanda politikaları karşılaştırmasına da imkân tanımaktadır (Dağ, Sözer ve Sel, 2015). Bu doğrultuda politik okuryazarlık kapsamında öğrencilerden beklenen davranışları şu maddelerde özetleyebilmek mümkündür (Aslan, 2019):

- İnsanların toplumsal mesele ve problemlerine yönelik uyum içinde yaşayıp çalışabilmek,
- İnsan haklarının yanı sıra siyasal, sosyal ve vatandaşlığa yönelik kurumları öğrenmek,
- Genç vatandaşların hak ve sorumluluklarını uygulamaya yönelik daha iyi hazırlanmaları için ulusal anayasanın öğrenilmesi,
- Toplumun dilsel ve kültürel çeşitliliğinin tanınırlığının geliştirilmesi,

- Kültürel ve tarihi mirasın gelişmesi beklenmektedir.

Politik okuryazarlığın kazandırılıp amaçlarına ulaşabilmesi noktasında ise politik eğitimin boyutları ve göstergelerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu boyut ve göstergeleri Dağ, Sözer ve Sel (2015) şu şekilde ifade etmektedir:

Tablo 3. Politik Eğitimin Boyutları ve Göstergeleri

Politik Eğitim Boyutları	Politik Eğitim Göstergeleri
Politik Farkındalık	Seçim Bilinci
	Aday Farkındalığı
	Parti Bilinci
	Sorun Bilinci
Politik Artikülasyon	Aday Oryantasyonu
	Parti Oryantasyonu
	Sorun Yönlendirme
Politik Katılım	Seçmen Olarak Katılım
	Kampanyaya Katılım
	Strateji Oluşturmada Katılım
Politik İlişki	Seçim Yükümlülüğü
	Siyasete İlgisi
Politik Yargı	Siyasi Taahhüt
	Bireysel Yargı
	Topluluk Yargısı

(Dağ, Sözer ve Sel, 2015)

Tablo 3’de politik eğitimin boyutları incelendiğinde bu boyutların 5 aşamadan oluştuğu görülmektedir. Bu aşamalar politik farkındalık, politik artikülasyon, politik katılım, politik ilişki ve politik yargıdır. Politik eğitimin göstergeleri incelendiğinde ise bu göstergelerin her aşamada farklılık gösterdiği söylenebilmektedir. Bu doğrultuda politik farkındalık boyutunun göstergelerinde seçim bilinci, aday farkındalığı, parti bilinci ve sorun bilinci yer alırken; politik artikülasyon boyutunda aday oryantasyonu, parti oryantasyonu, sorun yönlendirme göstergeleri yer almaktadır. Politik katılım boyutunda seçmen olarak katılım, kampanyaya katılım, strateji oluşturmada katılım yer alırken; politik ilişki boyutunda

seçim yükümlülüğü, siyasete ilgi, siyasi taahhüt bulunmaktadır. Son olarak politik yargı boyutunda ise bireysel yargı ve topluluk yargısı göstergelerinin yer aldığı görülmektedir.

Politik okuryazarlık eğitiminin aşamaları incelendiğinde politik okuryazarlık eğitiminin 4 aşamadan oluştuğu görülmektedir. Bu aşamalar Anahtar Aşama 1, Anahtar Aşama 2, Anahtar Aşama 3 ve Anahtar Aşama 4 olmak üzere incelenmektedir. Bu aşamaların detayları ise şu şekildedir:

2.5.1. Anahtar Aşama 1

Beceri ve Yetenekler

Öğrenciler Aşama 1'in sonunda şunları yapabileceklerdir;

- Bir konu ile ilgili kişisel bir görüşü sözlü olarak ifade etmek ve gerekçelendirmek,
- Bireysel konularda ikili bir şekilde eşleşerek sınıf tartışmalarına katkıda bulunmak, Başkalarının görüşlerini anlayarak, kabul edilebilir anlaşmazlık ve meydan okuma biçimlerini geliştirmek,
- Ortak öneme sahip bir konuda başkalarıyla birlikte çalışarak farklı fikirleri değerlendirmek,
- Başkalarının deneyimlerini değerlendirirken hayal gücünü kullanmak,
- Farklı şekillerde sunulan sosyal ve ahlaki kaygıları hikâye, drama, resim, şiir ve 'gerçek hayat' olayları aracılığıyla düşünmek,
- Herhangi bir konuda bir tartışmaya katılarak oy verme hakkını kullanmak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 46).

Anlama ve Öğrenme

Anahtar Aşama 1'in sonunda, öğrenciler şunları yapmalıdır:

- Adalet kavramı gerekçeli olarak kişisel ve sosyal yaşamın yönlerini yansıtan bir rol oynamalıdır.
- Üstlendikleri farklı sorumluluk türlerini anlamak, başkalarına yardım etmek, farklılıklara saygı duymak veya ortak mülkiyeti gözetmek,
- Sınıfta, okulda ve evde kuralları bilip bu kurulların doğası ve çerçevesi hakkında bilgi sahibi olmak,
- Öğrenciler arasında ve yetişkinler ile öğrenciler arasında var olan farklı ilişkiler hakkında bilgi sahibi olmak, ayrıca, bu tür ilişkilerde gücün sorumlu ve adil bir

şekilde veya sorumsuzca ve haksız bir şekilde kullanılabilceği konusunda bazı fikirlere sahip olmak,

- Mutlu, üzgün, hayal kırıklığına uğramış, kızgın, utangaç, utanmış, huzurlu, endişeli, gururlu ve mutlu gibi kelimeler de dâhil olmak üzere başkalarıyla ilişkilerin yönleriyle ilgili duyguları tanımlamak,
- Kaba, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış gibi ahlaki kategorileri kullanarak farklı davranış türlerini anlamak; bireyler ve topluluklar için antisosyal ya da benmerkezci davranış ve tutumların sonuçları hakkında bilgi sahibi olmak. Ayrıca bir topluluk olarak birçok sorunun ele alınabileceğini anlamak.
- Nerede yaşadıklarını bilmek, yerel ve ulusal topluluklarıyla ilgili olarak, yerel topluluklarında yaşayan diğer çocuklar, gençler, aileler ve yaşlılar gibi farklı insan türleri ve grupları olduğunu anlamak,
- İnsanlar arasındaki ihtiyaçları, hakları, sorumlulukları, istekleri, beğenileri, değerleri ve inançları bakımından farklılık ve benzerlikleri bilmek. Bu farklılıkların çoğunun kültürel ve dini çeşitlilikle bağlantılı olduğunu anlamak,
- Ortak faaliyetler aracılığıyla saygı, saygısızlık, soru, yorum, tartışma, benzer veya farklı bakış açısı, görüş, katılıyorum ya da katılmıyorum, karşılaştırmak ve kontrast gibi temel terimlerin anlamını bilip anlamlandırmak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 46-47).

2.5.2. Anahtar Aşama 2

Beceri ve Yetenekler

Anahtar Aşama 2'nin sonunda, öğrenciler şunları yapabilmelidir:

- Bir konuyla ilgili kişisel bir görüşü sözlü veya yazılı olarak ifade etmek ve haklı göstermek,
- Kişisel ve genel öneme sahip konularda eşleştirilip küçük grup tartışmalarına katkıda bulunarak sonucu bir sınıf içinde sunmak,
- Bir sınıftaki diğer kişilerle birlikte çalışarak müzakere, konaklama ve kararlaştırılmış eylem yoluyla ortak öneme sahip bir sorunu çözmek,
- Başkalarının deneyimlerini göz önünde bulundurarak hayal gücünü kullanıp öykülere, drama ya da 'gerçek hayat' olaylarına yanıt olarak sosyal, ahlaki ve politik kaygılar üzerine 'ne olursa olsun' senaryosunu yansıtır varsayımlarda bulunmak,

Bunlar aynı zamanda bir dizi vatandaşlık meselesini kapsamalıdır ve başka yerlerde veya zamanlarda yaşayan, farklı değer veya geleneklere sahip kişilerin yaşamlarının dikkate alınmasını içermelidir.

- Alternatifler arasındaki seçimlerin uygun dil kullanılarak değerlendirildiği, seçildiği ve gerekçelendirildiği bir dizi ahlaki ikilem veya sorunu tartışmak,
- Yerel topluluğun bir üyesinin uzman görüşü sunduğu ve öğrenciler tarafından önceden hazırlanmış soruları yanıtladığı bir soru-cevap oturumuna katılmak,
- Televizyon ve radyo haberleri, belgeseller, gazeteler ve yeni iletişim teknolojileri dâhil olmak üzere çeşitli kaynaklardan güncel bir konu hakkında bilgi toplayıp, kaynakların bilgiyi sunmasının farklı yollarını tanımak,
- Basit tartışmalara katılarak oy kullanma imkânına sahip olmak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 47-48).

Bilgi ve Anlama

Anahtar Aşama 2'nin sonunda, öğrenciler şunları yapmalıdır:

- Basit düzeyde kuralların ve yasaların nasıl yapıldığını ve hangi amaçlara hizmet ettiklerini bilir, görevlerinde çeşitli yetki kaynakları olduğunu ancak gerektiğinde yardım ve destek kaynakları olduğunu anlar; hak ve sorumluluklar, doğru, yanlış, adil, haksız, üstünlük, hukuk, affetme gibi terimlerin anlamını kavrar.
- Yasanın bireyin ihtiyaçlarını ve onun davranışı şekillendirmedeki gücünü, suçlarla mücadele etme yöntemini bilerek bazı davranışların yasaklanma sebebini anlamalıdır. Polisin suçları önlemedeki yerini ve kişilerin mülkiyetlerinin korunmasındaki rollerini anlayarak bireyler ve topluluklar üstünde antisosyal davranışın sonuçlarının farkında olur. Bunun yanı sıra neden, sonuç, ceza, adalet, delil gibi terimlerin anlamını bilmelidir.
- Yerel ve ulusal topluluklar, temel inanç ve etnik kültürleri dahil olmak üzere bireyler bunlar arasındaki bağlantıları ve işleyişini bilmekte, belediye başkanı, Avrupa parlamentosu, konsey, meclis üyesi, seçim, oy, meclis, üye gibi temel siyasi parti terimlerini bilir ve anlar.
- Demokrasiler ve diktatörlükler gibi farklı hükümet türlerinin olabileceğini anlar, ifade özgürlüğü, muhalefet, oy kullanma, hükümet, kral, kraliçe, başbakan, cumhurbaşkanı gibi terimlerin anlamlarını kavrar.

- Yerel toplumlarında çalışan gönüllü ve topluluk organları hakkında bilgi sahibi olur; gönüllü hizmet, gönüllü, yardımlaşma, protesto, dilekçe gibi terimlerin anlamını da kavramalıdır.
- Farklı ekonomik sistemleri bilir, ülkenin kıt kaynaklarının dağılımında farklı yöntemlerin olduğunu, modern toplumdaki seçimlerin birey ve toplum üstündeki etkisini anlamalıdır. Adalet, seçim, pazar, ücret, fiyat gibi terimlerin anlamını bilmelidir.
- Küresel bir toplum olarak, sosyal, ekonomik, kültürel, siyasi ve çevresel koşullar açısından toplumlar arasında benzerlikler ve farklılıklar olduğunu anlamak da yoksulluk, açlık, hastalık, yardım, yardım, insan hakları gibi terimlerin anlamını anlamalıdır (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 48).

2.5.3. Anahtar Aşama 3

Beceriler ve Yetenekler

Anahtar Aşama 3'ün sonunda, öğrenciler şunları yapabilmelidir:

- İlgili bir konuda kişisel görüşü sözlü ve yazılı olarak ifade etmek ve gerekçelendirmek,
- Kişisel ve genel öneme sahip konularda küçük grup ve sınıf tartışmalarına katkıda bulunmak ve sonucu sınıfa sunmak,
- Müzakere, barınma ve kararlaştırılmış eylem yoluyla ortak öneme sahip bir zorluğu karşılamak için başkalarıyla iş birliği içinde çalışmak ve süreci yansıtabilmek,
- Başkalarının deneyimlerini ifade ederken hayal gücünü kullanarak rol yapabilmek ve kendi aykırı görüşlerini açıklayabilmek,
- Bir topluluk içinde karşılaşılan önemli sorunları ve olayları analiz etmek, tartışmak ve yansıtabilmek,
- TV ve radyo haberleri, belgesel görüntüleri, gazeteler ve haber iletişim teknolojileri gibi çeşitli kaynaklardan bir konu hakkında bilgi toplayabilmek ve bu kaynakların oynadığı farklı roller hakkında bilgi sahibi olabilmek,
- İstatistiklerin kullanımı hakkında bilgi sahibi olmak,
- Resmi olmayan tartışmalara katılmak ve bu konularda oy kullanma fırsatlarına sahip olmak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 49).

Bilgi ve Anlama

Anahtar Aşama 3'ün sonunda, öğrenciler şunları yapabilmelidir:

- Güncel konu ve olayların önemli yönlerini kavrayabilme,
- BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye, özellikle de sesini duyurma hakkına atıfta bulunarak, gençlerin yasal hak ve sorumluluklarını temel düzeyde anlamak; tüketici hukuku, iş hukuku, ayrımcılık hukuku, yaşa bağlı yasalar ve uyuşturucu ve ilişkilerle ilgili yasalar dâhil olmak üzere diğer vatandaşların yasal yönlerinin ve sorumluluklarının genel yapısını anlamak; ayrımcılık, fırsat eşitliği, mahkeme, oy pusulası, sendikalar gibi terimlerin anlamlarını kavramak,
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS) özellikle atıfta bulunarak, demokratik bir toplumu destekleyen hak ve sorumlulukları anlamak; konuşma özgürlüğü ve keyfi tutuklanmama özgürlüğü gibi hakları çevreleyen konuların farkında olmak; İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni ve neden geliştirildiğini bilmek; önyargı, yabancı düşmanlığı, ayrımcılık, çoğulculuk gibi terimlerin anlamlarını anlamak,
- Polisin rolü ve bir ceza davasının nasıl işlediği dâhil olmak üzere ceza adaleti sisteminin çeşitli yönleri hakkında bilgi sahibi olmak; mahkeme, hakim, sulh yargıcı, jüri, tanık, sanık gibi terimlerin anlamlarını da anlamak,
- Yerel yönetim, sunduğu hizmetler ve yerel düzeyde katkıda bulunma fırsatları hakkında bilgi sahibi olmak; belediye başkanı, meclis, meclis üyesi, tüzük, seçim gibi terimlerin anlamlarını anlamak,
- Gönüllü ve topluluk kuruluşlarının çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmak; baskı grupları, lobcilik, protesto, kamuoyu gibi terimlerin anlamlarını da anlamak,
- Parlatentonun, hükümetin ve yürütmenin yasa yapma ve değiştirme konusundaki çalışmaları hakkında bilgi sahibi olmak; parlamento üyesi, genel seçim, siyasi parti, ulusal hükümet, muhalefet, kabine, hükümet dairesi, parlamento yasası gibi terimlerin anlamlarını anlamak,
- Ana siyasi partilerin ve baskı gruplarının fikir ve amaçlarını bilmek; baskı grupları, lobcilik, kamuoyu gibi terimlerin anlamlarını da anlamak,
- Çok uluslu anayasası ve İrlanda Cumhuriyeti, Avrupa Birliği (AB) ve İngiliz Milletler Topluluğu ile çağdaş ilişkileri de dâhil olmak üzere, Birleşik Krallık'ı siyasi bir varlık olarak bilmek; İskoç Parlamentosu, Kuzey İrlanda Meclisi, Galler Meclisi, Avrupa Parlamentosu Üyesi (MEP), Avrupa Birliği (AB) gibi terimlerin anlamlarını anlamak,

- Piyasanın işleyişine, fiyat kavramına ve temel kamu hizmetlerinin sağlanması da dahil olmak üzere yoksulluk ve işsizlik gibi günün önemli ekonomik sorunlarına atıfta bulunarak ekonomik sistemi anlamak; vergilendirme, refah devleti, rekabet, piyasa güçleri, servet dağılımı gibi terimlerin anlamlarını bilmek,
- Küresel bir topluluk olarak dünyayı tanımak ve var olan siyasi, ekonomik ve sosyal farklılıkları anlamak; denizaşırı yardım, kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, uluslararası ticaret, hayırseverlik, insan hakları gibi terimlerin anlamlarını bilmek (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 49-50).

2.5.4. Anahtar Aşama 4

Beceriler ve Yetenekler

Anahtar Aşama 4'ün sonunda, öğrenciler şunları yapabilmelidir:

- Bir konuyla ilgili kişisel bir görüşü sözlü ve yazılı olarak ifade etmek ve savunmak.
- Kişisel ve genel öneme sahip konularda küçük grup ve sınıf tartışmalarına katkıda bulunmak ve sonucu daha geniş bir kitleye sunmak,
- Müzakere, uzlaşma ve üzerinde anlaşmaya varılan eylem yoluyla ortak öneme sahip bir zorluğun üstesinden gelmek için başkalarıyla birlikte çalışıp süreç üzerinde derinlemesine düşünüp eleştirel olarak değerlendirmek,
- Başkalarının deneyimlerini göz önünde bulundururken hayal gücünü kullanmak, rol oynayabilmek, kendi görüşlerine aykırı görüşleri makul bir şekilde ifade edebilmek ve bu bakış açılarını yansıtarak eleştirel olarak değerlendirebilmek,
- Toplulukların karşılaştığı büyük zorlukları araştırmak, analiz etmek, tartışmak ve yansıtmak,
- Önyargı ve kanıt kullanımına özellikle atıfta bulunarak TV ve radyo haberleri, belgesel görüntüleri, gazeteler ve yeni iletişim teknolojileri dâhil olmak üzere bir dizi kaynaktan önemli bir konuyu veya olayı araştırmak,
- İstatistiklerin kullanımı ve kötüye kullanılması konusunda bir anlayış sergilemek,
- Resmi tartışmalara katılmak ve konularda oy kullanmak için yapılandırılmış fırsatlara sahip olmak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 50-51).

Bilgi ve Anlama

Anahtar Aşama 4'ün sonunda öğrenciler:

- Güncel konu ve olayların önemli yönlerini anlamak,
- Aile, tüketiciler, iş hukuku ve çevre gibi alanlarda hukuk ve hukuk sistemini temel düzeyde anlamak; tüzük, hakim yapımı hukuk ve Avrupa hukuku (AİHS dahil) dahil olmak üzere farklı hukuk kaynakları ve türleri hakkında bilgi sahibi olmak; kişisel ve sosyal bir konu olarak yasanın uygulanma biçimleri, polisin rolü, suç ve ceza ve ceza reformu hakkında bilgi sahibi olmak; hukukun üstünlüğü, medeni hukuk, ceza hukuku, medeni haklar, doğal adalet gibi terimlerin anlamlarını anlamak,
- Oy kullanmanın önemi, kamuoyu, kamuoyu yoklamaları, medyanın rolü, lobi faaliyetleri, baskı grupları ve farklı protesto biçimleri dâhil olmak üzere milletvekillerinin seçilebileceği ve hükümetin parlamento aracılığıyla seçmenlere karşı sorumlu tutulabileceği farklı yolları bilmek; farklı seçim sistemleri ve farklılıkların nedenlerini anlamak; nispi temsil, referandum, federalizm, monarşi gibi terimlerin anlamlarını da anlamak,
- Ana siyasi partilerin ve baskı gruplarının değerleri, çıkarları ve politikaları hakkında bilgi sahibi olmak; baskı grupları, lobcilik, kamuoyu gibi terimlerin anlamlarını da anlamak,
- Birleşik Krallık'ın değişen anayasası dâhil olmak üzere bilgi sahibi olmak; iki Parlamento Meclisi arasındaki ilişki, monarşinin değişen rolü, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda arasındaki değişen ilişkiler ve İngiltere'nin Avrupa Birliği ve İngiliz Milletler Topluluğu ile ilişkisi; Avrupa Birliği'nin neden kurulduğuna dair bilgileri ve yetki devri, bağımsızlık, Avrupa Para Birliği (EMU) gibi terimlerin anlamlarını anlamak.
- Özel ve kamu mülkiyeti, düzenleme veya kontrolüne ve gelir dağılımı, istihdam, vergilendirme, barınma ve kamu hizmetlerinin, özellikle sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlerin sağlanması sorunlarına ilişkin ekonomik sistemi; servet yaratma, kişisel vergilendirme, emekli maaşı sağlama gibi terimlerin anlamlarını anlamak,
- Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik karşılıklı bağımlılık, ağır borçlu ülkeler ve Birleşmiş Milletler kuruluşlarının ve büyük sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları gibi konular dâhil olmak üzere dünyayı küresel bir topluluk olarak anlamak; vekilharçlık, karşılıklı bağımlılık, etik ticaret, barış yapma ve barışı koruma gibi terimlerin anlamlarını anlamak (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 51-52).

2.6. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Politik Okuryazarlık

Toplumun şekillenmesinde önemli bir yere sahip olan bireyin, toplumsal kurumların içine dahil olması, vatandaşlık bilincinin gelişmesi, varlığını aktif olarak sürdürmesi ve politik katılım hak ve sorumluluğunu bilinçli olarak kullanabilmesi noktasında politik okuryazar olmanın bir ihtiyaçtan ziyade zorunluluk olduğu görülmektedir (Dağ ve Koçer, 2019). Çünkü sosyo-ekonomik değişkenler, yaşam koşulları ve kişisel özellikler, politik tutum ve değerler politikaya katılma noktasında önemli bir yer teşkil etmektedir. Öyle ki politikaya yönelik fikir üretmek, katılım sağlamak da politik bilgi yani politik eğitim ile mümkün olabilecektir. Çünkü politik bilgi vatandaşlık hakkının kullanılması ve vatandaşın aktif katılımında bir ön koşul görevi görmektedir (Kuş ve Tarhan, 2016).

Politika her ne kadar vatandaşlığın bir ön koşulunu oluştursa da genellikle sıkıcı, karmaşık, anlaşılması zor olarak algılanmakta; içerisinde kavranmakta zorlanılan birtakım terimleri içerdiği yönünde görüşleri de taşımaktadır (White, Bruce ve Ritchie, 2000). Bu yüzden politika okulda öğretmenlerin kaçınmak istediği bir konu haline gelmektedir. Bunun sonucu olarak da öğretmenlerin siyasal yaşamla ilgili eğitimi en aza indirgeyip sınıfta ve okulda iyi bir vatandaş olmaya yönelik, saygılı ve hoşgörülü bir şekilde nasıl birlikte yaşanılacağına odaklanarak bu konuya yüzeysel olarak değinildiği görülmektedir (Dağ, Sözer ve Sel, 2015).

Politik okuryazarlık vatandaşlığa hakkını verme potansiyeline sahip bir okuryazarlıktır. Vatandaşlık ise politik olarak tartışmalı bir konudur (Clayton, 2022). Bu noktada Aristoteles'e göre vatandaşlık herhangi bir yerde yaşamaktan, yasalara göre yönetilmekten ya da ekonomik faaliyette bulunmaktan daha fazlasıdır. Çünkü yurttaşlık bir tür faaliyettir. Öyle ki “Kayıtsız bir anlamda yurttaş, karar ve görev paylaşımından başka hiçbir şey tarafından tanımlanmaz”. Örneğin birey karar içeren bir göreve kimin katılacağına yönelik kararını kullanma hakkına sahipse artık o kişinin o şehirde bir vatandaş olduğunu hatta her şeyden önce demokrasi de bir yurttaş olduğunu söylemek mümkündür. Doğrudan mecliste olmasa dahi oy hakkı bulunarak da bunu yapabilmektedir (Clayton, 2022). Bu yüzden okulda politik okuryazarlık öğretimi, kişinin siyasi olayları anlamasına yardımcı olmakta ve vatandaş olarak ona uygun rollerin şekillenmesini sağlamaktadır (Dağ, Sözer ve Sel, 2015).

Politik okuryazarlığın öğretilmesi konusu önemli bir noktadır. Çocuklar siyasi sistemler, partiler, liderler vb. kavram ve olguları okullarda ancak tarih, sosyal bilgiler,

coğrafya gibi derslerde tartışabilmektedir (Dağ, Sözer ve Sel, 2015). Bu yüzden Görmez (2018) sosyal bilgilerin temel amacı olan “etkili vatandaş” yetiştirme idealinin, politik okuryazar bireyler yetiştirmekten geçtiğini ifade etmektedir. Çünkü sosyal bilgiler edilgen bir yurttaş olmaktan ziyade etken olan, sorgulayan, problem çözen, duyarlı vatandaşlar yetiştirmeyi hedefleyerek hak ve sorumlulukların öğrenilmesinde önemli bir yeri bulunan bir derstir (Tarhan, 2015). Bu noktada politika sınıfta nasıl tartışılır, nasıl fikir birliğine varılır gibi sorular politik okuryazarlığın öğretilmesinde önemsenen noktalar arasında yer almaktadır. Bunun için de öğrenme çıktılarını belirlemek, uygun etkinlikler kullanmak, uygun öğretim yöntemlerini belirlemek, yardımcı kaynak kullanmak, okul dışı etkinliklere katılmak gerekmektedir (Brett, vd., 2002).

Politik okuryazarlık becerisine sahip gençlerde bulunması gereken birtakım nitelikler yer almaktadır. Bunun için Fyfe (2007) ve Brett, vd. (2002) bu nitelikleri şu şekilde ifade etmektedir:

- Politik okuryazarlık becerisine sahip birey, demokratik karar verme noktasında becerikli olmalıdır.
- Eylemde bulunmaya hazır olmalıdır.
- Farklılıklara saygı duyup bunlara yönelik uygun argümanlar ileri sürmelidir.
- Genç insanların dilinden günlük yaşam tecrübelerinden yararlanabilmelidir.
- İnsani durumların politik boyutunu okuyabilme becerisine sahip olmalıdır.
- Yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde toplumda kararların nerede ve nasıl alındığını bilmelidir.
- Kişinin dahil olma hakkını bilmelidir.
- Bir dizi siyasi fikir, dil ve argüman biçimine aşina olmalıdır.
- Kişisel bir siyasi değerler biçimi geliştirip bunları pratikte uygulayabilecek beceri ve özgüvene sahip olmalıdır.
- Ortak siyasi kaygılarla ilgili konularda başkalarıyla etkin bir şekilde diyaloga girebilmelidir.

Görülmektedir ki politika, etkin bir vatandaş olabilmek için önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden de politika okullarda her ne kadar öğretmenler tarafından “konu dışı” olarak

görülse de politik inançları öğretme noktasında iyi bir araç görevi görecektir (Dağ, Sözer ve Sel, 2015). Bu yüzden de unutulmamalıdır ki, politika aslında sıkıcı değildir. Çünkü gençlerin genellikle siyaseti sıkıcı bulmalarının sebebi aslında politika hakkında bilgilerinin eksik olmasından kaynaklanmaktadır (White, Bruce ve Ritchie, 2000; Brett, vd., 2002). Bu yüzden politik okuryazarlığın sıkıcılıktan kurtarılması ve derse uygun bir şekilde entegre edilmesi gerekmektedir. Bu noktada politik okuryazarlığa yönelik konu bilgisinin geliştirilmesi için yapılabilecekler ise şu şekilde ifade edilebilmektedir (Brett, vd., 2002):

- İlgili politik kavramları belirlemek için güncel konuları incelemek,
- Öğrencileri görevleri tamamlamada nispeten yabancı olan konu bilgisi alanlarına odaklanmaya teşvik etmek (örneğin bir denetimdeki boşlukları güncel haberler kullanılarak sınıf etkinliklerinin oluşturulmasıyla sağlamak),
- Öğrencileri eğitim politikalarıyla eleştirel bir şekilde ilgilenmeye teşvik etmek, kariyerlerinde müfredat değişikliğinden nasıl etkilenebileceklerini analiz etmek,
- Akran sunumları ile desteklemek ya da vatandaşlık müfredatı ile ilişkilendirme yapmak,
- Öğrencilerin politik odak noktası olan etkinliklere katılımını sağlamak (Yerel demokrasi haftası katılım etkinliği gibi).

Görülmektedir ki politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması kadar bu okuryazarlık becerisinin kazandırılması aşaması da önem teşkil etmektedir. Bu nedenle derslerde politik dili etkili kullanmak, siyasi kavramları tanımlayıp analiz etmek, tartışma ile pratik becerilerin kullanımını sağlamak etkili olabileceği gibi siyasi argümanların nasıl işe yarayacağını bilmek ve siyasi ideolojiler, erdemler ve idealler hakkında bilgi sahibi olmak da gerekmektedir (Brett, vd., 2002).

2. 6. 1. Sosyal Bilgiler Programında Politik Okuryazarlık

Eğitim; “toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme” durumudur (TDK, 2022). Demokratik ülkelerde okullar ise, demokratik vatandaşların yetiştirilmesinde önemli bir kilit görev konumundadır. Çünkü eğitimli insanlar olmadan demokratik bir rejimin olması mümkün değildir. Bu yüzden de okul sistemi

demokratik yurttaşların yetişmesinde kritik bir öneme sahiptir. Çünkü vatandaşlık eğitiminin önem kazandığı noktada gençlerin bu demokratik sürece katılımı oldukça önemlidir. Öyle ki politik katılım sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret değildir (Kuş ve Tarhan, 2016).

Politika eğitiminin amacı öğrencilerin değer, bilgi ve becerilerini kullanarak kamusal hayatta verimli olabileceği öğrenmeler sağlamaktır. Buna da politik okuryazarlık denilmektedir. Politik katılım bireye değer, vatandaşlık, aidiyet duygusu, kişisel ve toplumsal gelişim, toplumsal katılım gibi çeşitli katkılar sağlamaktadır (Kuş ve Tarhan, 2016). Bu noktada sosyal bilgiler eğitiminin amaçları incelendiğinde öğrencilerin toplumsal yaşamlarında aktif ve katılımcı bir rolde olmaları için gerekli olan bilgi, entelektüel süreç, demokratik eğilimler olan sivil yetkinliğin geliştirilmesi gerektiğini belirtilmektedir. Yurttaşlık yeterliği sosyal bilgiler dersinin temel amacı olmamasına rağmen sosyal bilgiler amaçları arasında önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler yurttaşlık yeterliğini merkezi alan bir amaç olarak demokrasinin fikir ve değerlerine bağlı öğrencileri yetiştirmenin önemini kabul etmiştir. Yurttaşlık yeterliği demokratik değerlere olan bağlılığa dayanarak bireyin toplumu, milleti ve dünyası hakkında bilgileri kullanıp sorgulama süreçlerini, verilerin toplanıp analiz edilmesi, iş birliği yapma, karar verme ve problem çözme becerilerini kullanma yeteneklerini gerektirmektedir. Bilgili, becerikli ve demokrasiye bağlı gençlerin, demokratik bir hayat sürdürmesi için de küresel bir topluluğun üyesi olması gerekmektedir (NCSS, 2022).

Dünyada; ABD, Avustralya, Kanada gibi ülkelerde öğrenciler için gerekli olan bilgi ve becerilerin önemli bir bölümü sosyal bilgiler dersi ile kazandırılmaktadır (Kuş ve Tarhan, 2016; Öztürk, 2012; NCSS, 2022). Türkiye’de ise benzer şekilde katılım yönü kuvvetli, aydınlanmış, bilinçli, nitelikli vatandaşlar yetiştirilmesinde sosyal bilgiler dersinin önemli bir yeri bulunmakla birlikte, bunu mevcut programlar ile sağlamaktadır. Öyle ki 2005 yılında yapılandırılan sosyal bilgiler programının 2012 ve 2017 yıllarına gelindiğinde yaşamın ve çağın değişen şartlarına göre yeniden güncellendiği görülmektedir. Böylelikle sosyal bilgiler öğretim programının içerisinde yer alan konular, öğrenme alanları, beceri, değer ve kazanımlar etkin ve nitelikli vatandaşlar yetiştirebilme amacını desteklemiştir. Öyle ki özellikle 2017 programında doğrudan yer alan politik okuryazarlık becerisi ile de bu etkin ve nitelikli vatandaş yetiştirme durumuna programda yer alan hukuk, siyaset bilimi, sosyoloji gibi disiplinler arası alanlar çerçevesinde ele alınmıştır (Görmez, 2018). Bu noktada

Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretim programının özel amaçları incelendiğinde bu amaçların genel olarak şu şekilde maddelendirildiği görülmektedir (MEB, 2018):

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının milletini vatanını seven, hak ve sorumluluklarını bilerek bu hak ve sorumluluklarını kullanan, milli bilince sahip bir vatandaş olarak yetişmesi,
2. Hukuk kurallarının ayırım gözetmeksizin herkes için geçerli olduğunu ve tüm bireylerin yasalar önünde eşit olduğunu bilincine varılması,
3. Atatürk ilke ve inkılaplarının sosyal, ekonomik, kültürel kalkınmadaki yerini kavrayarak, milli, laik, demokratik ve çağdaş değerleri yaşatmada istekli olmaları,
4. Yaşadığı çevre ile dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyıp çevre ve insan arasındaki etkileşimi açıklayabilmeleri; doğal çevrenin kaynaklarını korumaya çalışıp sürdürülebilir çevre anlayışına sahip olmaları,
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel süreç ve öğeleri kavrayarak milli bilincin oluşmasında etkili olarak kültürel mirasın korunup gelişmesi gerektiğini kabul etmeleri,
6. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşmada eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
7. Ekonomiye yönelik temel kavramaları anlayıp milli ekonominin yerini kavramaları,
8. Tarihsel kanıtları sorgulayarak nesne, olay, insan ve olgular arasındaki farklılık ve benzerlikleri belirlemeleri ve buna bağlı olarak değişim ve sürekliliği algılamaları,
9. Her mesleğin saygın olduğuna inanarak çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemini anlamaları,
10. Bilgiye ulaşma, üretme ve kullanmada bilimsel düşünmeyi temele alarak bilimsel ahlakı gözetmeleri; aynı zamanda bilim ve teknolojinin gelişiminin toplum üzerindeki etkilerini anlamaları,
11. Temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlere yönelik temel yöntem ve kavramları kullanabilmeleri,
12. İnsan hakları, demokrasi, cumhuriyet, laiklik gibi kavramların insan yaşamı üzerindeki etkilerini kavramaları; katılımın önemine inanarak toplumsal problemlerin çözümünde görüşlerini belirtmeleri,
13. Ülkesini ve dünyayı ilgilendirebilen konularda duyarlı olmaları; gerek milli ve manevi gerekse evrensel değerleri benimseyip erdemli insan olmanın önemini kavramayı,
14. Özgür bir birey olarak duygusal özelliklerinin istek, yetenek ve ilgisinin farkına varmaları amaçlanmaktadır.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programının amaçlarının büyük bir kısmının politik okuryazarlıkla ilgili olduğu görülmektedir. Bunun yanında sosyal bilgiler dersinde birçok kazanım da (5.sınıf, 6.sınıf ve 7.sınıf müfredatları) politik okuryazarlık ile ilişkilendirilebilmektedir (Kuş ve Tarhan, 2016).

Politik okuryazarlık Sosyal bilgiler programında beceri olarak yer almaktadır. Beceri, bir şeyi ya da bir işi iyi yapabilmeyi sağlayan yetenek veya uzmanlığa denilmektedir (Kaptan, Yetişir ve Demir, 2007). Öte yandan beceri bir işi psikolojik ve fiziksel bir çaba göstererek ustalıklarla yapabilmektedir. Performans, bilgi ve birikim içeren bir eylem olmakla birlikte öğrencide kazandırılıp geliştirilmesi ve aynı zamanda hayata aktarılması amaçlanan kabiliyetleri içermektedir. Bu sebeple de bir bireyin sahip olduğu becerileri etkili şekilde kullanması; araştıran, risk alan, sorgulayan, iyi düşünen bireyler olmaları oldukça önemlidir (Akbaba ve Aksoy, 2019). Bu noktada sosyal bilgiler dersinin ise bireyin karar verip bunu uygulama yorumlama gibi temel becerilerin kazandırılmasında önemli bir yeri bulunduğu söylenebilmektedir. Bu doğrultuda sosyal bilgiler programında yer alan becerileri değerlendirmek gerekmektedir.

Sosyal bilgiler programında beceri öğretimi gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Öyle ki 2005 sosyal bilgiler programında 17 beceri yer alırken; 2018 sosyal bilgiler programı incelendiğinde 26 becerinin yer aldığı görülmektedir. 2005 programında “eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, araştırma becerisi, iletişim becerisi, problem çözme becerisi, karar verme becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, girişimcilik becerisi, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi, gözlem becerisi, mekânı algılama becerisi, zaman ve kronolojiyi algılama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, sosyal katılım becerisi, empati becerisi” yer almaktadır. Ancak 2017 programı incelendiğinde ise “ araştırma, çevre okuryazarlığı, değişim ve sürekliliği algılama, dijital okuryazarlık, eleştirel düşünme, empati, finansal okuryazarlık, girişimcilik, gözlem, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, iletişim, iş birliği, kalıp yargı ve önyargıyı fark etme, kanıt kullanma, karar verme, konum analizi, medya okuryazarlığı, mekânı algılama, öz denetim, politik okuryazarlık, problem çözme, sosyal katılım, tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, yenilikçi düşünme, zaman ve kronolojiyi algılama” becerilerinin yer aldığı görülmektedir (Tonga, 2019; MEB, 2018).

Görülmektedir ki bir okuryazarlık olarak verilen politik okuryazarlık becerisi 2005 programında bir beceri olarak yer almazken, 2018 sosyal bilgiler programında kazandırılması

gereken temel beceriler arasında yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programında bu becerilerin kazandırılabilmesi için öğrenme alanları yer almaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan öğrenme alanları incelendiğinde ise 7 öğrenme alanı bulunduğu görülmektedir. Bu öğrenme alanları Birey ve Toplum, Kültür ve Miras, İnsanlar Yerler ve Çevreler, Bilim Teknoloji ve Toplum, Üretim Dağıtım ve Tüketim, Etkin Vatandaşlık, Küresel Bağlantılar”dır. Öğrenme alanları içerisinde yer alan politik okuryazarlık becerisine yönelik konular ile de öğrenciler sosyal bilgiler dersinde çevresini ve sosyal olayları kavrayarak geçmişlerini öğrenebilmektedir. Özellikle “Hükümet nasıl kurulur? Nasıl organize edilir? Çocuk hakları ve vatandaşlık hakları nedir? Vatandaş olarak görevleri nelerdir?” gibi sorular sosyal bilgilerin kapsamında yer aldığı görülmektedir (Kuş ve Tarhan, 2016). Öte yandan kazanımlar da politik okuryazarlığın kazandırılması noktasında beceri ve öğrenme alanlarıyla birlikte bir bütünlük oluşturarak politik okuryazarlığın öğretilmesini desteklemektedir (Tonga, 2019; MEB, 2018).

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 4. Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi ile İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 4. Sınıfta Yer Alan Politika İle İlgili Kazanımlar		Politik Eğitimin Boyutları
Sınıf	Kazanım	Boyut
4.sınıf	SB.4.1.4. Kendisini farklı özelliklere sahip diğer bireylerin yerine koyar.	Politik Yargı
	SB.4.1.5. Diğer bireylerin farklı özelliklerini saygı ile karşılar.	Politik Yargı
	SB.4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.	Politik Farkındalık
	SB.4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.	Politik Farkındalık
	SB.4.6.1. Çocuk olarak sahip olduğu haklara örnekler verir.	Politik Katılım
	SB.4.6.2. Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	Politik Katılım
	SB.4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.	Politik Katılım
	SB.4.6.4. Ülkesinin bağımsızlığı ile bireysel özgürlüğü arasındaki ilişkiyi açıklar.	Politik Yargı
	SB.4.7.2. Türkiye'nin komşuları ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile olan ilişkilerini kavrar.	Politik İlişki
	SB.4.7.4. Farklı kültürlere saygı gösterir.	Politik Yargı

(MEB, 2018)

Tablo 4'e bakıldığı zaman politik eğitime yönelik kazanımların 4. Sınıfta başladığı görülmektedir. Politik konulara ilişkin 10 kazanım olduğu tespit edilmiştir. Öğretim programında 4. sınıf düzeyinde yer alan kazanımların sıklıkla politik eğitim politik yargı boyutuna yönelik olduğu görülmektedir. Kazanımların özelden genele doğru bir yönelik

gösterdiği söylenebilmektedir. Bu çerçevede ise öğrencilerin önce kendi politik farkındalıklarını kazanıp daha sonra genel politik boyutlara yönelim sağlayacağı ifade edilebilmektedir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 5. Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi ile İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 5. Sınıfta Yer Alanda Politika İle İlgili Kazanımlar		Politik Eğitimin Boyutları
Sınıf	Kazanım	Boyut
5. sınıf	SB.5.1.1. Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimine katkısını fark eder.	Politik Yargı
	SB.5.1.3. Sahip olduğu haklarının farkında olan bir birey olarak katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranır.	Politik Katılım
	SB.5.1.4. Çocuk olarak haklarından yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler verir	Politik Katılım
	SB.5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.	Politik Katılım
	SB.5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.	Politik Katılım
	SB.5.6.3. Temel hakları ve bu hakları kullanmanın önemini açıklar.	Politik Katılım
	SB.5.6.4. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden Bayrağımıza ve İstiklâl Marşına değer verir.	Politik Yargı

(MEB, 2018)

Tablo 5'e bakıldığında 5. Sınıf düzeyinde politik okuryazarlık becerisi ile ilişkili 7 kazanım olduğu görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde yer alan kazanımların sıklıkla politik eğitim politik katılım boyutuna yönelik olduğu görülmektedir. Bu sınıf düzeyinde politik katılım boyutunun sıklığı bu boyutun davranışa dönüşmesinde önemli bir etmen olacağı söylenebilmektedir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 6. Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi ile İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 6. Sınıfta Yer Alanda Politika İle İlgili Kazanımlar		Politik Eğitimin Boyutları
Sınıf	Kazanım	Boyut
6. Sınıf	SB.6.1.3. Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.	Politik Yargı
	SB.6.1.4. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.	Politik Katılım
	SB.6.1.5. Bir soruna getirilen çözümlerin hak, sorumluluk ve özgürlükler temelinde olması gerektiğini savunur.	Politik Katılım
	SB.6.2.1. Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.	Politik İlişki
	SB.6.2.3. Türklerin İslamiyet'i kabulleri ile birlikte siyasal, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.	Politik İlişki
	SB.6.2.5. Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasal, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.	Politik İlişki
	SB.6.5.4. Vatandaşlık sorumluluğu ve ülke ekonomisine katkısı açısından vergi vermenin gereğini ve önemini savunur.	Politik Katılım
	SB.6.6.1. Demokrasinin temel ilkeleri açısından farklı yönetim biçimlerini karşılaştırır.	Politik Farkındalık

SB.6.6.2. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde yasama, yürütme ve yargı güçleri arasındaki ilişkiyi açıklar.	Politik Farkındalık
SB.6.6.3. Yönetimin karar alma sürecini etkileyen unsurları analiz eder.	Politik Farkındalık
SB.6.6.4. Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar.	Politik Farkındalık
SB.6.6.5. Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak hak ve sorumluluklarının anayasal güvence altında olduğunu açıklar.	Politik Farkındalık
SB.6.7.1. Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder.	Politik İlişki
SB.6.7.3. Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder.	Politik İlişki

(MEB, 2018)

Tablo 6'da 6. sınıfta politika ile ilgili 14 kazanımın olduğu görülmektedir. Bu sınıf seviyesinde kazanımların fazla olmasının ana nedeni etkin vatandaşlık ünitesinde "Bu öğrenme alanı işlenirken eşitlik değeriyle eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma ile politik okuryazarlık becerilerinin de öğrenciler tarafından edinilmesi sağlanmalıdır." şeklinde bir açıklamanın yer almasından kaynaklanmaktadır. Kazanımların daha çok politik eğitimin politik farkındalık boyutu ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 7. Sınıfta Yer Alan Politika Okuryazarlık Becerisi ile İlgili Kazanımlar

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında 7. Sınıfta Yer Alanda Politika İle İlgili Kazanımlar		Politik Eğitimin Boyutları
Sınıf	Kazanım	Boyut
7.Sınıf	SB.7.1.2 Bireysel ve toplumsal ilişkilerde olumlu iletişim yollarını kullanır.	Politik Yargı
	SB.7.1.4. İletişim araçlarından yararlanırken haklarını kullanır ve sorumluluklarını yerine getirir.	Politik Katılım
	SB.7.2.1. Osmanlı Devleti'nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar.	Politik İlişki
	SB.7.3.4. Temel haklardan yerleşme ve seyahat özgürlüğünün kısıtlanması halinde ortaya çıkacak olumsuz durumlara örnekler gösterir.	Politik Katılım
	SB.7.6.1. Demokrasinin ortaya çıkışını, gelişim evrelerini ve günümüzde ifade ettiği anlamları açıklar.	Politik İlişki
	SB.7.6.2. Atatürk'ün Türk demokrasisinin gelişimine katkılarını açıklar.	Politik Farkındalık
	SB.7.6.3. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin temel niteliklerini toplumsal hayattaki uygulamalarla ilişkilendirir.	Politik Farkındalık
	SB.7.6.4. Demokrasinin uygulanma süreçlerinde karşılaşılan sorunları analiz eder.	Politik Farkındalık
	SB.7.7.1. Türkiye'nin üyesi olduğu uluslararası kuruluşlara örnekler verir.	Politik İlişki
	SB.7.7.2. Türkiye'nin ilişkide olduğu ekonomik bölge ve kuruluşları tanıır.	Politik İlişki

(MEB, 2018)

Tablo 7’de 7. sınıf kazanımlarına bakıldığında toplam 10 kazanım politika bilimi ile ilişkilidir. Politika konularına ilişkin kazanımları daha çok “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında yoğun olduğu dikkat çekmektedir. Bu sınıf düzeyinde kazanımların sıklıkla politik eğitimin politik ilişki boyutu ile ilişkili olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma dahilinde geliştirilen modele, araştırmanın çalışma grubuna, veri toplamada kullanılan araçlara, veri toplama süreçleri ve veri analizi sonrasında elde edilen sonuçların yorumlanmasına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre kurgulanmıştır. Nitel araştırmalar, “algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı” araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Bu araştırma; nitel araştırma yönteminin benimsendiği, betimsel tarama modelinde bir çalışmadır. Karasar’a göre betimsel tarama modeli sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılan, araştırmacının bir olgu ya da durumu nitel ve nicel veriler ile aydınlattığı, ancak müdahale etmediği araştırma modelidir (Karasar, 2012). Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemek olduğu için betimsel tarama modeli tercih edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Antalya ili merkez ilçelerinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı ortaokullarda görev yapan 35 sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemine göre oluşturulan çalışma grubunda öğretmenlerin 23’ü erkek 12’si kadındır. Amaçlı örnekleme yöntemleri, nitel araştırma geleneğinin içinden var olup ortaya çıkmıştır. Bu örnekleme yöntemi zengin bilgiye sahip olduğu varsayılan durumların ayrıntılı çalışılmasına olanak sağlamaktadır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme araştırmaya pratiklik ve hız kazandırır. Çünkü araştırmacı, erişilmesi kolay ve yakın olan bir durumu

seçer. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, nitel araştırmalar da sıklıkla kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırma grubunda yer alan öğretmenler ile ilgili bazı özellikler tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Çalışma Grubuna Ait Özellikler

Sosyo-demografik özellikler		N
Cinsiyet	Erkek	23
	Kadın	12
Mezun Olunan Fakülte	Eğitim fakültesi	28
	Edebiyat fakültesi	6
Kıdem Yılı	1-5	4
	6-10	6
	11-15	6
	15+	19

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan 35 öğretmenden 23’ünün erkek 12’sinin kadın olduğu görülmektedir. Araştırma kapsamına giren öğretmenlerin 28’i eğitim fakültesi mezunuyken 6’sı edebiyat fakültesi mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 4 tanesi 1-5 kıdem yılındayken, 6-10 ve 11-15 kıdem yılında altışar öğretmen olduğu, 15 ve daha fazla kıdem yılında 19 öğretmenin olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada nitel verilerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış “Politik Okuryazarlık Görüşme Formu” (bkz. Ek. 3) kullanılmıştır. Görüşme Formu, ilgili alan yazından yararlanılarak ve sosyal bilgiler alan uzmanı 6 öğretim üyesinin görüşü (1 Prof Dr, 3 Doç .Dr, 2 Dr. Öğr.) alınarak hazırlanmıştır. Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nde izin aşamasında görüşme forumunda çıkarılması istenen sorular olmuş, bu doğrultuda veri toplama aracında değişikliğe gidilmiştir. Bunun yanında görüşü alınan alan uzmanlarından bazıları görüşme formunda “Politik Okuryazarlık” yerine “Siyaset Okuryazarlık” kavramının kullanılmasını önermiştir. Fakat araştırmacı tarafından konun geniş çerçevede ele alınması ve 2018 Sosyal bilgiler Öğretim Programı’nda “Politik Okuryazarlık” kavramının kullanılması dolayısıyla “Politik Okuryazarlık” kavramı kullanılmıştır. Görüşme formunda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine sorulmak üzere politik okuryazarlık durumlarını belirlemek ve öğretim

programında yer alan politika konularına yönelik görüşlerini belirlemek adına hazırlanan sorular kapsamaktadır.

3.3.1. Politik Okuryazarlık Görüşme Formu

Araştırmada Antalya'nın merkez ilçelerinde MEB'e ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan "Politik Okuryazarlık Görüşme Formu" kullanılmıştır. Görüşme formu literatürden yararlanılarak ve sosyal bilgiler alanında uzman kişilerin görüşleri alınarak hazırlanmıştır. Görüşme formunun ilk bölümünde sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarına ortaya koymayı amaçlayan sorular yer alırken, ikinci bölümde sosyal bilgiler öğretim programını politik okuryazarlık becerisi açısından değerlendirmelerini amaçlayan sorular yer almaktadır. Formun iki bölümden oluşmasının temel sebebi sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisine sahip olmadan, sosyal bilgiler öğretim programını politik okuryazarlık becerisi açısından etkili bir şekilde değerlendirmesinin etkili olmayacağı düşüncesidir. Bu sebeple iki bölümden oluşan görüşme formu, sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan soruları kapsamaktadır.

3.4. Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanması önce Akdeniz Üniversitesi etik kurulundan 04.11.2021 tarihli ve 385 karar sayılı etik kurul izni alınmış ve sonrasında İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 24/06/2021 tarihli ve E-98057890-20-39782114 sayılı olur yazısına istinaden veriler toplanmaya başlanmıştır. Antalya merkez ilçelerde bulunan okullara gidilip öğretmenlere tek tek ulaşıp randevu alınmıştır. Randevular farklı günlerde olup, öğle araları ve öğretmenlerin boş olduğu saatlerde gerçekleşmiştir. Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş ve kendileri ile yapılacak olan görüşme içeriğinin araştırma dışında başka bir şekilde kullanılmayacağı belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılara araştırma için alınmış olan izinlerle birlikte, kişisel bilgilerini ve araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarına dair bilgileri doldurup onaylamaları için bir form geliştirilmiş ve onayları alınmıştır. Geliştirilen bu form Milli Eğitim Bakanlığı Araştırma Yarışma ve Sosyal Etkinlik (AYSE) sisteminden elde edilip araştırmacı tarafından düzenlenmiştir. Kendilerinden çalışmaya gönüllü olarak katıldıklarına

dair onay alındıktan sonra yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar tarafından anlaşılmayan sorular tekrar edilerek ya da soru içeriği geliştirilerek uygun yanıtlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşme sırasında katılımcılardan elde edilen yanıtlar, bir raportör tarafından yazılarak kaydedilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler *betimsel analiz* ile analiz edilmiştir. Betimsel analize göre toplanan veriler, daha önce belirlenen temalar çerçevesinde özetlenerek yorumlanır. Buradaki veriler araştırma sorularının ortaya çıkardığı temalara göre organize edilebileceği gibi, görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak sunulabilir. Betimsel analizde amaç, elde edilen bulguları düzenleyerek yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunabilmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırmada görüşme soruları katılımcılara yüz yüze yapılan görüşmelerle yöneltilmiş, yanıtlar ise bir raportör aracılığıyla A4 kağıtlarına kaydedilmiştir. A4 kağıtlarına kaydedilen bu veriler güvenilirliği artırması amacıyla araştırmacı dışında, alanında uzman iki araştırmacı tarafından da eş zamanlı olarak incelenmiş, analiz edilmiş ve veriler bulgular başlığı altında katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için Miles ve Huberman (1994)'in önerdiği $R(\text{Güvenirlik}) = [Na (\text{Görüş Birliği}) / Na (\text{Görüş Birliği}) + Nd (\text{Görüş Ayrılığı})] \times 100$ formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplama göre güvenilirlik %94 olarak hesaplanmış ve araştırmanın analizi güvenilir kabul edilmiştir. Ayrıca bulguları desteklemek amacıyla öğretmen görüşleri (Ö: Öğretmen) olacak şekilde bulgular başlığındaki tablo yorumlarında verilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ölçme araçlarından elde edilen bulgular tablolar ile birlikte sunulmuştur.

4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Durumları

Bu başlıkta araştırma grubunu oluşturan 35 sosyal bilgiler öğretmenin politik okuryazarlık durumları incelenmiştir.

4.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politika ile İlgili Sohbetlerden Hoşlanma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politika ile ilgili sohbetlerden hoşlanma durumlarına ilişkin görüşler incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 19'unun politika ile ilgili sohbet etmekten hoşlandığını 16'sının ise hoşlanmadığını söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 9'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Öğretmenlerin Hoşlanma Durumları

Tema	Görüşler	F
Hoşlanırım. Çünkü...	Güncellik sağladığı için	6
	Demokratik bir ortam hissettirdiği için	5
	Sosyal bilgilerin temelini oluşturduğu için	2
	İlgi alanım olduğu için	2
	Sevdiğim bir alan olduğu için	2
Hoşlanmam. Çünkü...	Geleceğe yön verdiğini düşündüğüm için	2
	Gergin bir ortam oluşturduğu için	4
	İlgi alanıma girmediği için	4
	Niteliksiz bir tartışma ortamı yarattığı için	3
	Arkadaşlık ilişkilerini etkilediği için	3
Siyaseti sevmediğim için	2	
Politik görüşleri içerdiği için	1	

Tablo 9'a bakıldığında hoşlanırım yönünde görüş belirten öğretmenlerin "güncellik sağladığı için" hoşlandıklarını sıklıkla belirttikleri ifade edilebilirken; hoşlanmam yönünde

görüş belirten öğretmenlerin çoğu “gergin bir ortam oluşturduğu için” hoşlanmadıklarını belirttiklerini söylemek mümkündür. Bulgular genel olarak incelendiğinde öğretmenlerin politika ile ilgili sohbetlerden hoşlanma durumlarının tek bir nedene bağlanmadığı, söylenme sıklıklarına bakıldığında dağınık bir şekilde olduğu, öğretmenlerin ortak ifadelerde toplanmadığı söylenebilir. Öğretmenlerin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

“Hoşlanırım. Çünkü hayatımıza ve geleceğimize yön veriyor.” (Ö1)

“Hoşlanırım. Genellikle arkadaş ortamında yalanlar ve gerçeklerden bahsettiğimiz zaman politika ile ilgili konuşmuş oluruz. Bu tür konuşmaları seviyorum çünkü rahat ve demokratik hissettiriyor.” (Ö5)

“Hoşlanırım. Çünkü geleceğimizi tartışmak önemlidir.” (Ö23)

“Hoşlanmam. Çünkü arkadaşlık ilişkileri bundan zarar görebilir.” (Ö11)

“Hoşlanmam. Çünkü politik sohbetlerin sonu bir yere varmaz” (Ö21)

“İnsanların kulaktan dolma, dayanaksız fikirlerini dinlemekten hoşlanmıyorum.” (Ö35)

4.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politika Kavramına İlişkin Metaforlarına Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politika kavramına ilişkin metaforlarına yönelik bulgular incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden yalnızca 1 tanesinin metafor üretmediği görülmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine politikaya yönelik metaforları sorulduğunda öğretmenlerin metaforlarının söylenme sıklığına göre sırasıyla olumsuz, doğa, eğlence ve obje temalarında birleştiği görülmektedir. Olumsuz temasında *yalan* (f: 5) ve *maske* (f: 3) metaforları ön planda olduğu görülürken bunu *düşman* (f: 2), *galerici* (f: 1), *tuvalet fırçası* (f: 1) metaforları takip etmektedir. Doğa temasında *hayat* (f: 5) yanıtı en fazla tekrarlanan metafor iken bunu *volkan/ateş* (f: 2), *keçiboynuzu* (f: 1), *dünya* (f: 1), *ırmak* (f: 1) metaforları takip etmektedir. Eğlence temasında *futbol* (f: 2), *internet* (f: 2), *oyuncu* (f: 1), *oyun* (f: 1), *rüzgâr gülü* (f: 1) metaforları ifade edilirken; obje temasında ise *para* (f: 4), *kalem/silgi* (f: 2) metaforlarının kullanıldığı görülmektedir. İfade edilen metaforların sebepleri incelendiğinde ise öğretmenlerin çeşitli yanıtlar verdikleri söylenebilmektedir. Öğretmenlerin metafor sebepleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Öğretmenlerin Politikaya İlişkin Metafor Nedenlerine Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Olumlu	Mücadele	3
	Hayatın gerçeği	2
	Hedefe giden yol	2
	Karşılıklı diyalog	1
	Neyin iyi neyin doğru olduğunu tartar	1
	Gösteri sanatı	1
Olumsuz	Rüzgârın yönüne göre değişir	6
	Yalandan ibarettir	4
	Önüne geleni kandırmak zorundasın	3
	İçi de yakar dışı da	2
	Tatsızdır	2
	Karanlık yüzü kirli	2

Tablo 10’da öğretmenlerin politika ilişkin metafor nedenlerine yönelik görüşleri sorulduğunda 6 öğretmenin “fikrim yok” diyerek bu soruya yanıt vermedikleri görülmektedir. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde yanıtların olumlu ve olumsuz temalarında birleştiği söylenebilmektedir. Olumlu teması altında söylenme sıklığına bağlı olarak mücadele ve hayatın gerçeği nedenleri söylenirken, olumsuz temasında rüzgâr yönüne göre değişir ve yalandan ibarettir görüşleri sıklıkla tekrarlanmıştır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Rüzgâr gülüne benzer, Rüzgâr nereden eserse o tarafa doğru döner.”(Ö2)

“Politika maskeye benzer. Machiavelli’nin de dediği gibi politika yalan söyleme sanatıdır.” (Ö6)

“Futbola benzer farklı taraflar birinci olmaya çalışıyor.” (Ö12)

“Hayata benzer günlük yaşamdan örnekler vardır.” (Ö21)

“Volkana benzer çünkü içi de yakar dışı da...” (Ö27)

“Yalan söyleyen makine gibi insanlar birbirini sürekli yalan söylüyor.” (Ö33)

“Politika tuvalet fırçasına benzer çünkü bir ucu temiz diğer ucu kirlidir.” (Ö7)

“Kolları ile birlikte coşkun akan bir ırmağa benzer. Hep bir hedefe ulaşmak için çalışır.” (Ö11)

“Paraya benzer iki yüzü vardır.” (Ö19)

4.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Haberleri Takip Etme Durumları/Takip Ettikleri Kaynaklara İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik haberleri takip etme durumları/takip ettikleri kaynaklara ilişkin görüşler incelendiğinde çalışma grubuna oluşturan öğretmenlerden 32’sinin politik haberleri takip ettiğini 3’ünün ise haberleri takip etmediklerini söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 11’de yer verilmiştir.

Tablo 11. Öğretmenlerin Politik Haberleri Takip Etme Durumları/Kaynakları

Tema	Kaynaklar	f
Dijital ortam	İnternet	17
	Televizyon	11
	Sosyal medya (Twitter, instagram, facebook)	10
Basım yayın	Gazete	7
	Kitaplar	2

Tablo 11’de öğretmenlerin politik haberleri takip etme durumları/kaynakları sorulduğunda öğretmenlerinin cevaplarının dijital ortam ve basım yayın temalarında birleştiği görülmektedir. Dijital ortam teması altında internet ve televizyon cevapları sıklıkla söylenirken, basım yayın temasında gazete ve kitap cevaplarının verildiği görülmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Evet, ediyorum. İnternet, gazete ve televizyon.” (Ö2)

“Evet, ediyorum twitter gibi sosyal medya unsurları ile bbc, dw ,reuters yabancı basın kuruluşlarını takip ediyorum.” (12)

“Hayır, politik haberleri özellikle takip etmiyorum.” (Ö16)

“Takip ederim. Kaynaklarım genellikle Sputnik, Reuters, BBC, Cnn, The New York Times, Habertürk, Anadolu Ajansı oluyor. Bunların hem internet sitesi ve varsa mobil uygulamaları üzerinden takip ediyorum.” (25)

“Etmemeye çalışıyorum. Fakat sosyal medya da denk geliyor. Sosyal medya aracılığı ile takip etmiş oluyorum” (Ö28)

“Özellikle takip etmiyorum. Çünkü bazen içim acıyor bunalyorum.” (Ö31)

4.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Görüşleri

4.1.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisine Yönelik Görüşleri

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisi hakkındaki düşüncelerine ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin tamamı görüşlerini belirtmiştir. Politik okuryazarlık becerisini bilmediğini ifade eden 3 öğretmen varken, geriye kalan 32 öğretmenin politik okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri bulunmaktadır. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 12’de yer verilmiştir.

Tablo 12. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisine Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Toplumsal	Ulusal ve uluslararası politik durumları yorumlayabilme	7
	Politika konusunda tarihsel empati oluşmasını sağlayan	1
	Farklılıklara saygı duyulmasını sağlayan	1
	Düzene uyum sağlayabilme	1
Bireysel	Tarafsız olma	6
	Hak ve sorumluluklarını bilme	5
	Politikayı tanımlayabilme	4
	Araştırmacı olma	4
	Politik fikirleri oluşturabilme	3
	Üretkenlik sağlayabilme	1
	Politika konusunda kişisel görüşlerin oluşmasını sağlayan	1

Tablo 12’de öğretmenlerin politik okuryazarlık becerisine yönelik görüşleri sorulduğunda cevapların toplumsal ve bireysel temalarında toplandığı görülmektedir. Toplumsal temasında ulusal ve uluslararası politik durumları yorumlaya bilme yanıtı sıklıkla söylenirken, bireysel temasında tarafsız olma ve hak ve sorumluluklarına bilme yanıtı sıklıkla söylendiği görülmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Politik okuryazarlık becerisi günümüz ulusal ve uluslararası siyasetin dinamiklerini anlama bu dinamiklerin tarihsel süreçte hangi siyasi olaylara sebep olduğu veya olacağı hakkında çıkarım yapma ve geleceği bu dinamikleri anlayarak kurma becerisidir.” (Ö4)

“Politik okuryazarlık becerisinden insanların seçme ve seçilme hakkını; toplumundaki siyasi kurumları tanımayı ve bunları etkileyen kurumları (stk vb.) bilmeyi; demokratik ve demokratik olmayan davranış kalıplarını fark edebilmeyi anlıyorum.” (8)

“Politikayı kısa vadede değil uzun vadede yeni fikirlere olanak sağlayan farklılıklara saygı güden bir durumdur.” (Ö11)

“Ülke ve dünya siyasetine yön veren kişilerin yaptıklarını ve düşüncelerini görsel ve yazılı kaynaklardan takip etmek.” (Ö24)

“Vatandaşlık haklarımızın arasında yer alan, demokrasinin olmazsa olmazı olan, benim de toplum içinde varlığımı kanıtlamak için kullanmam gereken beceridir.” (Ö26)

“Politikayı doğru anlamak, politika haberlerini doğru okuyup yorumlayabilmek ve şartlara uygun düşünebilmek.” (Ö32)

4.1.4.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kendilerini Politik Okuryazar Olarak Değerlendirmelerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kendilerini politik okuryazar olarak değerlendirme durumları incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerde 16’sı kendisini politik okuryazar olarak değerlendirirken, 3 öğretmen kısmen cevabını vermiş, 16 öğretmenin kendini politik okuryazar olarak görmediğini söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 13’de yer verilmiştir.

Tablo 13. Öğretmenlerin Kendilerini Politik Okuryazar Olarak Değerlendirmelerine Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Evet, politik okuryazarım.	Bilgi birikiminin olması	6
	Güncel olayları takip etmesi/Araştırmacı olma	4
	Siyasi mesajın ana fikrini çözümleyebilmesi	2
	Siyasi olayları ve gelişmeleri değerlendirebilmesi	2
	İletişim becerisine sahip olması	1
	Siyasi hoşgörüyeye sahip olması	1
	Politik olayları demokratik/antidemokratik olarak ayırt edebilmesi	1
	Konulara nesnel yaklaşması	1
Hayır, politik okuryazar değilim.	İlgisini çekmemesi	10
	Ülkenin zemininin politik okuryazarlığa izin vermemesi	4
	Etkin vatandaşlık konusunda eksikliklerinin olması	2
	Bilgi birikiminin olmaması	2

Tablo 13’de öğretmenlerin politik okuryazar olarak değerlendirmelerine yönelik görüşleri sorulduğunda cevapların evet ve hayır teması altında birleştiği görülmektedir. Evet teması altında öğretmenlerin bilgi birikimlerinin olması ve güncel takip etmesi/araştırmacı

olma cevaplarında dolayı kendilerini politik okuryazar olarak nitelendirdiklerini söylemek mümkündür. Hayır temasında cevapların büyük bir kısmı ilgisini çekmemesi olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Politik okuryazar olduğumu düşünüyorum. Politika gelişmiş bir iletişim becerisi ve bilgi donanımı ister. Aslında tam olarak dünyayı kendi pencereden değil, olduğu gibi görebildiğim için politik okuryazar olabilirim. (Ö5)

“Evet, çünkü farklı politik kaynaklardan okuma yapıp bu becerimi geliştirmeye çalıştım. Gündeme dair politik öngörülerim hep doğru çıktı.” (Ö18)

“Hayır, siyasi konularda iyi bir temele sahip değilim.” (Ö19)

“Elbette, kendimi etkili politik okuryazar olarak görmüyorum. Zaten bu etkin vatandaşlıkla bağlantılı bir durum. Ancak etkin vatandaş olma noktasındaki eksikliklerin sadece kendimden kaynaklandığını düşünmüyorum. Ülkemizin politik zemininin politik okuryazarlık çok izin verdiğini düşünmüyorum. Daha da bir şey demiyorum.” (Ö29)

“Elbette, çünkü bu konuda doğru eğitim almış birçok kitap okumuş kendimi yetiştirmiş bir kişiyim.” (Ö33)

4.1.4.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Metaforlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık metaforlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin sadece 2 tanesi metafor üretememiştir. 33 öğretmenin metafor ürettiğini söylemek mümkündür.

Öğretmenlerin politik okuryazarlığa yönelik metaforları sorulduğunda öğretmenlerin metaforlarının sırasıyla doğa, obje, iletişim, meslek ve olumsuz temaları altında birleştiği görülmektedir. Doğa temasında söylenme sıklığına göre en fazla ifade edilen metafor *hayat* (f: 4) iken bunu, *akarsu* (f: 3), *gıda* (f: 2) ve *ışık* (f: 1) metaforları takip etmiştir. Objeye temasında en fazla tekrar edilen metafor *kitap* (f: 3) iken bunu *terazi* (f: 2), *gözlük* (f: 2), *para* (f: 1), *anahtar* (f: 1) ve *küre* (f: 1) metaforu takip etmektedir. İletişim temasında *empati* (f: 2), *kişi yorumu* (f: 2), *insan yönetimi* (f: 1); meslek temasında *güvenlik* (f: 2), *futbolcu* (f: 1), *şoför* (f: 1); olumsuz temasında ise *yalan makinesi* (f: 1), *zehir* (f: 1) metaforları kullanılmıştır.

Öğretmenlerin kullanmış oldukları metaforlara ilişkin metafor sebepleri ise tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlığa İlişkin Metafor Nedenlerine Yönelik Görüşleri

	Görüşler	f
Nitelik	Olayları Net Görmemizi Sağlar	4
	Gündemi Takip Etmek	3
	Her An Dikkat Gerektirir	3
	Farklılıklara Saygı	2
	Kişisel Gelişim	2
	Sürekli Değişim Halindedir	2
	Kullanmazsan Dışarıda Kalırsın	2
	İçi Doludur	2
	Sonuç Değişmez	1
	Merak Uyandırması	1
	Obje	Silah
Kitap		2

Tablo 14’de öğretmenlerin politik okuryazarlığa ilişkin metafor nedenlerine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarının nitelik ve obje temaları altında birleşebileceği görülmektedir. Nitelik teması altında olayları net görmemizi sağlar ve gündemi takip etmek nedenlerinin sıklıkla söylendiği görülmektedir. Objeye temasında silah ve kitap nedenlerinin söylendiğini söylemek mümkündür. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Gözlüğe benzer olayları daha net görmemizi sağlar.” (Ö3)

“Bir küreye benzer çünkü içi doludur.” (Ö6)

“İyi bir şoför olmaya benzer herhangi dikkatli olmayı gerektirir.” (Ö12)

“Silaha benzer çünkü iyilik veya kötülük için kullanılabilir.” (Ö24)

“Kitaba benzer okudukça bilgimiz artar.” (Ö33)

“Işığa benzer. Kendimizi bu alanda ne kadar geliştirirsek o kadar aydınlanırsınız.” (Ö35)

“Empatiye benzer. Farklılıkların da doğru olabileceğini gösterir bize.” (Ö1)

“Politik okuryazarlık çaya benzer çünkü posasından ayrılıp demlenince tavşankanı berrak bir çay elde edersiniz.” (Ö8)

“Hayata benzer gelişen olayları takip etmemizi sağlar.” (Ö13)

“Güvenliğe benzer korunmamızı sağlar.” (Ö25)

“Teraziye benzer doğru ve yanlışta tartar biliriz.” (Ö27)

“Anahtara benzer, yerinde kullanılmazsa dışarda kalırız.” (Ö34)

4.1.4.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Politik Okuryazarlık Kapsamında Tartışmalı Konulara Değınme Durumlarına Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde politik okuryazarlık kapsamında tartışmalı konulara değınde durumlarına yönelik görüşleri incelendiğında çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 12’si değındıklarını söylerken 23 öğretmen ise değınmediğini belirtmiştir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 15’de yer verilmiştir.

Tablo 15. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Kapsamında Tartışmalı Konulara Değınme Durumları

Tema	Görüşler	f
Çekinirim, çünkü...	Devlet memuru olduğu için	11
	Müfredata bağı kalmak	5
	Siyasi fikirlerini empoze etmek istemediğı için	4
	Sınıf yönetimini zorlaştırabileceğı için	2
	İletişimi olumsuz etkilediğı için	2
	Yaş düzeyine uygun olmadığı için	1
Çekinmem, çünkü...	Dersin kapsamında olduğu için	3
	Öğrencilerin farklı politik fikirlere saygı duymasını istediğı için	3
	Politik okuryazarlığı yüksek öğrenciler yetiştirmek için	2
	Demokratik bir toplumda yaşadığı için	2
	Siyasi fikirleri açıklar	1

Tablo 15’de öğretmenlerin politik okuryazarlık kapsamında tartışmalı konulara değınme durumları sorulduğında öğretmenlerin cevaplarının çekinirim ve çekinmem teması altında birleşebileceğı söylenebilir. Çekinirim temasında devlet memuru olduğu için yanıtların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Çekinmem temasında dersin kapsamında olduğu için ve öğrencilerin farklı politik fikirlere saygı duymasını istediğı için cevapların büyük kısmını oluşturmaktadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Çekinirim. Devlet memuruyum.” (Ö4)

“Çekinirim. Öğrencilere fikrimi empoze etmek istemem.” (Ö8)

“Çekinirim. Sınıfta farklı görüşte olan öğrenciler arasında tartışma çıkabilir. Sınıf yönetiminde zorlanabilirim.” (Ö13)

“Çekinmem. Çünkü tartışmalı konular sosyal bilgiler müfredatının içinde mevcut.” (Ö22)

“Çekinmem. Çünkü politik okuryazarlık becerisi bizim sosyal bilgiler dersinde öğrenciye kazandırmamız gereken bir beceri. Kendi düşüncemizi öğrenciye empoze etmediğimiz sürece öğrencilerin kendi öz düşüncelerini geliştirebilmeleri açısından bu konulara değinilebilir.” (Ö30)

“Çekinmem politik okuryazarlık becerisini öğrencilerin kazanması için tartışma ortamı gerekli.” (Ö34)

4.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Lisans Eğitimlerinde “Siyaset Bilimi” İle İlgili Aldıkları Derslere İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin lisans eğitiminde “siyaset bilimi” ile ilgili aldıkları derslere ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışma grubu oluşturan öğretmenlerden 18’i siyaset bilimi dersi aldığını belirtirken 17’i siyaset bilimi dersi almadığını belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 16’da yer verilmiştir.

Tablo 16. Öğretmenlerin Aldıkları Derslere Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Katkısı oldu.	Farklı bakış açısı kazandırdı	6
	Siyasi konularda bilgi birikimi sağladığı için	4
Çünkü...	Tartışmayı öğrendik	3
	Eğitimin yetersiz olması	7
Katkısı olmadı.	Okuryazarlığın bireysel çaba ile geliştirilmesi	4
	Var olan bilginin tekrarlanması	3
Çünkü...	Okuduğu kitaplar ile geliştirildiği için	2
	Teorik bilgiler verildiği için	2
	Üniversitelerde siyasi konulardan çekinildiği için	1

Tablo 16’da öğretmenlerin aldıkları derslere yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin verdiği cevaplar katkısı oldu ve olmadı teması altında birleşebileceğini söylemek mümkündür. Katkısı oldu temasında farklı bakış açısı kazandırdı ve siyasi konularda bilgi birikimi sağladığı için cevapları ön plandayken, katkısı olmadı temasında eğitim yetersiz olduğu cevabının verildiği görülmektedir. Lisans programında siyaset bilimi dersi alan öğretmenlerin çoğu aldıkları eğitimin politik okuryazarlıklarına etkisi olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Evet, aldım. Katkısı olmadı. Politik okuryazarlığı daha çok kendi gayretimizle gündemi takip etmekle gazete okumakla haber sitelerine bakmakla olabilecek bir şey.” (Ö2)

“Evet, aldım bana bir katkısı olmadı ben öğretilen bilgileri zaten biliyordum. Siyaset bilimi dersinin politik okuryazarlığa katkısı ancak politik tartışma ortamının yaratılmasıyla olabilir.” (Ö4)

“Evet, aldım. Verimli bir dersti. Hukuk devleti, siyasi davranış, propaganda türleri, yönetim şekilleri vb. birçok konuda farklı bilgiler edindiğimi hatırlıyorum. Katkısı oldu.” (Ö10)

“Aldım. Katkısı olmadı çünkü siyaset dersinde hep derste farklı görüşteki kişiler arasında tartışma çıkardı bu yüzden bir sonuca varamazdık, ders amacından çıkıp genelde hocanın uyarısı ile yarıda biterdi.” (Ö15)

“Aldım. Politik okuryazarlığa katkısı yok. Verilen eğitim yetersiz. Kendim ek okumalarla bu beceriyi edindim.” (Ö27)

“Evet, aldım. Verimli bir dersti. Hukuk devleti, siyasi davranış, propaganda türleri, yönetim şekilleri vb. birçok konuda farklı bilgiler edindiğimi hatırlıyorum. Katkısı oldu.” (Ö33)

4.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Mesleklerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Bilgilerini Şekillendirme Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleklerinin politik okuryazarlığa yönelik bilgilerini şekillendirme durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerden 24’ü etkili olduğu yönünde görüş belirtirken, 11’i etkili olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 17’de yer verilmiştir.

Tablo 17. Öğretmenlerin Mesleklerinin Politik Okuryazarlığa Yönelik Bilgilerine Etkileri

Tema	Etkiler	f
Etkili. Çünkü....	Disiplinler arası bir yaklaşım içerdiği için	9
	Çok yönlü bakış açısı sağladığı için	7
	Görev ve sorumluluk bilinci oluşturduğu için	4
	Objektif bakış açısı sağladığı için	4
	Geçmiş ile gelecek arasında bir bağ kurduğu için	3
	Hayatilik ilkesini içerdiği için	3
	Farklılıklara saygıyı öğrettiği için	1
Etkili değil. Çünkü...	Ön bilgilere sahip olunduğu için	1
	Farklı argümanlarla destelenemediği için	2
	Çünkü politik okuryazar değilim	1

Tablo 17’de öğretmenlerin mesleklerinin politik okuryazarlığa yönelik bilgilerine etkileri sorulduğunda öğretmenlerin cevabını etkili ve etkili değil temalarında birleşebileceğini söylemek mümkündür. Etkili temasında disiplinlerarası bir yaklaşım içerdiği için ve çok yönlü bakış açısı kazandırdığı için cevapları ön çıkarken, etkili değil temasında farklı argümanlarla desteklenmediği için cevapları görülmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Düşünmüyorum. Politik okuryazarlık için birçok argümanın bir araya gelmesi gerekir. Özgür düşünce ortamının oluşabilmesi gereklidir. Mesela, ben bunları yazarken bile çekiniyorum.” (Ö1)

“Bizim sosyal bilgiler öğretmeni olmamızın bile objektif bir şekilde politik okuryazarlık öğrenmemizi gerektirir. Dolayısıyla ülke ve dünya gündemini politika bazında takip etmek sorumluluklarımızdandır. Sadece görev bilincinin bile politik okuryazarlığa olan bilgilerimi arttırmamı sağlıyor.” (Ö9)

“Hayır, düşünmüyorum öğretmen olmadan öncede politik okuryazarlığa ait bilgilerim vardı.” (Ö14)

“Etkisi vardır. Güncel haberleri daha yakından takip etmek ihtiyacı hissediyorsunuz. Siyasi gelişmeleri değerlendirerek kendi pencerenizden yansıtıyorsunuz.” (Ö21)

“Evet, toplumdan daha farklı düşünebiliyor ve farklılıklara daha saygılı olabiliyoruz. Politik görüşlerimiz tartışmamıza engel olmaz yönlendirir.” (Ö15)

“Düşünmüyorum. Politik okuryazarlık için birçok argümanın bir araya gelmesi gerekir. Özgür düşünce ortamının oluşabilmesi gereklidir. Mesela, ben bunları yazarken bile çekiniyorum.” (Ö32)

4.2. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Politika Konularına İlişkin Görüşleri

Araştırmanın bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim programında yer alan politika konularına ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Politik Okuryazarlık Becerisi Hakkındaki Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerisi hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin tamamı görüş bildirmişlerdir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerde sadece 1 tanesi bu konuda bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 18’de yer verilmiştir.

Tablo 18. Öğretmenlerin 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Politik Okuryazarlık Becerine Yönelik Görüşleri

Görüşler	f
Olumlu bir karar olarak	19
Öğrenci ihtiyacı açısından yeterli bir karar olarak	5
İçeriği yetersiz olarak	4
Düzeye uygun olmama	2
İstendik vatandaşlık yetiştirmek için	2
Derse uygun olmaması	1
Farklılara saygıyı aşılایıcı olarak	1
Duyarlılık sağlayıcı olarak	1

Tablo 18’de öğretmenlerin 2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin büyük çoğunluğu sosyal bilgiler öğretim programına politik okuryazarlık becerisinin eklenmesini olumlu bir karar olarak gördüğünü söylemek mümkündür. Bunun yanında programın politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması için yetersiz olduğunu belirten öğretmenlerin olduğunu söylemek mümkündür. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Yerinde olmuş günümüz gençlerinin buna ihtiyacı var.” (Ö2)

“Politik okuryazarlık becerisinin programa eklenmesi güzel bir gelişme.” (Ö5)

“Öğrencilere farklı politik görüşlerin olabileceğini ve bunun gayet doğal bir sonuç olduğunu öğrencilere gösterebilmemiz açısından iyi olduğunu düşünüyorum.” (Ö11)

“Bu alanda öğrencilerde bir kazanım sağlaması açısından önemli olduğunu düşünüyorum.” (Ö22)

“Olumlu buluyorum. Öğrencinin hatta her bireyin politik okuryazar olmalı çünkü bu bireyler oy kullanacak.” (Ö30)

“Öğrencilere farklı politik görüşlerin olabileceğini ve bunun gayet doğal bir sonuç olduğunu öğrencilere gösterebilmemiz açısından iyi olduğunu düşünüyorum.” (Ö35)

4.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Yeterli Olma Durumuna İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerisine ilişkin konuların yeterli olma durumuna ilişkin görüşleri incelendiğinde 18 öğretmen yeterli olduğunu düşünürken, öğretmenlerden 14’i yeterli olmadığını, 3’si ise kararsız olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 19’da yer verilmiştir.

Tablo 19. Öğretmenlerin Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Yeterli Olma Durumu

Tema	Görüşler	f
Olumlu	Sınıf düzeyine uygun	7
	Ders içeriğine uygun	3
	Etkin vatandaşlık öğrenme alanında yeterli bilgi var olduğu için	2
Olumsuz	İçerik bilgisinin eksik olduğu için	8
	Kapsamlı bir şekilde ele alınmadığı için	6
	Sübjektif olduğu için	3
	Müfredat yoğunluğu olduğu için	2
	Beceriye ait farklı bir ders olmadığı için	1

Tablo 19’da öğretmenlerin öğretim programında politik okuryazarlık becerisine ilişkin konuların yeterli olma durumu sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarının olumlu ve olumsuz teması altında toplanabileceğini söylemek mümkündür. Olumlu teması altında sınıf düzeyine uygun ve ders içeriğine uygun cevabının sıklıkla söylendiği görülmektedir. Olumsuz temasında içerik bilgisinin eksikliği ve kapsamlı şekilde ele alınmadığı için yanıtı ön plandadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Nicelik olarak yeterli nitelik olarak yetersiz. Politik okuryazarlık sadece terimlerin anlamları verilerek öğretilmez.” (Ö4)

“Hayır, politik okuryazarlık ayrı bir ders olarak okutulmalı dersi sosyal bilgiler öğretmenleri vermeli.” (Ö8)

“Bence yeterli. Etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde yeterli bilgiyi öğrencilere verdiğimizizi düşünüyorum. Lise düzeyinde olsaydı yetersiz olabilirdi ama ilköğretim olduğu için gayet iyi.” (Ö13)

“Hayır, bir propaganda aracı olarak kullanılmaktan öteye gidemiyor. Sadece demokrasi milliyet meşrutiyet yasama yürütme yargı vb. kavramların öğretilmesiyle politik okuryazarlık olamaz.” (Ö19)

“Bence yeterli. Etkin vatandaşlık öğrenme alanı içerisinde yeterli bilgiyi öğrencilere verdiğimizizi düşünüyorum. Lise düzeyinde olsaydı yetersiz olabilirdi ama ilköğretim olduğu için gayet iyi.” (Ö20)

“Şu an için yeterli 6. sınıf düzeyi için uygun.” (Ö33)

4.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Politik Okuryazarlık Becerisine İlişkin Konuların Öğrencilerin Yaş Düzeylerine Uygunluk Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlık becerisine ilişkin konuların öğrencilerin yaş düzeylerine uygunluk durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcıların 19’u uygun olduğunu düşünürken, 13’ü uygun olmadığını düşünmektedir. Geriye kalan 3 öğretmen fikrim yok olarak cevaplamıştır. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 20’de yer verilmiştir.

Tablo 20. Öğrencilerin Politik Okuryazarlık Konularına Yönelik Yaş Düzeylerinin Uygunluk Durumları

Tema	Görüşler	f
Evet, uygun.	Somut dönemden soyut döneme geçtikleri için	6
	Öğrencilerin üst bilişsel becerilerinin geliştiği için	4
	Teknoloji çağında oldukları için	4
	Toplumda etkin rol almaya başladıkları için	3
Hayır, uygun değil.	Üst bilişsel konuları içerdiği için	10
	Öğretimine geç kalındığı için	3

Tablo 20’ de öğrencilerin politik okuryazarlık konularına yönelik yaş düzeylerinin uygunluk durumları sorulduğunda öğretmenlerin cevapları evet ve hayır teması altında birleşebileceği görülmektedir. Evet temasının altında somut dönemden soyut döneme geçtikleri için ve öğrencilerin üst bilişsel becerilerinin geliştiği için cevapları ön plana çıkmaktadır.

Hayır temasında üst bilişsel konuları içerdiği için cevabı ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Yaş düzeyine uygun değil soyut konular çünkü.” (Ö3)

“Uygun değil, daha erken öğretilmesi gerekmekte.” (Ö4)

“Uygun olduğunu düşünüyorum. Mesela, yönetim şekilleri vb. durumlar 4 ya da 5. sınıfta yer almıyor. 6. sınıfta yer alıyor. 6. sınıfta öğrencilerin soyut döneme geçtiği bir dönem olduğu için yaş düzeyine uygun olduğunu söyleyebilirim. Ama henüz bunu uygulama fırsatım olmadı. Öğrencilere ilgili konuyu işledikten sonra onlardan gelecek dönütlere göre bu konudaki fikrim değişebilir.” (Ö18)

“Basit düzeyde kaldığını düşünüyorum. Öğrencileri konuşmaya yorumlamaya sevk edecek şekilde olmalı. O yüzden yeterli değil.” (Ö20)

“Evet, 13 yaş ve sonrası öğrencilerin bir birey olarak toplumsal yaşama etki edebilecekleri davranışlarda bulduklarını gözlemliyoruz.” (Ö23)

“Yaş düzeyine uygun. Öğrenci bu konuları anlayabilecek düzeydedir.” (Ö34)

4.2.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık Becerisi ile Bağlantılı Olduğunu Düşündükleri Öğrenme Alanları ve Konular Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlık becerisi ile bağlantılı olduğunu düşündükleri öğrenme alanları ve hakkındaki görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin tümünün görüş bildirdikleri görülmektedir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 21’de yer verilmiştir.

Tablo 21. Öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Dersinde Politik Okuryazarlık Becerisi İle Bağlantılı Olduğunu Düşündükleri Öğrenme Alanları ve Konular Hakkındaki Görüşleri

Görüşler		f
Öğrenme Alanı	Etkin vatandaşlık	16
	Birey ve toplum	5
	Küresel bağlantılar	5
	İnsanlar, yerler ve çevreler	2
	Demokrasi	11
	Yönetim şekilleri	10
	Dış politika	5
	İnkılâplar	5
	Haklarımız ve sorumluluklarımız	4
	Atatürk sonrası Türkiye	3

Konular	Çok partili hayata geçiş denemeleri	3
	Atatürk ve demokrasi	2
	Yaşadığımız yerde yönetim	1
	Türk tarihine yolculuk	1
	Haklarımı öğreniyorum	1
	Ülkemizin kaynakları	1
	Çağdaşlaşma	1
	Vatandaşlık bilgisi konuları	1
	Ekonomik Faaliyetler	1
	Rollerimiz	1

Tablo 21’de öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlık becerisi ile bağlantılı olduğunu düşündükleri öğrenme alanları ve konular hakkındaki görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin politik okuryazarlık ile bağdaştırdıkları öğrenme alanları sırasıyla “etkin vatandaşlık”, “birey ve toplum”, “küresel bağlantılar” şeklinde sıralandığı görülmektedir. “İnsanlar, yerler ve çevreler” öğrenme alanının ise sonlarda yer aldığı söylenebilir. Öğretmenlerin politika ile bağdaştırdıkları konuların ise demokrasi, yönetim şekilleri, dış politika, inkılâplar şeklinde sıralandığı görülmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Özellikle küresel bağlantılar ve etkin vatandaşlık konuları çünkü bu noktada politika ve uluslararası siyaset hakkında bilgi verebiliyoruz. İnkılap tarihinde ise bütün konular çünkü tamamen tarih içinde siyasete örnek teşkil ediyor.” (Ö4)

“Rollerimiz, Haklarımız ve Sorumlularımız, Yaşadığımız Yerde Yönetim, Atatürk ve Demokrasi, Atatürk sonrası Türkiye” (Ö15)

“Etkin vatandaşlık ve birey ve toplum öğrenme alanlarını doğrudan bağlantılıdır.” (Ö19)

“4 ve 5. sınıfta haklarını öğreniyor. 6. sınıf birey ve toplum ünitesinde yaşama hakkı, seyahat hakkı vb. hakları öğretmeye çalışıyoruz. Yine aynı sınıfta etkin vatandaşlık ünitesinde yönetim şekillerini öğretiyoruz. 7. sınıfta etkin vatandaşlık ünitesinde demokrasiyi öğretmeye çalışıyoruz. Bu konular politik okuryazarlıkla ilişki” (Ö25)

“7. Sınıf Etkinlik Vatandaşlık ve 6. Sınıf yönetime katılıyorum konuları doğrudan ilgilidir.” (Ö29)

“Birey ve Toplum, Etkin Vatandaşlık, Üretim, Dağıtım ve Tüketim, Küresel ve İnsanlar, Yerler ve Çevreler” (Ö32)

4.2.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derslerinde Politik Okuryazarlık Becerisini Kazandırılmasına Yönelik Etkinlik Yapma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derslerinde politik okuryazarlık becerisini kazandırılmasına yönelik etkinlik yapma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 8’i etkinlik yaptıklarını belirtirken, 2 öğretmenin bazen etkinlik yaptığını, 25 öğretmenin etkinlik yapmadığını belirttiğini söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 22’de yer verilmiştir.

Tablo 22. *Öğretmenlerin Derslerinde Politik Okuryazarlık Becerisini Kazandırılmasına Yönelik Etkinlik Yapma Durumları*

		Görüşler	f
Evet	Oy kullanma		6
	Tartışma		3
	Münazara		2
	Drama		1
	Beyin fırtınası		1
	Dilekçe		1
	Drama		1

Tablo 22’de öğretmenlerin derslerinde politik okuryazarlık becerisini kazandırılmasına yönelik etkinlik yapma durumları sorulduğunda öğretmenlerin oy kullanma, tartışma, münazara ve drama gibi etkinlikleri yaptıkları söylenebilir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Sınıf başkanı seçilirken temsili oy kutusu getiriyorum ve oy kullanıyorum.”
(Ö1)

“Okul genelinde yapılan okul başkanları seçimi örnek olabilir.” (Ö4)

“Henüz buna yönelik bir uygulama yapmadım.” (Ö12)

“En basitinden bir hususta sınıfça karar vereceğimiz zaman öğrencilerin görüşünü almak bu konuda oylama yapmak oy kullanmak sanırım buna örnek olarak verilebilir.” (Ö24)

“Evet, sınıfta siyasi alanda tartışmalar yaptırıyorum.” (Ö25)

“Evet, eğer yeterli zaman varsa münazara” (Ö31)

4.2.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Politik Okuryazarlık Becerisi Kazandırırken Zorlandıkları Konuların Olma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere politik okuryazarlık becerisi kazandırırken zorlandıkları konuların olma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 16’sı zorlandıkları konular olduğu belirtirken 19’i zorlandıkları konu olmadığını söylediği bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine tablo 23’de yer verilmiştir.

Tablo 23. Öğretmenlerin Öğrencilere Politik Okuryazarlık Becerisi Kazandırırken Zorlandıkları Konuların Olma Durumları

	Görüşler	f
Evet, var.	Mülteci sorunu	6
	Vergi	5
	Haklarımı öğreniyorum	2
	Harf inkılâbı	2
	Yönetim biçimleri	2
	Seçimler	1
	Güncel politika ile ilgili konular	1

Tablo 23’de öğretmenlerin öğrencilere politik okuryazarlık becerisi kazandırırken zorlandıkları konuların olma durumları sorulduğunda mülteci sorunu, vergi, haklarımı öğreniyorum ve harf inkılâbı konuları oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Seçim süreci ve seçimlerin nasıl yapıldığı.” (Ö3)

“Evet, var. Güncel politika ile ilgili olan konular da çünkü veli tepkisi idare tepkisi olabilir.” (Ö7)

“Evet, çünkü alt yaşa indirgemek zor.” (Ö16)

“Evet, çünkü bazı kavramların öğrenci zihninde canlandırılan bir imgesi bulunmuyor. Bu da konuyu kavratmakta zorluk çekmeme sebep oluyor.” (Ö20)

“Elbette var. Hakların kullanımı konusunda kendi görüşlerimi de öğrencilerin görüşlerini de törpülemek ve yumuşatmak zorundayım.” (Ö22)

“Yok bilgileri takip ediyorum” (Ö30)

4.2.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Ders Kitabı Dışında Kullandıkları Materyal Ya Da Araç-Gereç Olma Durumlarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında ders kitabı dışında kullandıkları materyal ya da araç-gereç olma durumlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin 18'si materyal ya da araç-gereç kullandıklarını belirtirken, 17'si kullanmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 24'de yer verilmiştir.

Tablo 24. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullandıkları Materyal Ya Da Araç-Gereç Olma Durumları

Tema	Görüşler	f
Teknoloji	Powerpoint	5
	İnternet	4
	Akıllı Tahta	4
	Laptop	1
	Prezente	1
El işi	Kutu	3
	Karton	3
	Kendi notlarım	1
Basım	Anayasa kitapçığı	2
	Dergi	1
	Kaynak kitap	1

Tablo 24'de öğretmenlerin politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında kullandıkları materyal ya da araç-gereç olma durumları sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarının teknoloji, el işi ve basım temaları altında oluşabileceği görülmektedir. Teknoloji temasında PowerPoint ve internet, el işi temasında kutu ve karton basım temasında anayasa kitapçığı cevapları ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Hayır, kullanmıyorum.” (Ö9)

“Ders kitabı yetersiz özellikle ilgili konularda anayasa kitapçığını sınıfa getirerek ilk üç madde üzerinden dersimi anlatıyorum.” (Ö11)

“Sosyal bilgiler sitelerinden kaynaklar ve görseller kullanıyorum.” (Ö18)

“PowerPoint, Prezi gibi sunum araçları ve videolar.” (Ö29)

“Kendi bilgilerimi ve bazen de yetkili kişilerin sözlerini kullanıyorum.” (Ö30)

“Ders kitabı yetersiz kendi notlarımı kullanma gereği duyuyorum.” (Ö32)

4.2.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullanılabilecekleri Öğretim Yöntem ve Tekniklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında kullanılabilecekleri öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde bütün katılımcıların görüş belirttiği görülmektedir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 25’de yer verilmiştir.

Tablo 25. Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasında Kullanılabilecekleri Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Görüşler	f
Münazara	9
Drama	8
Altı şapka tekniği	6
Beyin fırtınası	5
Örnek olay	4
Tartışma	4
Panel	3
Aktif öğrenme	3
Açık oturum	2
Soru cevap	1
Okul dışı öğrenme ortamları	1
Düz anlatım	1
Rol oynama	1
İstasyon	1

Tablo 25’de öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında kullanılabilecekleri öğretim yöntem ve teknikleri sorulduğunda öğretmenlerin münazara, drama, altı şapka ve beyin fırtınası gibi teknikler söyledikleri görülmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Beyin fırtınası tekniği ve altı şapkalı düşünme tekniğinin çok yararlı olabileceğini düşünüyorum.” (Ö4)

“Beyin fırtınası, panel, münazara, açık oturum, drama aktif öğrenme yöntemleri kalıcılık sağladığı için.” (Ö7)

“Münazara, tartışma, örnek olay gibi teknikler kullanılabilir.” (Ö11)

“Drama, rol oynama ve kavram haritası etkili olabiliyor.” (Ö17)

“Tartışma yöntemi kullanırsa yararlı olacağı düşünüyorum ” (Ö21)

“Münazara, tartışma, istasyon.” (Ö33)

4.2.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Dersin İyi Vatandaş Yetiştirme Hedefi ile Politik Okuryazarlık Becerisi Arasındaki İlişki Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi iyi vatandaş yetiştirme hedefi ile politik okuryazarlık becerisi arasındaki ilişki hakkındaki görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 32’sinin ilişkili olduğunu ifade ettiği 3 ise ilişkisinin olmadığını belirttiğini söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 26’da yer verilmiştir.

Tablo 26. Öğretmenlerin İyi Vatandaş Yetiştirme İle Politik Okuryazarlık Becerisinin İlişkisine Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Evet, ilişkilidir	İyi vatandaşın görev ve sorumlulukları bakımından	7
	Bilinçli bireyler yetiştirebilmek bakımından	5
	Olayları sağlıklı değerlendirebilmek bakımından	4
	Dünya sorunlarına duyarlılık bakımından	2
	Ülkenin içinde bulunduğu kötü durumları tespit edebilmek bakımından	2
	Farklı fikirlere saygılı bireyler yetiştirmek bakımından	2
	Müfredat ile ilişkili	1
	Ülke geleceği bakımından	1
	Çağdaş bireyler yetiştirebilmek bakımından	1
	Hayır, ilişkili değildir	Hedefler teoride kaldığı için

Tablo 26’da öğretmenlerin iyi vatandaş yetiştirme ile politik okuryazarlık becerisinin ilişkisine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarının evet ve hayır teması altında birleşebileceği görülmektedir. Evet temasında iyi vatandaşın görev ve sorumlulukları bakımından, bilinçli bireyler yetiştirebilmek bakımından, hayır temasında hedefler teoride kaldığı için cevaplarını verdikleri görmek mümkündür. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Evet, iyi Vatandaş görev ve sorumluluklarını, haklarını bilen vatandaştır.” (Ö2)

“Hayır, sadece vatandaşa devlete olan görevlerini iyi yapsın diye oluşturulmuş hedef olduğunu düşünüyorum.” (Ö14)

“Evet, vatandaşlık görevlerinde oy kullanma var. Etkin vatandaş iyi bir politik okuryazar olmalı bu eğitimi biz veriyoruz.” (Ö17)

“Evet, ülke geleceği ve dünya sorunlarına duyarlılık bakımında ilişkilidir.” (Ö20)

“Hayır, çünkü politik okuryazarlık becerisine sahip olmayan kişilerde iyi vatandaş olabilir.” (Ö22)

“İlişki vardır ama bunun seviyesi düşüktür. Bence "iyi vatandaş" kavramı özellikle birey ve toplum, kültür ve miras ve küresel bağlantılar ile ilişkili. Birinde farklı bireylere saygı, diğerinde kendi kültürünü ve en sonuncusunda da insanlığın ortak mirasını öğrenebiliyor.” (Ö34)

4.2.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerin Derste Politik Okuryazarlık Becerisinin Kazandırılmasına İlişkin Verdikleri Eğitim Hakkındaki Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin derste politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına ilişkin verdikleri eğitim hakkındaki değerlendirmelerine ilişkin bulgular incelendiğinde öğretmenlerden 13’ü bu yönde eğitim verdiklerini düşünürken, 20’si vermediklerini düşünmektedir. Öğretmenlerden 2’si ise bu yönde kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 27’de yer verilmiştir.

Tablo 27. Öğretmenlerin Derste Politik Okuryazarlık ile İlgili Verdikleri Eğitime Yönelik Değerlendirmeleri

Tema	Görüşler	f
Evet, veriyorum	Müfredat konuları gereği değinildiği için	4
	Kazandırılması gereken bir beceri olduğu için	4
	Konular birbirinin tamamlayıcısı olduğu için	3
	Bilinçli bireyler yetiştirdiğim için	2
	Sınıf ortamın demokratik bir yapı olduğu için	1
	Aydınlatıcı bilgiler verdiğim için	1
Hayır, vermiyorum	Yeterince değil	4
	Ders kitapları çok yetersiz	3
	Yaş düzeyine uygun değil	3
	Müfredat yetersiz	2
	Zaman kısıtlı	2

Tablo 27’de öğretmenlerin derste politik okuryazarlık ile ilgili verdikleri eğitime yönelik değerlendirmeleri sorulduğunda öğretmen cevaplarının evet ve hayır temasında birleşebileceği görülmektedir. Evet temasında müfredat konuları gereği değinildiği için ve

kazandırılması gereken bir beceri olduğu için cevapları ön plana çıkarken hayır temasında yeterince değil ve ders kitapları yetersiz cevapları ön plandadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Hayır, yeterince değil kitaplar ve zaman çok yetersiz.” (Ö2)

“Evet, çünkü konuları işlerken her daim dil din ırk renk cinsiyet ayrımı gözetmeksizin demokratik bir tutum içinde bilgi vermeye çalışıyorum. Bu bilgilerin mümkün olduğundan tartışılmasını istiyorum ve öğrencilerime de aynı tutum içinde hak ödev ve sorumluluklarını öğretiyorum.” (Ö4)

“Hayır, çünkü konular kitaplarda çok yetersiz.” (Ö16)

“Evet, çünkü bilinçli vatandaşlar yetiştirdiğimi düşünüyorum. Çünkü öğrencilerimin en azından bir kısmı ülke ve dünya sorunlarına karşı duyarlılar.” (Ö26)

“Hayır, çünkü ders kitapları yetersiz kitaplar yeterli olsa bile zaman çok kısıtlı.” (Ö27)

“Kısıtlı Bir politik okuryazarlık eğitimi veriyoruz. Ödevler konusunda öğrencilerin yeterli eğitim aldığını düşünüyorum. Ama haklar konusunda bazı sınırlılıklar koymak zorunda kalıyoruz. Öğrenciler düşüncelerini açık açık ifade edebilecekleri bir ortam yaşamıyorlar maalesef.” (Ö35)

4.2.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders Kapsamında Politik Okuryazarlık Eğitiminin Hangi Sınıftan İtibaren Verilmesi Gerektiğine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ders kapsamında politik okuryazarlık eğitiminin hangi sınıftan itibaren verilmesi gerektiğine yönelik görüşleri incelendiğinde katılımcılarının tamamının görüş belirttiği görülmektedir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 28’de yer verilmiştir.

Tablo 28. Öğretmenlerin Ders Kapsamında Politik Okuryazarlık Eğitiminin Hangi Sınıftan İtibaren Verilmesi Gerektiğine Yönelik Görüşleri

Tema	Görüşler	f
Birinci	4. sınıftan itibaren	2
Kademe	1. sınıftan itibaren	2
	Okul öncesinden itibaren	1

İkinci	7. sınıftan itibaren	9
Kademe	5. sınıftan itibaren	7
	6. sınıftan itibaren	7
	8. sınıftan itibaren	7

Tablo 28’de öğretmenlerin ders kapsamında politik okuryazarlık eğitiminin hangi sınıftan itibaren verilmesi gerektiğine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin cevapları birinci kademe ve ikinci kademe temaları altında birleşebileceği görülmektedir. Birinci kademe temasında 4. ve 2. sınıf, ikinci kademe temasında 7. sınıf cevapları ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin ders kapsamında politik okuryazarlık eğitiminin hangi sınıftan itibaren verilmesi gerektiğine yönelik görüşlerinin nedenleri sorulduğunda ise; öğretmenlerin büyük çoğunluğu *yaş düzeyine uygunluk (f: 23)* yanıtını verirken, bu yanıtı *gelişim dönemleri (f: 7)* ve *program açısından (f: 5)* yanıtı takip etmektedir. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Okul öncesinden itibaren verilmelidir.” (Ö1)

“ 6. sınıf ideal olabilir. Soyut döneme artık büyük ölçüde geçildiğini düşündüğüm için.” (Ö3)

“7.Sınıftan itibaren. Çünkü politika bazı kişilerde büyük ilgi uyandırabiliyor. Bu da o kişinin diğer bireysel özelliklerinin önüne geçebiliyor.” (Ö10)

“8. sınıf olabilir, daha küçük yaşta bazı soyut kavramları anlamıyorlar.” (Ö34)

“Sınıfta başlanmalı sarmal bir biçimde tüm sınıf düzeylerinde bu eğitim devam etmeli.” (Ö12)

“5. sınıf olmalı program daha rahat.” (Ö26)

4.2.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Politik Okuryazarlık Becerisini Öğrencilere Nasıl Kazandırılabilmesine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisini öğrencilere nasıl kazandırabileceğine yönelik görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin sadece 2’si bilgin yok diyerek cevap vermiştir. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 29’da yer verilmiştir.

Tablo 29. Öğretmenlerin Politik Okuryazarlık Becerisini Öğrencilere Nasıl Kazandırılabilmesine Yönelik Görüşleri

Görüşler	f
Yaparak yaşayarak	7
Öğrencilerin okul yönetimine etkili katılımını sağlayarak	6
Somut örnekler kullanarak	6
Demokratik tartışma ortamları sunarak	5
Ek etkinlik planları ile	4
Öğrenci görüşlerine değer vererek	4
Aktif öğrenme yöntem ve teknikleri uygulayarak	4
Öğrenci görüşlerine değer vererek	4
Araştırma inceleme yoluyla	3
Güncel haberlere yönelik haber defteri uygulaması ile	3
Örtük öğretim ile	3
Farklıklara saygı değerini kazandırmak ile	2
Materyal kullanarak	2
Drama etkinlikleri ile	1
Dersin konu ağırlığını azaltarak	1

Tablo 29’da öğretmenlerin politik okuryazarlık becerisini öğrencilere nasıl kazandırılabilmesine yönelik görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarında yaparak yaşayarak, öğrencilerin okul yönetimine etkili şekilde katılımını sağlayarak, somut örnekler kullanarak, demokratik tartışma ortamları sunarak ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Ben gündemi takip ettirip haber defteri uygulaması yaptırıyordum.” (Ö2)

“Derste yeri geldikçe anlatılarak etkinlikler pano vb. hazırlanarak önemli şahsiyetlerden örnekler verilerek...” (Ö5)

“Ek etkinlik, kitapta bu konulara daha fazla yer verilmeli ders saati artmalı.” (Ö15)

“Farklı düşünme, eleştirme, süzgeçten geçirme araştırmayı hayatlarının bir parçası haline getirerek, birkaç ders saatinde değil hayatlarının her anında yetkin bireyler olmalarını sağlayarak kazandırılır.” (Ö19)

“Farklı ülkelerdeki yönetim şekilleri, bunların eksi ve artı yönleri öğrenciye kazandırılabilir. Yine bilimsel araştırma kapsamında öğrencilerden içinde bulunduğu mahalle muhtarıyla bir görüşme ayarlayabilirler. Öğrencilerle belediyeye gidip çocuk meclislerini görebilecekleri bir gezi yapılabilir. Sınıf

içerisinde ekonomik olacağından haber kaynaklarından politik okuryazarlık becerisine yönelik videolar izletilip sınıf içerisinde demokratik bir tartışma yapılabilir.”(Ö29)

“Bu yaş düzeyine somut yaşantılar sunmak gerek.” (Ö35)

4.2.13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilerin Politik Okuryazar Olmasının Önemi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin politik okuryazar olmasının önemi hakkındaki görüşleri incelendiğinde çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerden 31’i öğrencilerin politik okuryazar olmasını önemli görürken sadece 4 öğretmenin önemsiz gördüğü söylemek mümkündür. Öğretmenlerin konu hakkındaki görüşlerine Tablo 30’da yer verilmiştir.

Tablo 30. *Öğretmenlerin Öğrencilerin Politik Okuryazar Olmasının Önemi Hakkındaki Görüşleri*

Görüşler	f
İyi bir vatandaş olabilmeleri için	9
Oy kullanacakları için	5
Özgür bireyler olabilmeleri için	5
Siyasi tarihini öğrenebilmesi için	3
Politika her alanı etkilediği için	3
Toplumda aktif rol alacağı için	2
Günümüz eğitim sistemi gerektirdiği için	2
Gerçek hayatı görebilmeleri için	2
Toplumsal sorunları çözebilmeleri için	2
İnsan haklarını öğrenebilmeleri için	2
Farklılıklara saygı duyabilmeleri için	2
Yaş düzeyine uygun değil	1

Tablo 30’da öğretmenlerin öğrencilerin politik okuryazar olmasının önemi hakkındaki görüşleri sorulduğunda öğretmenlerin cevaplarında iyi bir vatandaş olabilmeleri için, oy kullanacakları için, özgür bireyler olabilmeleri için ön plana çıkmaktadır. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan bazıları şu şekildedir:

“Önemlidir. Çünkü günümüzün eğitim sistemi bunu gerektiriyor.” (Ö2)

“Önemlidir politika ekonomi bilim sanat spor vb. her alanı etkilemekte bu yüzden önemlidir.” (Ö14)

“Önemlidir. Çünkü bu çocuklar 18 yaşında oy kullanıyor. Geleceği şekillendirecek bu yüzden önemli.” (Ö17)

“Öğrencilerin bilinçli birer vatandaş olması açısından önemlidir.” (Ö22)

“Önemli değildir, herkes politikayla ilgilenmek zorunda değil.” (Ö35)

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde analizler sonrasında elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır. İlgili sonuçlar literatürde karşılaşılan diğer araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırılıp, alan yazına öneriler sunulacaktır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık durumlarını ve sosyal bilgiler öğretimindeki politika bilimine yönelik görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada bulgular genel olarak değerlendirildiğinde; çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlasının politik konulara yönelik sohbetlerden hoşlandığını söylemek mümkündür. Öğretmenlerin politika kavramını ilişkin metaforları olumsuz, doğa, eğlence ve obje temalarında birleşirken olumsuz metaforların fazlalığı dikkati çekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun politik haberleri takip ettiklerini söylemek mümkünken daha çok internet ve televizyon gibi kaynaklardan yararlandıklarını söylemek mümkündür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisine ilişkin görüşleri incelendiğinde ulusal ve uluslararası politik durumları yorumlayabilme ve tarafsız olma gibi görüşler ön plana çıkmaktadır.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin 3 tanesi kendini kısmen politik okuryazar olarak nitelendirirken geriye kalan 32 öğretmenin yarısı kendini politik okuryazar olarak nitelendirmekte, diğer yarısının ise kendini politik okuryazar olarak nitelendirmediği tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık metaforlarının doğa, obje, iletişim, meslek ve olumsuz temalar altında birleştiği görülmektedir. Doğa ve obje metaforlarının sıklığı dikkati çekerken, doğa temasında hayat ve akarsu obje temasında kitap ve terazi metaforları öne çıkmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun derslerde tartışmalı konulara değinmediğini söylemek mümkündür. Tartışmalı konulara değinmeyen sosyal bilgiler öğretmenlerinin devlet memuru oldukları için cevabını vermeleri dikkat çekicidir. Çalışma grubunu oluşturan sosyal bilgiler öğretmenlerinin 18'i lisans eğitiminde siyaset bilimi dersi aldığını belirtirken 17'si almadığını belirtmiştir. Siyaset bilimi dersi almayan öğretmenlerin

kendini politik okuryazar olarak nitelendirmemesi dikkat çekici bir bulgudur. Bunun yanında öğretmenlerin büyük çoğunluğu aldıkları siyaset bilimi dersinin kendilerine katkısı olmadığını belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu mesleki bilgilerinin politik okuryazarlığa yönelik bilgilerini şekillendirdiğini belirtmiştir.

Çalışma grubunu oluşturan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda politik okuryazarlık becerisinin yer almasına olumlu bir karar olarak nitelendirirken, öğretmenlerden 18'i politik okuryazarlık becerisine yönelik olarak konuların yeterli olduğunu 14'ü ise yetersiz olduğunu belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu öğretim programında yer alan politik okuryazarlık becerisine yönelik konuların öğrenci düzeyine uygun olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisi ile bağlantılı olduğunu düşündüğü öğrenme alanlarının başında etkin vatandaşlık öğrenme alanı gelirken, konu olarak yönetim şekilleri, demokrasi, dış politika ve inkılaplar cevaplarını verdiklerini söylemek mümkündür.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin büyük çoğunluğu politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinlik yapmadığını belirtmiştir. Bunun yanında sadece 8 öğretmen etkinlik yaptığını belirtirken en sık kullanılan etkinliğin oy kullanma biçiminde gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 19'u politik okuryazarlık becerisini kazandırırken zorlandıkları konu olduğunu, bu konuların mülteci sorunu ve vergi gibi konular olduğunu belirtirken 16 öğretmen ise zorlanmadığını belirtmiştir. Sosyal bilgiler öğretiminde politik okuryazarlık becerisini kazandırırken zorlandıkları konular olduğunu belirten öğretmenlerin aynı zamanda derslerde etkinlik yapmayan öğretmenler olması dikkat çekicidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 18'i politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında ders kitabı dışında materyal ya da araç gereç kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu araç gereçlerin başında Powerpoint sunusu ve internetin geldiği tespit edilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması için kullanılabilecek yöntem ve teknikler sorulduğunda münazara, drama ve altı şapka tekniği sıklıkla belirttiklerini söylemek mümkündür. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun politik okuryazarlık becerisini iyi vatandaş yetiştirme hedefi ile ilişkili olduğunu belirttiklerini söylemek mümkündür. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin büyük çoğunluğu derslerinde politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına yönelik bir eğitim vermediği tespit edilmiştir. Çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin büyük çoğunluğu

politik okuryazarlık eğitiminin ikinci kademedede verilmesi gerektiğini en ideal sınıfın ise 7. sınıf olarak belirttiklerini söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politika kavramına yönelik metaforlarının “Olumsuz”, “Doğa”, “Eğlence” ve “Objekt” gibi farklı temalar etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Koçoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının siyaset kavramına ilişkin metaforlarının çoğunun “materyal algısı”, “doğa ögesi”, “hayvanat algısı” ve “şans oyunu” gibi farklı temalar altında birleşmesi farklı algılara sahip olduklarının göstergesi niteliğindedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının “doğa” ve “objekt” gibi ortak temalar oluşturması dikkat çekicidir. Bu durum çalışmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Öte yandan Tarhan’ın (2016) çalışmasında öğretmen adaylarının söylediği metaforlara ait temalar en çok siyasetin gerekliliği altında toplanmış, onu takip eden temalar ise siyasetin zor oluşu ve sevilmeyen siyaset teması altında şekillenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik haberleri takip etme durumları değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunun politik haberleri takip ettiğini söylemek mümkündür. Kıdem yılı ile politik haberleri takip etme düzeyi karşılaştırıldığında kıdem yılı fazla olan öğretmenlerin çoğunun politik haberleri, gazete ve TV gibi iletişim araçlarından takip ederken kıdem yılı daha düşük olan öğretmenlerin çoğunun sosyal medyayı tercih ettiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda Akhan (2011) yüksek lisans tezinde, Uğurlu (2015) çalışmasında ve Kaya (2013) doktora tezinde de öğretmen adaylarının internet ve televizyon gibi medya araçlarını daha fazla kullandıklarını saptamıştır. Öğretmen adaylarının mesleğe başladıktan sonrada bu alışkanlığını devam ettirdiği söylemek mümkündür. Benzer sonuç çalışmada da ortaya konmuş, öğretmenlerin politik haberleri çoğunlukla internet ve televizyondan takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Politik okuryazarlık vatandaşların ulusal, yerel ve uluslararası bilgilere sahip olmasını içerir (Advisory Group on Citizenship, 1998, s. 13). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu politik okuryazarlık becerisini ulusal ve uluslararası politik durumları yorumlayabilme ve tarafsız olma olarak nitelendirmiştir. Faiz ve Dönmez (2016) politik okuryazarlığı bireylerin; beceri, değer ve bilgi aracılığı ile sosyal yaşamda kendilerini nasıl etkili hale getirebileceklerini öğrenmeleri olarak tanımlamıştır. Badlan (2016) ise doktora tezinde politik okuryazarlığı bilgi, beceri ve değerlerin birleşimiyle beraber vatandaşların aktif olarak politik katılım sergilemesi olarak tanımlamıştır. Şan (2021) doktora tezinde sosyal bilgiler öğretmen adayları politik okuryazarlığı bilgiyi içermekle beraber bunun yanında

empati, politik katılım, politik becerilerini ve hoşgörü, politik düşünme, saygı, özgür düşünme, eşitlik ve adalet değerlerini kullanarak politik olayları değerlendirme olarak tanımlamıştır. Bu tanımların çalışmanın sonucundan farklı olduğu görülmektedir.

Douglas (2002) çalışmasında öğretmen eğitiminde politik okuryazarlık becerisine yönelik çalışmaların önemi vurgulamıştır. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarısı kendini politik okuryazar olarak değerlendirirken diğer yarısı politik okuryazar olmadığını ifade etmiştir. Bektaş ve Zabun (2019) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik becerilerinin yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Araştırmanın bu sonucu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Faiz (2016) doktora tezinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerini orta seviyede olduğunu tespit edilmiştir. Politik okuryazarlık becerisini öğrencilere kazandıracak olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu beceriye kendilerinin sahip olması son derece önemlidir. Araştırmanın bulgularından yola çıkarak sosyal bilgiler öğretmenlerine politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması gerekmektedir. Achinstein, (2006) öğretmenler ile yaptığı çalışmada mesleğe yeni başlayan öğretmenlere politik okuryazarlık eğitiminin verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bakımdan araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık metaforları incelendiğinde ise; metaforların farklı temalar etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Bu durum öğretmenlerin farklı algılara sahip olduğunu gösterir niteliktedir. Borhaug (2008) çalışmasında öğretmenlerin güncel tartışmalı konulara değindiğini ve öğrencilerin tartışmasına izin verdiğini belirtmiştir. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun derslerinde politik okuryazarlık kapsamında tartışmalı konulara değinmediği sonucuna ulaşıldığını söylemek mümkündür. Bu sonuç Borhaug'un çalışması ile farklılık göstermektedir.

Çopur (2015) yüksek lisans tez çalışmasında sınıf içinde tartışmalı konuların ele alınmasının önündeki engeller arasında veli tepkisinin var olduğunu ortaya koymuştur. Yine Aynuz (2020) yüksek lisans tezinde öğretmen adayları, sınıf içinde tartışmalı konuların ele alınmasının önündeki engelleri sınav odaklı eğitim, okul yöneticilerinin tepkisi ve velilerin tepkisi şeklinde belirtmişlerdir. Çalışmada ise bu durumun nedeni olarak çoğunlukla devlet memuru olmanın getirdiği durumlar gösterilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 18'inin lisans eğitiminde siyaset bilimi dersi aldığı, 17'inin ise siyaset bilimi dersi almadığını belirttikleri görülmektedir. Bunun yanında

öğretmenlerin çoğunluğu siyaset bilimi ile ilgili derslerin politik okuryazarlık becerilerine katkısı olmadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Tarhan (2015) çalışmasında öğretmen adaylarının tamamı direkt siyaset bilimi dersine ilişkin ders belirtmeseler de okul hayatı boyunca verilen eğitimin politik okuryazarlık becerisini kazanmada etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Bu durum çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin mesleklerinin politik okuryazarlığa yönelik bilgilerini şekillendirme durumuna ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde ise, öğretmenlerin büyük çoğunluğu mesleklerinin politik okuryazarlığa yönelik bilgilerini şekillendirmede etkisi olduğunu ifade etmektedir. Öğretmenlerin mesleklerinin politik okuryazarlık becerilerine katkısı olduğunu ifade edip lisans derslerinin bu becerilerine katkısı olmadığını belirtmesi dikkat çekici bir durumdur. Öğretmenlerin aldıkları lisans eğitiminin politik okuryazarlık becerisi açısından geliştirilmesi son derece önemlidir. Nitekim çalışmanın bu yönü alanyazındaki çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Akhan, 2011; Faiz, 2016; Kuş ve Tarhan, 2016, Demir, 2019; ve Şan, 2021'in çalışmaları da öğretmen adaylarının lisans eğitiminde aldıkları eğitimin politik okuryazarlık becerisi açısından geliştirilmesini ifade etmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na politik okuryazarlık becerisinin eklenmesini olumlu bir karar olduğunu belirtirken bunun yanında programın politik okuryazarlık becerisinin kazandırılması için programın yetersiz olduğunu belirten öğretmenlerin olduğunu söylemek mümkündür. Tarhan (2019) doktora tezinde öğrencilerin siyaset okuryazarlığının beceri boyutunda birtakım eksikler olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum programı yetersiz gören öğretmenleri destekler niteliktedir. Hunter ve Rack (2016) çalışmasında Yeni Zelanda Müfredatında politik eğitimin yer aldığını belirtirken, öğrencilerin politik okuryazarlık becerisi geliştirmek için daha fazla politik öğrenmelere ağırlık verilmesini ifade etmiştir. Awan ve Perveen (2017) çalışmasında Pakistan'da mevcut ortaokul programlarının politik okuryazarlık becerisinin öğrenciye kazandırılmasında yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Dudley ve Gitelson (2002) çalışmasında ABD'de Politik okuryazarlık açısından sosyal bilgiler programının yetersiz olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmalarda araştırmancının bulguları ile örtüşmemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunluğu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan politik okuryazarlık becerisine ilişkin konuları yeterli olduğunu düşünmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğu sosyal bilgiler öğretim programında politik okuryazarlık becerisine ilişkin konuların öğrencilerin yaş düzeylerine olduğunu

düşünmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerin politik okuryazarlık becerisi ile sıklıkla bağdaştırdıkları öğrenme alanının “etkin vatandaşlık” öğrenme alanı olurken, öğretmenlerin “kültür ve miras”, “üretim, dağıtım ve tüketim” ve “bilim teknoloji toplum” öğrenme alanları ile politik okuryazarlık becerisini ilişkilendirmemesi dikkat çekici bir sonuçtur. Öğretmenlerin politik okuryazarlık ile bağdaştırdıkları konuların ise yönetim şekilleri, demokrasi, dış politika, inkılâplar şeklinde sıralandığı görülmüştür. Görmez’in (2018) çalışmasında 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programında toplamda yedi öğrenme alanının dört tanesinde (Birey ve Toplum, İnsanlar, Yerler ve Çevreler, Üretim, Dağıtım ve Tüketim ve Etkin Vatandaşlık) doğrudan veya dolaylı politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmaya çalışıldığı saptanmıştır. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında politik okuryazarlık becerisinin temeli olan yasa, anayasa, özgürlük, sosyal katılım, insan hakları, bağımsızlık, düşünce özgürlüğü, farklılıklara saygı, iletişim özgürlüğü, katılım hakkı, vergi verme, çocuk hakkı, vatandaşın görev ve sorumlulukları, demokrasi, yönetim biçimleri ve birçok konu ile kavrama yer verildiğini ortaya koymuştur. Çalışmada da öğretmenlerin en çok bağdaştırdıkları öğrenme alanının “etkin vatandaşlık” konunun ise “demokrasi” olması Görmez’in (2018) çalışması ile benzerlik göstermektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun derslerinde politik okuryazarlık becerisini kazandırılmasına yönelik etkinlik yapmadığı tespit edilmiştir. Faiz (2016) sosyal bilgiler öğretmen adayları etkili politik okuryazarlık eğitiminin gerçekleştirilememesini, derslerde öğretmenlerin yöntem ve teknik kullanmamasına bağladıklarını tespit etmiştir. Bu sonuç araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Borhaug (2008) ise öğretmenlerin derslerde politik okuryazarlık kapmasında seçim uygulaması, münazara, siyasi parti programlarının incelenmesi ve gazete hazırlama gibi yöntem teknik ve etkinlik yaptıklarını ortaya koymuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çoğunun öğrencilere politik okuryazarlık becerisi kazandırırken zorlandıkları konu olmadığı tespit edilmiştir. Tarhan’ın (2019) çalışmasında ortaokul öğrencileri politik konuları anladıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuç araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 18’i politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında ders kitabı dışında materyal ya da araç-gereç kullandıklarını belirtirken, 17’si kullanmadığını belirtmiştir. Materyal ya da araç-gereç kullanan öğretmen sayısı her ne kadar fazla olsa da kullanmayan öğretmenlerin sayısı da göz ardı edilmemelidir. Faiz (2016) çalışmasında öğretmen adaylarının politik okuryazarlık eğitimin materyal kullanılmamasını önemli bir eksiklik olarak gördüklerini tespit etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasında kullanılabilecekleri öğretim yöntem ve tekniklerine örnek olarak münazara, drama, altı şapka ve beyin fırtınası gibi teknikleri söyledikleri tespit edilmiştir. Burada derslerinde yöntem ve teknik kullanmadıkları belirten öğretmenlerinde yöntem ve teknik önermesi dikkat çekicidir. Bu da öğretmenlerin yöntem ve teknikleri hakım olduğunu fakat derslerinde kullanmadıklarını gösterir niteliktedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu sosyal bilgiler dersi iyi vatandaş yetiştirme hedefi ile politik okuryazarlık becerisinin ilişkili olduğunu ifade etmiştir. Nitekim Collins (1992) göre politik okuryazarlık becerisi, vatandaş eğitimi için öğretim programında yer almıştır. Borhaug (2008) sosyal bilgiler dersi aracılığıyla verilecek politik eğitim öğrencilerin etkili bir vatandaş olarak topluma katılıp, toplumu nasıl değiştirebileceğini öğretmeyi amaçlamaktadır. Faiz (2016) ise vatandaşlık eğitiminin temeli olan politik okuryazarlık becerisine sahip etkin ve bilgili bireyler yetiştirildiğinde, bireylerin üyesi oldukları topluma olumlu katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Kuş ve Tarhan (2016) Türkiye’de öğrencilerin iyi vatandaş olabilmelerinin Sosyal bilgiler dersi aracılığıyla verilecek olan politik eğitim ile gerçekleşebileceğini ifade etmiştir. Kara ve Tangülü (2017) etkin vatandaşlık davranışlarının kazandırıldığı en önemli dersin sosyal bilgiler dersi olduğunu ifade ederken, etkin bir vatandaşlık gelişiminin politik okuryazarlık becerisinin yüksek olmasıyla sağlanabileceğini belirtmiştir. Demir (2019) göre politik okuryazarlık becerisi öğrencilerin etkin vatandaşlar olarak yetişmesine katkı sağlaması, sosyal bilgilerin etkin vatandaş yetiştirme hedefi uyumaktadır. Tarhan (2019) politik okuryazarlığı vatandaşlık eğitiminin önemli bir parçası olarak ifade edip sosyal bilgiler dersinin iyi vatandaş yetiştirme hedefine katkı sağlayacağını ortaya koymuştur. Şan (2021) ise politik okuryazarlık becerisinin vatandaşlık eğitimi temeline alan sosyal bilgiler dersi için önemli bir beceri olduğunu ifade etmiştir. Araştırmaların bu sonuçları çalışmanın bu bulgusu ile örtüşmektedir. Öte yandan sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun derste politik okuryazarlık becerisinin kazandırılmasına ilişkin eğitim vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin ders kapsamında politik okuryazarlık eğitiminin hangi sınıftan itibaren verilmesi gerektiği sorulduğuna 7. sınıf cevabı ile ortaokul kademesini işaret ettiği görülmüştür. Faiz (2016) araştırmasında öğretmen adayları da politik okuryazarlık eğitiminin ortaokulda başlayıp yaşam boyu sürmesi gerektiğini belirttiklerini ortaya koymuştur. İnan (2021) yine politik okuryazarlık eğitiminin başlaması için ortaokul dönemini önermiştir. Bu bakımdan çalışmalar

araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir. Araştırmada bu dönemin öne çıkmasında temel sebep olarak öğretmenler, öğrencilerin yaş düzeyine uygunluğunu belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilerin politik okuryazarlık becerisini en iyi yaparak yaşayarak öğrenebilecekleri belirtmişlerdir. Hunter ve Rack (2016) ve Lockyer (2008) ise öğrenme sürecinde öğrencilerin aktif olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük çoğunluğu öğrencilerin politik okuryazar olmasının iyi bir vatandaş olabilmeleri için önemli olduğunu belirtmiştir. Collins (1992) ve Akhan (2011) çalışmalarında iyi bir vatandaşın politik okuryazarlık becerisine sahip olmasını gerektiğini belirtmişlerdir. Borhaug (2008) sosyal bilgiler öğretmenleri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin etkili ve katılımcı vatandaş olmaları için iyi bir politik eğitim alması gerektiğini savunmuştur. Lockyer (2007) ise çalışmada çocuk yaşlarda alınan politik okuryazarlık eğitiminin iyi vatandaş olmanın temeli olduğunu ifade etmiştir. Faiz, (2016) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı doktora tezinde, Demir (2019) sosyal bilgiler öğretmen adayları yaptığı yüksek lisans tezinde, Tarhan, (2019) ortaokul öğrencileri ile yaptığı doktora tezinde, Şan (2021) sosyal bilgiler öğretmen adayları ile yaptığı doktora tezinde etkin iyi bir vatandaş olmanın temelinde politik okuryazarlık becerisinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bakımdan çalışmalar araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmanın bu kısmında araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkarak önerilerde bulunulmuştur.

- Sosyal bilgiler dersinin amacı iyi insan iyi vatandaş yetiştirmektir. İyi vatandaş ise haklarını bilen sorumluluklarını yerine getiren kişidir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarına lisans eğitiminde politik okuryazarlığın kazandırılması adına verilen derslerin niteliği arttırılabilir.
- Millî Eğitim Bakanlığında halen görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerine politik okuryazarlığı geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim verilebilir.
- Politika sadece sosyal bilgiler öğretmenlerini ilgilendiren bir bilim değildir. Her öğretmenin politik okuryazar olması öğrencilerin gelişimini olum yönde etkileyecektir. Bu doğrultuda araştırma tüm branş öğretmenleri ile yapılabilir.

- Araştırmada ğretmenlerin politik okuryazarlığın kazandırılmasına yönelik belirttikleri etkinlikler sınırlıdır bu nedenle politik okuryazarlığın kazandırılmasına yönelik etkinlik kitabı hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

- Achinstein, B. (2006). New teacher and mentor political literacy: Reading, navigating and transforming induction contexts. *Teachers and teaching*, 12(2), 123-138.
- Advisory Group on Citizenship (1998). Education for citizenship and the teaching of Democracy in schools. London: Qualifications and Curriculum Authority. <https://dera.ioe.ac.uk/4385/1/crickreport1998.pdf> adresinden 08.02.2022 de alındı.
- Akbaba, B. ve Aksoy, B. (2019). *Sosyal bilgilerde beceri öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Akhan, O. (2011). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Politika Bilimine Yönelik Eğilimlerinin Belirlenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aktekin, S. (2016). *Sosyal bilgiler ve siyaset bilimi*. D. Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi*. (ss.179-190). Ankara: Pegem Akademi.
- Altan, C. (2011). Eğitim-siyasal eğilim ilişkisi: Mersin örneği. *CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12 (1), 313-329.
- Altun, A. (2015). Çevrimiçi ortamdaki tartışma kültürüne yönelik bir inceleme: Osmanlı Türkçesi Tartışmaları. *Electronic Turkish Studies*, 10(12).
- Arslanel, M. N. ve Eryücel, E. (2012). Modern Devlet Anlayışının Felsefi Temelleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15 (2) , 1-20.
- Aslan, H. M. (2019). *Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin politik okuryazarlık becerilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Aşıcı, M. (2009). Kişisel ve sosyal bir değer olarak okuryazarlık. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 9-26.
- Ay, S., T. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 6 (2), 31-63.
- Aynuz, A. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tartışmalı konuların öğretimine yönelik algı, tutum ve görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bolu.

- Badlan, K. (2016). *Explorations into young people's political literacy*. Unpublished Doctoral thesis, Anglia Ruskin University.
- Barnes, S. and Kaase, M. (1979). *Political action: Mass participation in five Western democracies*. Beverly Hills: Sage.
- Beznosova, D. A. (2016). Political literacy and the methods of its formation in the social science lesson. *Education and socio-economic problems of the development of modern society*, 7-11.
- Bektaş, Ö. ve Zabun, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin politik becerileri. *Journal of International Social Research*, 12(63).
- Brett, P. Ted, C. Treharne, D. Speakers, K., Demaine, J., Arthur, J., Davies, I., Palmer, J. Davison, J., Jerome, L., Miles, C., Gove-Humphries, A., West, L.& Lewis, M. (2002). Workshop on Political Literacy “Political Literacy within ITT Citizenship Education”. University of Birmingham 19 November. file:///C:/Users/USER/Downloads/Political_Literacy_within_Citizenship_Education_In.pdf adresinden 07.02.2022 de alındı.
- Brooks, J. S., and Normore, A. H. (2010). Educational leadership and globalization: Literacy for a global perspective. *Educational Policy*, 24(1), 52–82.
- Borhaug, K. (2008). “Educating Voters: Political Education in Norwegian UpperSecondary Schools”. *Journal Of Curriculum Studies*. 40 (5): 579-600.
- Carr, P. R. and Porfilio, B. J. (2009). Computers, the media and multicultural education: Seeking engagement and political literacy. *Intercultural Education*, 20 (2), 91-107.
- Cassel, A. A. and Lo, C. C. (1997). Theories of political literacy. *Political Behavior*, 19 (4), 317-335.
- Charlton, J. (1964). Political Literacy through Basic Education. *Improving College and University Teaching*, 12 (1), 51-53.
- Clayton, E. (2022). Aristotle: Politics. Internet Encyclopedia of philosophy. <https://iep.utm.edu/aris-pol/#H7> adresinden 07.02. 2022 de alındı.

- Collins, H. (1992). Political literacy: Education for Democracy Papers on Parliament, 14.[http://www.aph.gov.au/~~/link.aspx?_id=1322CB719E034CC0AE685C780E53D7FA &_z=z](http://www.aph.gov.au/~~/link.aspx?_id=1322CB719E034CC0AE685C780E53D7FA&_z=z) 20.06.2022 tarihinde ulaşılmıştır.
- Crick, B. (1978). Basic concepts for political education. Crick, B. and Porter, A. (Ed.). *Political education and political literacy* (pp. 47-63). London: Longman.
- Crick, B. (2007). Citizenship: The Political and the Democratic. *British Journal of Education Studies*, 55, 235-248.
- Çakmak, E. (2013). “Kil Tabletten-Tablet Bilgisayara Okuryazarlık”. Ebru Gençtürk ve Karatekin (Ed.), *Sosyal Bilgiler İçin Çoklu Okuryazarlıklar* (ss. 2-23). Ankara: Pegem akademi.
- Çetin, K. (2003). Türk eğitim tarihinde sosyal bilimler ve sosyal bilgilerin tarihsel süreci. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1-2).
- Çınar, M. (2022). *Coğrafya eğitimi ve politik okuryazarlık*. İksad Yayın Evi, Ankara.
- Çopur, A. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tartışmalı konuların öğretimine ilişkin düşüncelerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Çuhadar, A. (2006). *Üniversite öğretim elemanı ve öğrencilerinin demokrasi anlayışlarının siyasal toplumsallaşma bağlamında cinsiyet, bilim alanı, akademik aşama ve siyasal katılımçılık değişkenleri açısından incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 13 (19), 2150-2175.
- Dağ, R. (2019). Siyasal davranış ve demografik özellikler arasındaki ilişki: Adıyaman ili örneği. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1) , 25-52.
- Dağ, N., Sözer, M. A. ve Sel, B. (2015). Political education in school. *Educational Research And Reviews*, 10 (14), 1881-1887.
- Demir, A. (2012). Hak, adalet ve özgürlük bağlamında Rousseau. *Akademik Bakış Dergisi*. 33, (1-9).

- Demir, A. G. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları (İnönü Üniversitesi örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Demircioğlu, İ. H. (2006). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşleri. *Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 113-124.
- De Huszar, G. B. (2020). Bireysel Özgürlük ve “Beşeri Bilimler” (Çev. M. Şahin,) . *Liberal Düşünce Dergisi*, 25 (98) , 159-163.
- Doğanay, A., Çuhadar, A. ve Sarı, M. (2007). Öğretmen adaylarının siyasal katılımçılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 50 (50), 213-246.
- Douglas, A. (2002). Educating for real and hoped for political worlds: Ways forward in developing political literacy. ITTCitized website. <http://www.citized.info>
- Dudley, R. L. and Gitelson, A. R. (2002). Political literacy, civic education, and civic engagement: A return to political socialization? *Applied Developmental Science*, 6(4), 175–182.
- Ertem, A. ve Akbulut, E. (2022). Uzaktan piyano eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretim elemanı görüşleri. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1) , 36-49.
- Estep, J. (2016). Political Literacy in Composition and Rhetoric: Defending Academic Discourse Against Postmodern Pluralism, Donald Lazere: Carbondale: Southern Illinois University Press, 2015. 342 pages. \$40.00 paperback. *Rhetoric Review*, 35(4), 385-387.
- Faiz, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık durumları*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2016). Öğretmen adaylarının siyaset okuryazarlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3629-3642.
- Fyfe, I. (2007). Hidden in the curriculum: Political literacy and education for citizenship in Australia. *Melbourne Journal of Politics*, 32, 110-134.

- Gedik, İ. (1998). Dünyanın Oluşumundan İnsanlığın Gelişimine: Değişimler ve Dönüşümler. *Jeoloji Mühendisliği Dergisi* , 21 (1) , 75-139.
- Gofor ve NDI. (2021). *Gençlerin politik tercihleri araştırması raporu*. (4 Mayıs 2021 tarihinde <https://www.go-for.org/2021/12/genclerin-politik-tercihleri-arastirmasi> sitesinden alınmıştır).
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(STEMES'18), 109-114.
- Güleç, S. ve Hüdavendigâr, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Şeref Kara Özel Sayısı*, 24-36.
- Gümüş, A. (Mayıs, 2006). Politik eğitim. *Eğitim Sen Toplumsal Bir Sorun Olarak Şiddet Sempozyumu*, Ankara, Türkiye s. 257-268.
- Güzel, M, N. (2018). Antik demokrasi ve modern demokrasinin kuvvetler ayrılığı cezai sınıflandırması. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 23 (38), 205-231.
- Holtmann, A. (1983). Politik und politische bildung. İn. *Bundeszentrale für politische bildung Bonn* (Ed). *Jugendprobleme im Unterricht*. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung Bonn, s. 104-122.
- Homans, G. C. (1967). *The Nature of Social Science*, Newyork: Harcourt, Brace & World, Inc.
- House of Commons Education and Skills Committee (2007). *Citizenship education: Second report of session 2006- -07*. London: The Stationery Office Limited.
- Howard, R. W., Berkowitz, M. W., and Schaeffer, E. F. (2004). Politics of character education. *Educational policy*, 18(1), 188-215.
- Horvath, S. (2018). Political literacy in classical democracy: A theoretical perspective. ECPR General Conference, Hamburg.
- Hunter, P. and Rack, J. (2016). Advancing young citizens political literacy. *Teaching and Learning*, 23-28.
- Kaptan F., Yetişir, M. İ. ve Demir, M. (2007). Beceriden bilimsel süreç becerilerine: farklı bakış açılarının incelenmesi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 338, 15-23.

- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve Deneyim Dergisi*, 2 (1) , 1-28.
- Karakuş, E. (2019). *Antik kaynaklar ışığında Roma Cumhuriyeti'nin yıkılış süreci*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Karasar, N. (1972). Eğitim ve Politik Gelişme. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(3), 63-69.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Bilim Kitap Kırtasiye Yayınevi.
- Karasar, N. (2019). Eğitim ve politik gelişme. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)* , 5 (3) , 63-69.
- Kaya, B. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık algıları ile politik ilgi ve katılımları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, E. (2011). *İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin bazı demokrasi kavramları hakkındaki görüşleri ve yanılgıları (Aksaray örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Keleş, H. (2013). *Temel Eğitim Felsefesi Akımları Bağlamında John Locke'un Liberal Eğitim Anlayışı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıç, Y. (2015). Hobbes, Locke ve Rousseau'da "Doğa Durumu" düşüncesi. *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 97-117.
- Kışlalı, A. T. (2004). *Siyaset bilimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Koçoğlu, E. (2018). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmen adaylarının "siyaset kavramına ilişkin metaforik algıları" . *Doğu Coğrafya Dergisi*, 23 (40) , 1-20.
- Korkmaz, S. ve Uyğur, A. (2021). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki coğrafya konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçler. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 4 (1) , 34-47.

- König, P. D. (2017). Von Demokraten und Populisten—Eine Analyse der Verbreitung unterschiedlicher Erwartungen an die Demokratie in Deutschland. *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 27(1), 1-28.
- Kuş, Z. ve Tarhan, Ö. (2016). Political education in social studies classrooms: A perspective from Turkey. *Eğitimde kuram ve uygulama*, 12(3), 464-483.
- Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel M., S. (2010). 21. Yüzyıl okuryazarlık türleri, değişen metin algısı ve Türkçe eğitimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (2010): 0-298.
- Lailiyah, N., Yuliyanto, M. and Pradhana, G. A. (2018). Youthizen, Political Literacy, and Social Media. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 73, p. 14005). EDP Sciences.
- Lockyer, A. (2007). Education for citizenship: children as citizens and political literacy. In A. Invernizzi, and J. Williams (Eds.), *Children and citizenship* (pp. 20-31).
- İnan, S. ve Tarhan, Ö. (2018). Siyasetin öğretimi ve siyaset okuryazarlığı. Arife Figen Ersoy ve Hızır Karaduman (Ed.) *Sosyal Bilgilerde Güncel Okumalar 1* (ss: 31-52). Ankara: Anı Yayıncılık
- İnan, S. (2019). Sosyal bilgiler ve siyaset bilimi. D. Demircioğlu, S. Kaymakçı ve E. Demircioğlu (Ed.). *Türkiye'de sosyal bilgiler eğitimi araştırmaları el kitabı*. (ss. 669-684). Ankara: Pegem Akademi.
- İnan, S. (2021). *Siyaset Okuryazarlığı Yöneten Birey Olmak ve Okullarda Siyaset Eğitimi Mümkün mü?*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Mahmud., Wutsqah,U., Atikah, T. and Kusnadi, E. (2019). The urgency of citizenship education in building citizen political literacy in the digital era. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 418.
- MEB. (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4,5,6 ve 7. sınıflar)*. MEB Devlet Kitapları, Ankara.
- Miles, M.B. and Huberman, A.M. (1994). *Qualitative Data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage

- Minogue, K. (1980). Can one teach “political literacy”? *McGill Journal of Education/Revue des Sciences de l'education de McGill*, 15(001), 69-78.
- Nwaubani, O., Nwabuko, L. O., Okeke, J. N., and Sette, D. C. (2016). Political literacy as correlate of civic consciousness level of senior secondary school students in Nsukka Education zone, Enugu State, Nigeria. *Transylvanian Review*, 24 (12)
- NCSS (1992). *A vision of powerful teaching and learning in the social studies. Building social understanding and civic efficacy*. Position statement. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- NCSS (2022). National Curriculum Standards for Social Studies: Introduction. <https://www.socialstudies.org/standards/national-curriculum-standards-social-studies-introduction> adresinden 18.02.2022 de alındı.
- Öksüz, İ. (2016). *İzmit Körfezindeki 238u, 232th, 40k Ve 137cs Spesifik Aktivitelerinin Ölçülmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Ökten, Ş. (2007). Gelişme ve demokrasi: kalkınmayla demokratikleşme ya da kalkınmanın demokratikleştirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2) , 91-106.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinler Arası Bir Bakış. C. Öztürk (Ed.) içinde, *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (s. 89-103). Ankara: Pegem Akademi.
- Perveen, M. and Awan, A.S. (2017). Analysis of curriculum about political literacy as a dimension of citizenship education. *Bulletin of Education and Research* 39 (1) pp. 187-202.
- Political Literacy Within ITT Citizenship Education, (2002, November 19). Workshop on political literacy, University
- Popper, K. R. (2013). *Açık Toplum ve Düşmanları*. (3. Baskı) (Çev. Tunçay, M. ve Rızatepe, H). Ankara: Liberte Yayınları.
- Rennick, S. (1993). Political Education And Democratic Citizenship. *Master of Arts Department of Political Science. Carleton University. Ottawa, Ontario*.

- Seçtim, H. ve Erkul, H. (2020). Yönetim yaklaşımları üzerine kuramsal bir değerlendirme. *Management And Political Sciences Review*, 2 (1) , 18-50.
- Sheerman, B. (2007). Citizenship education: second report of session 2006-07, report, together with formal minutes, oral and written evidence (Vol. 147).
- Starkey, H. (2002). Democratic citizenship, languages, diversity and human rights: Guide for the development of Language Education Policies in Europe. *Strasbourg: Council of Europe*.
- Sönmezoğlu, F. (2011). Ülkelerin dış siyasalarında bir siyasal etki aracı olarak ekonomik önlemler. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 40 (1-4).
- Şan, S. (2021). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının vatandaşlık eğitimi odaklı politik okuryazarlığın geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Politik Okuryazarlığa İlişkin Görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9), 649- 669.
- Tarhan, Ö. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri ve temel siyaset bilimine ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale üniversitesi eğitim bilimleri enstitüsü, Denizli.
- Tarhan, Ö. (2020). Ortaokul öğrencilerinin siyaset okuryazarlık düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28 (6) , 2243-2256.
- TDK (2022). Eğitimin tanımı. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 01.03.2022 de alındı.
- Thompson, J. D. E. (1996). Political literacy and civic education curriculum. An Integrated Approach. *Kroo Bay Community Education and Development Network*, Freetown.
- Tonga, D. (2019). 2005 ve 2017 Sosyal bilgiler öğretim programı: benzerlikler ve farklılıklar. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 83-100.
- Tomlinson, P. (1975). Political education: Cognitive developmental perspectives from moral education. *Oxford Rev. Educ.* 1(3): 241-267.
- Ugurlu, N. B. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Siyasi Kararlarında Medyanın Etkililiği. *HAYEF Journal of Education*, 12(2), 99-115.

- Urhan, V. (2016). Aristoteles'in Siyaset Felsefesinde Anayasal Yönetim. *Kayı Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (27) , 211-230.
- White, C., Bruce, S., & Ritchie, J (2000) *Young People's Politics: Political Interest and Engagement Amongst 14-24 year-olds*, York: Joseph Rowntree Foundation.
- Yayla, H. (2015). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Adres Yayınları.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınevi.

EKLER

Ek 1: Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 07.01.2022-262242

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : E-36380087-302.08.01-262242
Konu : Bilimsel ve Eğitim Amaçlı/Ahmet
UYĞUR

07.01.2022

DAĞITIM YERLERİNE

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN danışmanlığındaki 202054019008 numaralı öğrencisi Ahmet UYĞUR' un "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Politika Bilimine Yönelik Görüşleri**" isimli tez çalışması kapsamında Antalya ili Konyaaltı, Muratpaşa, Kepez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulama yapabilmemesinin uygun görüldüğüne ilişkin Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Hilmi DEMİRKAYA
Müdür Yardımcısı

Dağıtım:
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Başkanlığına
Sayın Doç. Dr. Nadire Emel AKHAN

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu :BSR0TLSNYZ Pin Kodu :01903 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5543&eD=BSR0TLSNYZ&eS=262242>
Akdeniz Üniversitesi Enstitüler Binası A Blok 3. Kat ANTALYA Bilgi için: Cansu YAVUZ
Telefon No:0 242 227 00 85 Faks No:0 242 226 19 30 Unvan: Büro Personeli
e-Posta:ebe@akdeniz.edu.tr Elektronik Ağ:http://ebe.akdeniz.edu.tr
Kep Adresi:akdenizuniversitesi@hs01.kep.tr

Ek 2: Milli Eğitim Bakanlığı Uygulama İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 28.12.2021-253748

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-98057890-605.01-39924185
Konu : Araştırma Uygulama İzin Talebi
(Ahmet UYGUR)

27.12.2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :17/12/2021 tarih ve 238026 sayılı yazınız.

Üniversiteniz, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ahmet UYGUR'un, "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretimindeki Politika Bilimine Yönelik Görüşleri**" isimli araştırmasını, İlimiz Konyaaltı, Muratpaşa ve Kepez İlçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi okullarda görev yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine uygulama isteği ile ilgili 17/12/2021 tarih ve 238026 sayılı sayılı yazısı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme Komisyonumuz tarafından incelenerek, "**Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama 2020/2 Genelgesi**" gereğince **uygun görülmüş** olup, Müdürlüğümüzün **24/12/2021 tarih ve 39782114 sayılı onayı** ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

İlgili genelgenin 28. Maddesi gereğince, sonuç raporunun bir örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi hususunda; Gereğini arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve Ekleri (3 sayfa)
- 2- Dilekçe Örneği(1 sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres :

Telefon No : 0 (242) 238 60 00
E-Posta: arge07@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Uğur ÇETİNKAYA

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni

İnternet Adresi: Faks:2422386111

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden c021-184b-3624-8768-b150 koda ile teyit edilebilir.

Ek 3: Bildirim Formu

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir. Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Eylül, 2022

Ahmet UYĞUR

Ek 4: Politik Okuryazarlık Görüşme Formu

Cinsiyet:

Kıdem Yılı:

Mezun Olduğu Fakülte:

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME SORULARI

1. Bölüm

1. Politika ile ilgili sohbet etmekten hoşlanırım. Çünkü.....
Hoşlanmam. Çünkü.....
2. Politika.....benzer. Çünkü.....
3. Sizinle farklı politik görüşte olan meslektaşlarınızla çalışmaktan rahatsız olur musunuz? Neden? Açıklayınız.)
4. Ülkemizdeki ve dünyadaki politik haberleri takip ediyor musunuz? Takip ettiğiniz kaynaklar nelerdir? Açıklayınız.
5. Derslerde tartışmalı konularda politik görüşünüzü yansıtır mısınız? Nasıl? Açıklayınız.
6. Politik okuryazarlık becerisinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
7. Siz kendinizi politik okuryazar olarak nitelendirebiliyor musunuz ? Sebebini açıklayınız.
8. Politik okuryazarlık.....benzer. Çünkü.....(böyle bir soru önerisi gelmiş hocam)

9. Sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlık kapsamında tartışmalı konulara değinmekten çekinirim. Çünkü.....
Çekinmem. Çünkü.....
10. Politik görüşlerinizi rahatlıkla öğretmenler odasında paylaşabiliyor musunuz? Neden? Lütfen açıklayınız.
11. Üniversitede lisans eğitiminde “siyaset bilimi” dersi aldınız mı? Aldıysanız bu dersin sizin politik okuryazarlığınıza katkısı var mı ? Açıklayınız.
12. Sosyal bilgiler öğretmeni olmanızın politik okuryazarlığa yönelik bilgilerinizi şekillendirmede etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? Açıklayınız.

2. Bölüm

1. 2018 sosyal bilgiler öğretim programına eklenen politik okuryazarlık becerisinin programda yer almasını nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Sosyal bilgiler programında politik okuryazarlığa yönelik ele alınan konuların yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? Açıklayınız.
3. Sosyal bilgiler programındaki politik okuryazarlığa yönelik konuların öğrencilerin yaş düzeyine uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? Açıklayınız.
4. Sizce sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlık ile bağlantılı olduğunu düşündüğünüz konular hangileridir? Açıklayınız.
5. Sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlığın kazandırılmasına yönelik etkinlik yapıyor musunuz? Cevabınız evet ise yaptığınız etkinliklere örnek veriniz.
6. Politik okuryazarlık bağlamında sosyal bilgiler konularını öğretirken zorlandığınız konular var mı? Neden? Açıklayınız.
7. Politik okuryazarlığın kazandırılmasında ders kitabı dışında kullandığınız materyal veya araç gereçler var mı? Bunlar nelerdir? Lütfen açıklayınız.

8. Politik okuryazarlığın kazandırılmasında kullanılabilircek öğretim yöntem ve teknikleri nelerdir? Açıklayınız.
9. Sosyal bilgilerin hedeflerinden olan “iyi vatandaş” yetiştirme hedefinin politik okuryazarlık ile bir ilişkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden? Açıklayınız
10. Sosyal bilgiler dersinde politik okuryazarlığın kazandırılmasına ilişkin bir eğitim verdiğinizi düşünüyor musunuz? Neden? Lütfen açıklayınız.
11. Sosyal bilgiler dersi kapsamında politik okuryazarlık eğitiminin kaçınıcı sınıftan itibaren verilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden? Açıklayınız.
12. Öğrencilerin politik okuryazar olması önemlidir. Çünkü.....
Önemli değildir. Çünkü.....
13. Öğrencilerimin derste politika konuşmasına izin vermem.
Çünkü.....
İzin veririm. Çünkü.....
14. Sizce politik okuryazarlık becerisi öğrencilere nasıl kazandırılır? Açıklayınız.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Ahmet UYĞUR

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı (Lisans)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Korkmaz, S. ve Uyğur, A. (2021). Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler dersi öğretim programlarındaki coğrafya konularının öğretiminde kullanılan araç ve gereçler. *Journal of Innovative Research in Social Studies* , 4 (1) , 34-47.

Uyğur, A. & Korkmaz, S. (2021). Ahşap oyuncak Ustası Haşim Süzme'nin gözünden oyuncak. *Journal of Innovative Research in Social Studies* , 4 (2) , 121-131.

Akhan, O. ve Uyğur, A. (2021). Tarih konularının öğretiminde yeni bir yöntem: Kişi yer adlarına dayalı tarih öğretimi. Yayın Evi: Nobel Yayıncılık Editör Adı: Refik Turan, Osman Akhan.

İş Deneyimi

Stajlar : Fatih Ortaokulu

Çalıştığı Kurumlar :

Beyaz Baston Görme Engelliler Derneği

Fatma Parıltı Ortaokulu

Ünsal İlkokulu

Şehit Ufuk Baysan İlkokulu

İletişim

E-Posta Adresi :

İNTİHAL RAPORU

AHMET UYĞUR TEZ

ORJİNALLİK RAPORU

% **12**

BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**

İNTERNET KAYNAKLARI

% **3**

YAYINLAR

% **6**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%3
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	%1
3	Submitted to Afyon Kocatepe University Öğrenci Ödevi	%1
4	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	%1
5	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
6	acikerisim.pau.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<%1
7	9lib.net İnternet Kaynağı	<%1
8	acikerisim.pau.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
9	adimadimsinav.com İnternet Kaynağı	<%1